

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΤΙΡΙΩΝ

Πτυχιακή εργασία

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ ΧΡΟΝΑΚΗ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

-Η εξέλιξη της κατοικίας και η βαλκανική αρχιτεκτονική-

Στεφανάκη Καλλιόπη

Επόπτης καθηγητής: Ρουμπιέν Διονύσιος

ΠΑΤΡΑ 2011

Πρόλογος

Η παρούσα μελέτη πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας του τμήματος Ανακαίνισης και Αποκατάστασης Κτιρίων, του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Πατρών, με σκοπό να παρουσιάσει την εξέλιξη της τοπικής κατοικίας στην Κρήτη την πολεοδομική και αρχιτεκτονική εξέλιξη της πόλης του Ηρακλείου, την αντιμετώπιση των οθωμανικών-βαλκανικών μνημείων και την ανάδειξη του μοναδικού κτιρίου της πόλης που διαθέτει γνήσια στοιχεία της βαλκανικής αρχιτεκτονικής. Βασικό τμήμα της μελέτης αποτελεί η παρουσίαση της ιστορίας του κτιρίου, η ανάλυσή του μορφολογικά, αρχιτεκτονικά και κατασκευαστικά και η πρόταση αποκατάστασής και επανένταξης του στο σύνολο του ιστορικού κέντρου της πόλης.

Περίληψη

Η κρητική κατοικία δέχτηκε πολλές επιρροές κατά τους αιώνες, από διαφορετικούς λαούς και δημιουργήθηκαν οικισμοί οι οποίοι εξελιχτήκαν με τον καιρό. Άλλοτε καταστρέφονταν και άλλοτε αναβαθμιζόντουσαν ανάλογα με την εποχή και τον κατακτητή.

Με το πέρασμα του χρόνου η κρητική κατοικία απέκτησε μια δομή που καθορίστηκε ως τοπική, λαϊκή αρχιτεκτονική, η οποία ανάλογα με την εποχή, τους κατακτητές, τις επιρροές και τους κινδύνους, εξελισσόταν και χρόνο με τον χρόνο μεταβαλλόταν από λαϊκή σε αστική αρχιτεκτονική. Η συγκεκριμένη μελέτη επικεντρώνεται στην πόλη του Ηρακλείου.

Η πολεοδομική και αρχιτεκτονική εξέλιξη της, από τον 19^ο αι. έως και σήμερα, και οι πολεοδομικές και αρχιτεκτονικές επεμβάσεις που έχουν γίνει την έχουν μετατρέψει σε μία ευρωπαϊκών προδιαγραφών πόλη. Οι νόμοι που εφαρμόστηκαν για τον πολεοδομικό ιστό “έκρυψαν” την ιστορία του τόπου.

Η οθωμανική αρχιτεκτονική είναι ένα κομμάτι που συνδέεται άμεσα με τα χρόνια, που ο κατακτητής προσπαθούσε μέσω της δικής του κουλτούρα να αλλάξει την ταυτότητα της πόλης και να την μετατρέψει σε μία μουσουλμανική πρωτεύουσα. Στο Ηράκλειο έχουν απομείνει αρκετά δείγματα των οθωμανικών κτισμάτων, εγκαταλελειμμένα στο χρόνο από τους ιδιοκτήτες του και ελάχιστα δείγματα που έχουν τη βάση τους στη βαλκανική αρχιτεκτονική, που προέρχεται από τα βαλκάνια, μετά τον εξισλαμισμό των ντόπιων και την επιβολή των Οθωμανών κατά τον 19^ο αι. Όλες οι βαλκανικές κατοικίες της πόλης έχουν κοινά χαρακτηριστικά, αφού είναι κατασκευασμένα, αυστηρά, κατά τον οθωμανικό οικοδομικό κανονισμό. Υπάρχουν, παράλληλα, βασικές κατηγορίες που διαφοροποιούν κάποια κατασκευαστικά και μορφολογικά στοιχεία.

Βασικό και κύριο μέλημα της παρούσα μελέτης, είναι η ανάδειξη της οικίας Χρονάκη, ως το μοναδικό και σημαντικότερο κομμάτι της πόλης που αντιπροσωπεύει την βαλκανική αρχιτεκτονική και την οθωμανική περίοδο και η ανάδειξη των στοιχείων της αρχιτεκτονικής και της περιόδου που αντιπροσωπεύει.

Η αποκατάσταση του κτιρίου και η ανάδειξή του δίνοντας του μία νέα χρήση, μετά από συγκεκριμένη μελέτη, θα βοηθήσει στη διατήρηση του μοναδικού γνήσιου βαλκανικού μνημείου της πόλης του Ηρακλείου.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	σελ.1
----------------	-------

Κεφάλαιο 1

Αρχιτεκτονική εξέλιξη της Κρητικής κατοικίας

1.1. Θολιαστό σπίτι -μητάτα ή κούμοι-	σελ.3
1.2. Σπίτια με λιακό -δώμα-	σελ.4
1.2.1. Στενομέτωπα χωρίς στύλο	σελ.4
1.2.2. Στενομέτωπα σπίτια με στύλο.....	σελ.5
1.2.3. Πλατυμέτωπα σπίτια χωρίς στύλο	σελ.5
1.2.4. Πλατυμέτωπα σπίτια με στύλο.....	σελ.6
1.2.5. Σπίτια με λιακό που στηρίζεται σε τόξο	σελ.6
1.3. Το σπίτι με στέγη	σελ.7
1.4. Το σπίτι με στέγη και σαχνισί.....	σελ.7

Κεφάλαιο 2

Η μορφή της πόλης του Ηρακλείου

2.1. Πολεοδομική και αρχιτεκτονική εξέλιξη.....	σελ.8
2.1.1. Από το 1800 έως το μεγάλο σεισμό του 1856	σελ.8
2.1.2. Από το 1856 έως την ανακήρυξη της Κρητικής Πολιτείας -1898-.....	σελ.9
2.1.3. Από την κρητική αυτονομία έως και σήμερα	σελ.10
2.2. Πολεοδομικές και αρχιτεκτονικές επεμβάσεις κατά τον 19ο και 20ο αι	σελ.13

Κεφάλαιο 3

Οθωμανική-Βαλκανική αρχιτεκτονική Ηρακλείου

3.1. Γενικά	σελ.17
3.2. Βαλκανικά αρχιτεκτονικά στοιχεία των του Ηρακλείου κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας	σελ.20
3.3. Κοινά χαρακτηριστικά βαλκανικών κατοικιών	σελ.21
3.4. Βαλκανικές κατοικίες.....	σελ.23
3.5. Κοινά χαρακτηριστικά βαλκανικών αρχοντικών της Βορείου Ελλάδος με την “οικία Χρονάκη” στο Ηράκλειο Κρήτης	σελ.30

Κεφάλαιο 4

"ΟΙΚΙΑ ΧΡΟΝΑΚΗ "

4.1. Γενικά	σελ.38
4.2. Θέση του κτιρίου στην πόλη.....	σελ.38
4.3. Ιστορική ανάλυση	σελ.41

4.4. Αρχιτεκτονική ανάλυση	σελ.45
4.5. Περιγραφή λειτουργίας	σελ.46
4.6. Κατασκευαστική ανάλυση	σελ.49
4.7. Επεμβάσεις που αλλοίωσαν τη μορφή του κτιρίου, πριν την ανακαίνιση	σελ.61
4.8. Εργασίες αποκατάστασης	σελ.63
4.9. Χρήση της οικία Χρονάκη μετά την Αποκατάσταση	σελ.69
4.10. Η οικία Χρονάκη σήμερα.....	σελ.70
4.10.1. Παθολογία κτιρίου	σελ.70
4.11. Ανάλυση κύριας φθοράς	σελ.82

Κεφάλαιο 5

Μελέτη αποκατάστασης

5.1. Αξιολόγηση - Σκοπιμότητα επέμβασης	σελ.87
5.2. Αρχές επέμβασης.....	σελ.87
5.3. Πρότασης αποκατάστασης.....	σελ.87
5.4. Ανάλυση αποκατάστασης σε χώρους με μεγαλύτερο ποσοστό φθοράς	σελ.94

Κεφάλαιο 6

Πρόταση επανάχρησης

6.1. Γενικά	σελ.98
6.2. Χρήση-περιγραφή λειτουργίας	σελ.98
6.3. Ένταξη οικοπέδου στο οίκημα-χρήση- πρόταση διαμόρφωσης	σελ.99
6.4. Προτεινόμενη φύτευση και διακόσμηση	σελ.102

Παραρτήματα

7.Ιστορικές συνθήκες, Διεθνείς συμβάσεις.....	σελ.109
8.βιβλιογραφία	σελ.112
9.Κατάλογος εντύπου σχεδίων.....	σελ.113

Συντμήσεις

- Αιώνας αι.
- Αποτύπωση Α
- Βλέπε βλ.
- Διαμόρφωση Δ
- Εικόνα εικ.
- Εκατοστά εκ.
- Μεικτή κατασκευή μ.κ.
- Μετά Χριστό μ.Χ
- Μέτρα μ.
- Οπλισμένο σκυρόδεμα ο.σ.
- Παθολογία Π
- Παραδείγματος χάρη π.χ.
- Σελίδα σελ.
- Σχέδιο σχ.
- Τετραγωνικά μέτρα τ.μ.
- Φωτογραφική αποτύπωση ΦΑ
- Χαρακτηρισμός υλικών Χ

Εισαγωγή

Κατά τη Νεολιθική Εποχή, ο τύπος του σπιτιού είναι μια ορθογώνια κάτοψη με επίπεδη στέγη με ξύλινους στύλους, δοκάρια και κλαδιά, σκεπασμένη με ένα είδος πηλού και τα δάπεδα τους ήταν από πατημένο χώμα. Υπήρχαν ακόμα και πέτρινα πεζούλια, κόγχες και τοίχοι με επιχρίσματα στην αρχική τους μορφή.

Τη μινωική εποχή και καθ' όλη τη διάρκεια της μέχρι τους Δωριείς, η κατοικία αναπτύχθηκε. Ορθογώνια κάτοψη με δώμα και πέτρινη βάση με έντονο κόκκινο κονίαμα, ήταν τα αρχικά χαρακτηριστικά. Τα μεγάλα πολυώροφα ανάκτορα που κατασκευάστηκαν με το "δαιδαλώδες" σύστημα, τις αυλές και τις τοιχογραφίες και η κοινωνική διαβάθμιση που άρχισε έντονα να δημιουργείται, ήταν η αρχή μίας νέας οικιστικής διαμόρφωσης. Η μεγάλη αλλαγή στην οικοδόμηση της εποχής ήταν το υδρευτικό και αποχετευτικό σύστημα. Την Αρχιτεκτονική διαφορά κάνουν οι κίονες του Μινωικού κόσμου που πρωτοτυπούν για τα χρόνια εκείνα, με τη λεπτή βάση και την μεγαλύτερη κορυφή.

Η κάθοδος των Δωριέων φέρνει σημαντικές αλλαγές στη ζωή των κατοίκων, όπου χτίζουν νέους οικισμούς, σε ορεινές περιοχές, προσπαθώντας να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους. Μονώροφα, χτισμένα με σκληρό ασβεστόλιθο σπίτια, με επιμελημένα κατώφλια και παραστάδες από λαξεμένους ογκόλιθους. Για καπνοδόχους χρησιμοποιούν σπασμένα πιθάρια. Ο τύπος αυτός του σπιτιού έχει επιβιώσει και στη σημερινή λαϊκή αρχιτεκτονική. Ο Δωρικός ρυθμός είναι απλός και δυνατός, με μεγάλους όγκους αλλά χωρίς καθόλου πολυπλοκότητα.

Η μεγαλοπρεπής ρωμαϊκή αρχιτεκτονική δηλώνει την παρουσία της με διάφορα οικοδομήματα και περίτεχνα ψηφιδωτά που σώζονται σε πολλά σημεία του νησιού. Οι Ρωμαίοι ως πρακτικοί άνθρωποι προτιμούσαν έργα που εξυπηρετούσαν τις ανάγκες του κράτους και την άνεση των ανώτερων κοινωνικών τάξεων. Το κτίσιμο γινόταν με τούβλα και ισχυρό ασβεστοκονίαμα που αντέχει πολύ στο χρόνο.

Από την εποχή που εδραιώνεται η Χριστιανική θρησκεία στο νησί, χτίζονται πολλές παλαιοχριστιανικές βασιλικές με υπέροχο γλυπτικό διάκοσμο και εντυπωσιακά ψηφιδωτά τοίχων και δαπέδων. Το 824μ.Χ. η Κρήτη κατακτάται από τους Σαρακηνούς, που την οργάνωσαν σε ανεξάρτητο αραβικό κράτος με κέντρο το Ηράκλειο -Χάνδακα- και την οχύρωσαν με ισχυρό κάστρο και βαθιά τάφρο γύρω του. Ελάχιστα στοιχεία που έχουν μείνει και θεωρούνται επιρροή της τότε εποχής είναι τα θολωτά ανοίγματα και οι θολωτές καταλήξεις των κιονόκρανων, τα οποία συναντάμε κυρίως σε τζαμιά. Έως το 1204μ.Χ. διαρκεί η δεύτερη βυζαντινή περίοδος όπου η πορεία του νησιού είναι ανοδική, με ενισχυμένο το ελληνικό στοιχείο.

Μεγάλη και σημαντική επιρροή στην αρχιτεκτονική του νησιού άσκησαν οι Ενετοί και οι Τούρκοι κατακτητές. Από το 15ο έως και τον 17ο αι.

κατασκευάστηκαν κτήρια με επιρροές από την δυτική αναγεννησιακής αρχιτεκτονική. Την περίοδο των Ενετών φτιάχτηκαν μεγάλα αρχιτεκτονικά θαύματα από έμπειρους μηχανικούς, οι οποίοι στάλθηκαν για να μεταφέρουν τον πολιτισμό των Ενετών στο νησί. Πέρα από τις αναρίθμητες ενετικές κατοικίες, έχτισαν και τα τείχη για την οχύρωση της πόλης του Ηρακλείου - Κάντια-, που χτίζονταν για 100 ολόκληρα χρόνια, καθώς και πολλά εκπληκτικά κάστρα σε στρατηγικά σημεία και πύργους σε διάφορα μέρη της Κρητικής επαρχίας. Για πρώτη φορά στην ιστορία της Κρήτης, τα μεγάλα τεχνικά έργα αρχίζουν να συνδέονται με τα ονόματα των μελετητών και των κατασκευαστών τους. Τα οικήματα της εποχής εκείνης στην πόλη είχαν συνήθως εσωτερική αυλή, στο ισόγειο ήταν οι βοηθητικοί χώροι και στον όροφο τα δωμάτια που χρησιμοποιούσαν τα μέλη της οικογένειας. Τα υλικά που χρησιμοποιούνταν ήταν η πέτρα και το ξύλο.

Μέχρι το 1363μ.Χ. η Κρήτη συνταράζεται από συνεχείς επαναστάσεις, οπότε κι ανακηρύσσεται ανεξάρτητη Δημοκρατία αρχίζοντας έτσι μια ειρηνική εποχή, με χαρακτήρα βενετσιάνικης αρχιτεκτονικής. Τα μεγαλύτερα έργα της πόλης αλλά και ολόκληρου του νησιού ανήκουν σε εκείνα τα χρόνια, με τα μεγάλα αρχοντικά, τον πλούσιο σκαλιστό διάκοσμο και τα μνημεία που συνήθως απεικονίζουν σκηνές μεγαλοπρέπειας η τα γνωστά σε όλο τον κόσμο λιοντάρια που εμφανίζονται σχεδόν σε όλα τα αρχιτεκτονήματα ως το σύμβολο των Ενετών.

Οι Τούρκοι δεν έχτισαν καινούργιους οικισμούς αλλά καταπατώντας τους ήδη υπάρχοντες, άφηναν τη δική τους πολιτιστική και αρχιτεκτονική ταυτότητα. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας, στις μεγάλες πόλεις του νησιού, προστίθεται στα βενετσιάνικα σπίτια το "σαχνισί", ένας κλειστός ξύλινος εξώστης στον όροφο.

Η ένωση με την Ελλάδα πραγματοποιήθηκε αρκετά χρόνια αργότερα και επισημοποιήθηκε μετά το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων με την υπογραφή της συνθήκης του Λονδίνου -17/30 Μαΐου 1913-.

Η μελέτη της οικιστικής συνέχειας, δείχνει ότι οι περισσότεροι οικισμοί κάθε περιόδου κατοικούνται και την επόμενη περίοδο. Σε όλο το νησί βλέπουμε διάσπαρτα Βενετσιάνικα κάστρα, Τούρκικα τζαμιά, Βυζαντινές εκκλησίες και δημόσια Ενετικά κτίρια. Πολλά από αυτά βρίσκονται σε απόσταση λίγων μόνο μέτρων.

Η ανάπτυξη του τουρισμού, έφερε και την ανάπτυξη των παραθαλάσσιων οικισμών. Από τη μεταπολεμική περίοδο και έπειτα, μοντέρνας αρχιτεκτονικής κτίρια κατέκλυσαν τα μεγάλα αστικά κέντρα, ξεκινώντας μία ευρωπαϊκών προδιαγραφών εξέλιξη.

Κεφάλαιο 1

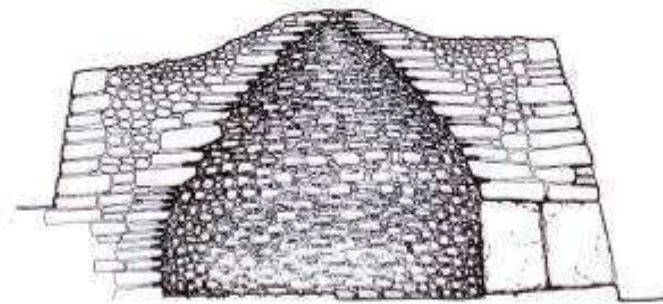
Αρχιτεκτονική εξέλιξη της Κρητικής κατοικίας

-Μετάβαση από το λαϊκό στο αστικό σπίτι-

1.1. Θολιαστό σπίτι -μητάτο ή κούμος-

Το θολιαστό σπίτι είναι πέτρινο, καμπυλόμορφο, με βασικά υλικά τα κλαδιά και την πέτρα. Είναι κυκλικού συνήθως σχήματος(βλ.εικ.1), σκεπαζόμενο με "ψευδοθόλο" κατασκευασμένο από σχιστόπλακα, ο οποίος είναι υπερυψωμένος μόνο στο κέντρο. Η πόρτα είναι στενή και χαμηλή, ενώ παράθυρα δεν υπάρχουν. Με την εξέλιξη της μορφής του, δημιουργείται ένα άνοιγμα στην κορυφή του θόλου, βοηθώντας έτσι στην έξοδο του καπνού από τον χώρο. Αργότερα η πόρτα γίνεται ψηλότερη και το πάτωμα αποκτάει δύο επίπεδα δημιουργώντας ένα χώρο για ύπνο στρωμένο με θάμνους. Ακόμη ανοίγεται ένα μικρό παραθυράκι και μια θυρίδα χωνευτή στον τοίχο(βλ.εικ.2). Σήμερα υπάρχει μόνο σε έρημες τοποθεσίες.

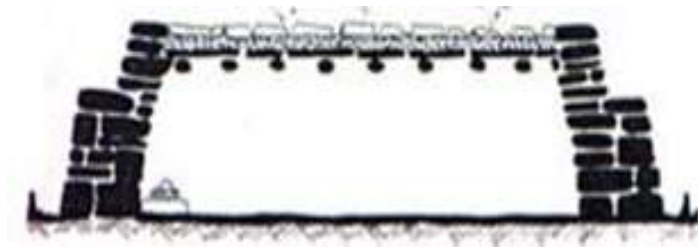
Το επόμενο βήμα είναι η μεταβίβαση του σχήματος της κάτοψης από κύκλο σε έλλειψη(βλ.εικ.3) και ο θόλος παίρνει πιο χαμηλή μορφή. Με το πέρασμα των χρόνων η οροφή γίνεται επίπεδη με ξύλινα δοκάρια και ο τοίχος γίνεται λεπτότερος.

εικ.1

εικ.2

εικ.3

1.2. Σπίτια με λιακό -δώμα-

1.2.1. Στενομέτωπα χωρίς στύλο

Τα στενομέτωπα, μονόχωρα σπίτια, που είναι καλυμμένα με δώμα, αποτελούν την απλούστερη μορφή κατοικίας. Στο βάθος αυτών των σπιτιών, υψώνεται ένα χωμάτινο επίπεδο, η “πεζούλα”, ως χώρος ύπνου. Το τζάκι βρίσκεται εντοιχισμένο με καμπυλόσχημη κόχη. Στην πρόσοψη υπάρχει μία μικρή αυλή και τοξωτή εξώπορτα στο ύψος του ανθρώπου που είναι συνήθως μετακινημένη από τον άξονα του κτίσματος προς την άκρη(βλ.εικ.4).

Το μονόχωρο σπίτι με τον καιρό εξελίχθηκαν και απέκτησαν χαμηλό ξύλινο πατάρι, γωνιακό τζάκι, χτιστή πεζούλα κολλητά στον τοίχο, παράθυρα και στέγαστρο εισόδου. Στη συνέχεια μίκρυνε και υψώθηκε το πατάρι για να χωράνε τα ζώα κάτω από αυτό, ενώ η πόρτα έγινε δίφυλλη(βλ.εικ.5).

Με τον καιρό εξελίχθηκε η μορφή αυτή και δημιουργήθηκε το σπίτι με δύο καμάρες και όροφο. Ωστόσο, καταξιώθηκε μορφολογικά και συνθετικά η πρόσοψη. Το σπίτι συνέχισε να εξελίσσεται και δημιουργήθηκε το τρίχωρο σπίτι με πέτρινες σκάλες στην πρόσοψη. Έπειτα δημιουργήθηκε όροφος με εσωτερική σκάλα.

Η κατασκευή του δίχωρου ισογείου με πατάρι στον όροφο και εσωτερική σκάλα είναι η πιο διαδεδομένη μορφή κατοικίας στην Κρήτη. Η κάτοψη, η οποία εξελίσσεται ελαφρά τετράγωνη ανεπαίσθητα στενομέτωπη με εσωτερική ξύλινη σκάλα, αποτελεί σίγουρα αστική διάταξη και όχι παραδοσιακή(βλ.εικ.6).

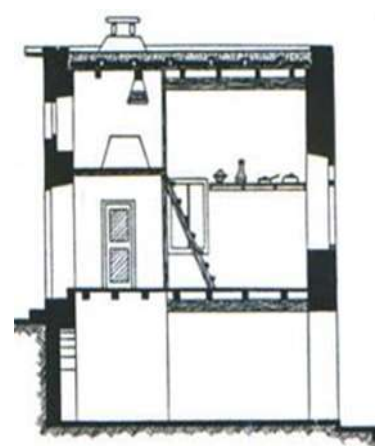
Τα ψηλά στηθαία που χτίστηκαν από ανάγκη προστασίας από τους Τούρκους, δημιουργούσαν κατάκλειστη αυλή, συγκεντρώνοντας τις λειτουργίες ψηλά. Ο αστικός χαρακτήρας άγγιξε περισσότερο τις κρητικές κατοικίες. Με τον συνδυασμό των στοιχείων της μεταβυζαντινής, ενετικής και τουρκικής περιόδου. Από τριώροφη με πολλά παράθυρα, η κρητική κατοικία κατέληξε σε τετραώροφη, στενομέτωπη με πολλαπλή διαίρεση της κάτοψης. Οι προσόψεις άλλοτε ντύνονται με μεταβυζαντινά και αιγαιοπελαγίτικα στοιχεία και άλλοτε με δομικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά ανάμειχτα ή εντελώς ξένα.

εικ.4

εικ.5

εικ.6

1.2.2. Στενομέτωπα σπίτια με στύλο

Τα στενομέτωπα σπίτια με στύλο είναι λιγοστά και έτσι η εξέλιξη στηρίζεται σε μερικές πολύ απλές παραλλαγές του βασικού τύπου. Η ξύλινη κολώνα συγκρατεί απάνω σε μια διχάλα το μεσαίο δοκάρι που σηκώνει το λιακό. Τα δοκάρια και τα μεσοδόκια είναι συνήθως από σκληρό και σχεδόν ακατέργαστο ξύλο, με πάχος 36 έως 40 εκ. και 11μ. μήκος.

1.2.3. Πλατυμέτωπα σπίτια χωρίς στύλο

Σε αυτή την κατηγορία σπιτιού η είσοδος βρίσκεται κεντρικά, για να ξεχωρίζουν οι λειτουργίες εσωτερικά, με μικρά παράθυρα δίπλα ώστε να συμπληρώνεται ο φωτισμός, προστατευμένα με σιδεριές. Πλάκες χωνεμένες στον τοίχο με γλάστρες, υδροροές και ανάγλυφος σταυρός στην εξώπορτα, είναι τα βασικά χαρακτηριστικά. Πολλά είναι τα δείγματα σπιτιών αυτής της κατηγορίας.

Αρχικά, η μορφή της κάτοψης ήταν στενή και ορθογώνια, με φούρνο στα δεξιά και χαμηλό επίπεδο από πέτρες και χώμα στα αριστερά, για τον ύπνο. Έπειτα η κάτοψη διπλασιάστηκε, έχοντας ξύλινο πατάρι, χωμάτινες πεζούλες, γωνιακό τζάκι και αυλή. Στη συνέχεια το σπίτι απέκτησε τρεις κάμαρες με κελάρι, χωμάτινο επίπεδο για τον ύπνο και πέτρινη γούρνα στην αυλή. Ακολουθεί περισσότερο οργανωμένη κάτοψη σε σχηματισμό "Γ" με κελάρι, αχυρώνα και μαγειρείο, ενώ τη θέση της αυλής τη γεμίζει η σάλα και το υπνοδωμάτιο.

Μια άλλη ενότητα αποτελούν τα πλατυμέτωπα σπίτια με πατάρι. Σε αυτή την κατηγορία συναντάται, συμμαζεμένο ξύλινο πατάρι, πατάρι που βρίσκεται αντικριστά με πεζούλα και συμμαζεμένο πατάρι που λειτουργεί σαν εξέδρα. Τα ξύλινα πατάρια αργότερα απλώθηκαν και κατέλαβαν το μισό σπίτι. Στη συνέχεια ο χώρος μοιράστηκε σε δύο επίπεδα, σχηματίζοντας πρώτο και δεύτερο πατάρι σε ανισοσταθμία αλλά και αντικριστά. Οι τοξωτές πόρτες αγγίζουν το ύψος του σπιτιού, δημιουργώντας ένα δυναμισμό στην πρόσοψη.

Διαφορετική κατηγορία αποτελούν τα σπίτια με εμφανές πατάρι, και ξύλινο χώρισμα που το διαιρεί σε δύο κάμαρες κάτω από τον ίδιο λιακό. Με τον καιρό ο λιακός μοιράστηκε στα δύο, ενώ το ξύλινο διαχωριστικό έγινε σταθερός τοίχος. Έτσι δημιουργήθηκε ένας πυρήνας διώροφου σπιτιού με εξωτερική πέτρινη σκάλα και μονόχωρα διαμερίσματα πάνω κάτω. Την τελική μορφή του αποτελεί το απλό διώροφο σπίτι, δίχωρο κάτω και τρίχωρο επάνω, πέτρινη σκάλα απ' έξω που ανεβάζει στον εξώστη και ξύλινη εσωτερική, που ενώνει την αποθήκη με το μαγειρείο.

Σε πιο σύνθετο σχηματισμό, ανήκουν τα σπίτια που έχουν ένα μόνο μέρος διώροφο με εσωτερική ξύλινη σκάλα και ξύλινο μπαλκόνι.

Την τελευταία ενότητα αποτελούν τα σπίτια με το γνωστό πυρήνα του διώροφου σπιτιού με στέγαστρο, εξώστη και ταράτσα. Υπάρχουν όμως και παραδείγματα όπου η κάτοψη εμφανίζει άρθρωση των στοιχείων του ισογείου και κλιμακωτή διάταξη των επιπέδων εξαιτίας της μεγάλης κλίσης του εδάφους.

1.2.4. Πλατυμέτωπα σπίτια με στύλο

Ξεκινώντας από το πλατυμέτωπο μονόχωρο με στύλο σε απλή μορφή, σκέτο, λιτό, χωρίς παράθυρα και τζάκι, προχωράμε στο ίδιο μονόχωρο που χτίζεται χωρίς λάσπη αλλά με ξερολιθιά και φαρδύς τοίχους γύρω στο 1 μέτρο, που ωστόσο στηρίζονται από έναν δεύτερο τοίχο εσωτερικά με μορφή αντηρίδας που κρατάει την ξερολιθιά όρθια. Το σπίτι εξελίχθηκε, με κεντρικό όρθιο στύλο, μινωικού ρυθμού, και μεσαίο δοκάρι που γέρνει και ακουμπάει στην κορυφή της κολόνας και στους απέναντι τοίχους.

Στο δίχωρο το πατάρι συνεχίζει να υπάρχει, με μεσοδόκια, εγκάρσια. Αργότερα, το σπίτι χωρίστηκε σε δύο ζώνες από ένα μόνο μεσαίο δοκάρι, μετατρέποντας το σε κανονικό δίχωρο. Έπειτα σε τρίχωρο που κλείνει την αυλή στο εσωτερικό του σε μισό κλειστό, μισό ανοιχτό σχεδιασμό. Όλες οι κάμαρες έχουν λιακό χωρισμένο στα δύο από το μεσοδόκι, ενώ όταν μικραίνει η μονοκάμαρα μικραίνει και το μεσαίο δοκάρι, το οποίο στηριζόταν αργότερα τώρα σε δύο ξύλινους στύλους αντί σε έναν. Στη συνέχεια, οι στύλοι έγιναν τρεις με πλευρισμένο το στέγαστρο και η κάτοψη εμφανίζεται πιο σύνθετη μέχρι το διώροφο σπίτι να αποκτήσει τα χαρακτηριστικά της φέρουσας κεντρικής κολόνας.

1.2.5. Σπίτια με λιακό που στηρίζεται σε τόξο

Το σπίτι με το τόξο αποτέλεσε σημαντικό κομμάτι από το μεταβυζαντινό έως και τον ενετικό κόσμο. Το τόξο συναντάται εγκάρσια του χώρου σε στενομέτωπα μονόχωρα σπίτια, στηριζόμενο σε πύλαστρα που προεξέχουν από τους τοίχους. Στα πλατυμέτωπα μονόχωρα το τόξο ορίζει το λιακό(βλ.εικ.7), ενώ κατηγορία αποτελεί το τόξο που στηρίζεται σε άνισα πύλαστρα λόγω ανισοσταθμίας του εδάφους και συναντάται συνήθως στα πλατυμέτωπα σπίτια. Σε κατηγορίες σπιτιών που η διαστάσεις των χώρων είναι πολύ μεγάλες δημιουργείται τοξοστοιχία. Οι παραλλαγές του τόξου στο παραδοσιακό κρητικό σπίτι είναι αρκετές, με δύο ή περισσότερα τόξα σε παράλληλο ή κάθετο μεταξύ τους σχηματισμό.

εικ.7

1.3. Το σπίτι με στέγη

Ο τύπος του σπιτιού με στέγη είναι συνήθως διώροφος. Στην πιο απλή μορφή του, στο ισόγειο είναι το πόρτεγο και στον όροφο ο οντάς. Η επικοινωνία γίνεται εσωτερικά με ξύλινη σκάλα που στον οντά κλείνει με καταπακτή. Όταν υπάρχει αυλή, η επικοινωνία του ορόφου γίνεται και με εξωτερική πέτρινη σκάλα. Ο όροφος καλύπτει όλη την επιφάνεια του ισογείου ή ένα τμήμα του, δημιουργώντας στο υπόλοιπο μέρος, βεράντα.

Στην εξέλιξη του σπιτιού, η κουζίνα βγαίνει από το πόρτεγο, γίνεται ένα ανεξάρτητο δωμάτιο στην αυλή, σε παράθεση κατά μήκος του κύριου άξονα του σπιτιού ή σε σχήμα ‘Γ’. Αυτό συμβαίνει με τις αποθήκες, τα κελάρια, το πατητήρι και τον στάβλο. Έτσι οι τύποι των σπιτιών με κεκλιμένη στέγη ανήκουν στον πλατυμέτωπο ή στενομέτωπο ορθογώνιο τύπο ή στον τύπο ‘Γ’.

Η στέγη κατασκευάζεται συνήθως από χοντροπελεκημένα ξύλα από κυπαρίσσι. Στις μονόριχτες στέγες τα δοκάρια φαίνονται συνήθως στο εσωτερικό. Στις δίριχτες στέγες κατασκευάζεται ταβάνι από καδρόνια και τάβλες και αρμοί καλύπτονται με πηγάκια. Τα κεραμίδια είναι συνήθως βυζαντινού τύπου. Στο σύνθετο αυτό τύπο σπιτιού, η κατασκευή είναι πιο προσεγμένη, με μεγαλύτερα ανοίγματα, πλαισιωμένα με πέτρινα πλαίσια και πέτρινα γείσα.

1.4. Το σπίτι με στέγη και σαχνισί

Την εποχή της Τουρκοκρατίας, και κυρίως τον 19ο αιώνα, εμφανίζεται η προσθήκη ενός κλειστού ξύλινου εξώστη στον όροφο. Τα κιόσκια, όπως λέγονται αυτά τα στοιχεία, τα συναντάμε κυρίως στις πόλεις. Οι ξύλινες αυτές κατασκευές ενισχύονται και επιβάλλονται από την Τουρκική Διοίκηση με τον Αυτοκρατορικό Οικοδομικό Κανονισμό που συντάχτηκε μετά τον μεγάλο σεισμό του 1856. Η προεξοχή αυτή γινόταν με βάση το πλάτος του δρόμου, από ειδικό μηχανικό του Δήμου.

Τα ξύλινα αυτά κιόσκια είναι συνήθως προσθήκες στα παλιότερα βενετσιάνικα κτίρια, που προεκτείνουν πάνω από το δρόμο τον καλό οντά, το δωμάτιο υποδοχής, που έχει πάρει τη θέση του παλιού πόρτεγου. Οι υπόλοιπες κατασκευές είναι απλές. Τα κιόσκια είναι κατασκευασμένα με ξύλινους προβόλους που στηρίζονται σε ξύλινες αντηρίδες ή φουρούσια. Η πρόσοψη είναι κατασκευασμένη από τσατμά ή μπαγδατί, σοβατισμένη ή με ξύλινο πέτσωμα, άλλοτε απλής κατασκευής κι άλλοτε έντεχνα δουλεμένο, με σκαλιστά φουρούσια και καφασωτά στα παράθυρα.

Οι επικοινωνία του ορόφου με το ισόγειο γίνεται με εσωτερική ξύλινη σκάλα. Το ισόγειο χρησιμεύει πολύ συχνά για μαγαζί. Η πρόσοψη του διαμορφώνεται με μια μεγάλη μαγαζόπορτα, με χαρακτηριστικό ανώφλι σε σχήμα χαμηλωμένου τόξου. Οι παραστάδες και το ανώφλι διαμορφώνονται με λαξευτούς πωρόλιθους. Τα σπίτια αυτά καλύπτονται με τετράριχτες στέγες.

Κεφάλαιο 2

Η μορφή της πόλης του Ηρακλείου

2.1. Πολεοδομική και αρχιτεκτονική εξέλιξη

2.1.1. Από το 1800 έως το μεγάλο σεισμό του 1856

Στο Ηράκλειο, στις αρχές του 19^{ου} αι. διατηρείται ο παλιός πολεοδομικός ιστός. Η καθημερινή ζωή των κατοίκων είχε διαμορφώσει, τους κύριους οδικούς άξονες που οδηγούσαν στην ύπαιθρο και οι γειτονιές ακολουθούσαν ακτινωτή διάταξη.

Μετά την πτώση της πόλης στους Τούρκους, η αστική περιοχή ήταν διαιρεμένη σε συνοικίες, όπως παλιά. Κατά τον 19^ο αι. και μετά τον Κρητικό πόλεμο, οι Τούρκοι επισκεύασαν ή μετασκεύασαν ενετικά κτίρια, για να καλύψουν τις στεγαστικές τους ανάγκες χωρίς να χρειαστεί να τροποποιηθεί ο πολεοδομικός ιστός του κέντρου της πόλης. Κατασκευάστηκε φρούριο στον ανατολικό λιμενοβραχίονα -μικρός Κούλες- και επισκευάστηκαν τα τείχη τμηματικά.

Τα σπίτια των πλούσιων Τούρκων ήταν λιθόκτιστα και ορισμένα είχαν κεραμοσκεπείς στέγες, ενώ των άλλων κατοίκων στεγάζονταν με επίπεδα δώματα. Σχεδόν όλα τα σπίτια είχαν αυλές επιστρωμένες με βοτσαλωτά δάπεδα, όπου υπήρχε πηγάδι και συχνά δεξαμενή νερού.

Οι κύριοι δρόμοι επιστρώνονταν με μαύρους σκληρούς λίθους. Για την απορροή των όμβριων υδάτων είχε ληφθεί ήδη από την ενετική περίοδο ιδιαίτερη μέριμνα. Σε δύο κεντρικά σημεία της πόλης είχαν κατασκευαστεί δύο μεγάλα στόμια τα οποία, μέσω αγωγών, οδηγούσαν τα νερά στη θάλασσα.

Στο Ηράκλειο υπήρχαν πέντε μεγάλες και συγκροτημένες αγορές και δύο ακόμα μικρότερες, ειδικευμένες ως προς τα προϊόντα που διέθετε. Τα καταστήματα και οι αποθήκες ήταν σε ξύλινες παράγκες μπροστά στις προσόψεις των σπιτιών στους κεντρικούς δρόμους. Δεν επιτρεπόταν η κατασκευή παραθύρων στο ύψος του δρόμου και όσα υπήρχαν ήταν στους επάνω ορόφους και έβλεπαν προς την εσωτερική αυλή. Οι δρόμοι ήταν φυτεμένοι με κληματαριές, που σχημάτιζαν μικρές στοές.

Κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αι. η πόλη διατηρούσε ακόμα την παλαιά του μορφή, παρά το ότι χτίζονταν νέα σπίτια σύμφωνα με τις μορφολογικές, λειτουργικές και κατασκευαστικές αρχές της βαλκανικής αρχιτεκτονικής.

Κατά τη δεκαετία της Αιγυπτιοκρατίας πραγματοποιήθηκαν τεχνικά έργα που συνέβαλλαν στην αναβάθμιση της ζωής των κατοίκων της πόλης. Έγινε επισκευή και εκβάθυνση του λιμενοβραχίονα, συντήρηση των υδραγωγείων και η επισκευή του φρουριακού συγκροτήματος κατά τόπους. Οι κυριότεροι δρόμοι της πόλης έχουν μεγάλο φάρδος αλλά τραχιά λιθόστρωση, υπάρχουν σε αυτούς κρήνες και κοσμούνται από δενδροστοιχίες.

Τα περισσότερα σπίτια είναι χαμηλά, σπάνια υπάρχει όροφος πάνω από το ισόγειο και είναι φτιαγμένα έτσι, που οι μεγάλες στέγες τους προεξέχουν και οι ξύλινες κολώνες που τις στηρίζουν σχηματίζουν μια σκιερή κιονοστοιχία σε ολόκληρο το μήκος του δρόμου. Όλα τα σπίτια είναι εφοδιασμένα με πηγάδια. Στις υποβαθμισμένες περιοχές, οι λίγοι δρόμοι που έχουν παραμείνει κατοικήσιμοι είναι στενοί και χωρίς λιθόστρωση και τα σπίτια είναι ψηλά χτισμένα ακανόνιστα και με κήπους.

Η επαναφορά της Κρήτης στην τουρκική κυριαρχία το 1840 είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή της μορφής της πόλης. Οι πλούσιοι Τούρκοι αγόραζαν παλιά κτίρια, τα διασκεύαζαν και έχτιζαν νέα ακολουθώντας τα μορφολογικά πρότυπα της βαλκανικής αρχιτεκτονικής.

Το 1851 ο σουλτάνος, αναγνωρίζοντας τις μεγάλες δυνατότητες του φυσικού λιμένα της Σούδας, μεταφέρει την πρωτεύουσα της Κρήτης από το Ηράκλειο στα Χανιά και πέντε μόλις χρόνια αργότερα ένας ιδιαίτερα καταστροφικός σεισμός που τον ακολούθησε παλιρροιακό κύμα καθώς και πυρκαγιά, έπληξε την πόλη.

2.1.2. Από το 1856 έως την ανακήρυξη της Κρητικής Πολιτείας -1898-

Η ανοικοδόμηση των ερειπωμένων κτισμάτων από το σεισμό, έγινε σύμφωνα με τις πολεοδομικές και αρχιτεκτονικές διατάξεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι Τούρκοι απαγόρευσαν στους ξένους υπηκόους να έχουν στην κατοχή τους ακίνητα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη, αυστηρά και μόνο, της αρχιτεκτονικής που εφαρμόζεται στο βαλκανικό χώρο, χωρίς καμία επιρροή των κλασικών και νεοκλασικών στοιχείων, που άνθιζαν στην Ελλάδα.

Στο Ηράκλειο τα οικοδομήματα, διάφορα συνήθως και με υπόγειο, συχνά κατασκευάζονταν σε μεγάλο οικόπεδο που περιβαλλόταν από υψηλό μαντρότοιχο. Τα κτίσματα που απάρτιζαν την κάθε ιδιοκτησία μπορούσαν να είναι περισσότερα του ενός, γύρω από μια ή περισσότερες λιθόστρωτες ή βοτσαλωτές αυλές. Τα κτίρια είχαν λιθόκτιστο ισόγειο με περιορισμένα, σε μέγεθος και αριθμό, ανοίγματα, τα οποία ενισχύονταν με ξυλοδεσιές για να αυξάνεται η αντισεισμική τους αντοχή. Χαρακτηρίζονταν από την κατασκευή κλειστών εξωστών, ενός ή περισσοτέρων και τις ξύλινες τετράριχτες κεραμοσκεπείς στέγες.

Ο πολεοδομικός ιστός του Ηρακλείου κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα εξακολουθεί να παραμένει δίχως ουσιαστικές τροποποιήσεις. Τα μεγάλα κονάκια και οι κήποι τους συνυπήρχαν με τα υπόλοιπα λαϊκά σπίτια.

Τη δεκαετία που ακολούθησε μετά το μεγάλο σεισμό του 1856, οι τουρκικές αρχές και οι ιδιώτες, χριστιανοί και μουσουλμάνοι, χρησιμοποίησαν στις διάφορες κατασκευές και στις κάθε είδους διαμορφώσεις έτοιμο δομικό υλικό, που το εξασφάλιζαν από τα ερείπια των κατεστραμμένων κτισμάτων.

Όμως από το τέλος της δεκαετίας του 1860 γίνονται κάποιες αισθητικές αλλαγές στην πόλη που οφείλονται στα νέα αρχιτεκτονικά ρεύματα, που

ξεκινούν από την ελεύθερη Ελλάδα. Τα πρώτα δείγματα του νέου κλασικιστικού αρχιτεκτονικού ρεύματος κάνουν σποραδικά την εμφάνισή τους.

Σημαντική είναι η κατασκευή των πρώτων κατοικιών που ανήκουν σε πλούσιους χριστιανούς αστούς και έχουν σχεδιαστεί από Έλληνες αρχιτέκτονες.

Χαρακτηριστικό στοιχείο των κεντρικών δρόμων του Ηρακλείου είναι ένα είδος στεγάστρου, το οποίο κατασκευάζεται εμπρός από τα καταστήματα των αγορών. Η κατασκευή αυτή αποτελεί κατασκευαστική πρακτική που συνεχίζει παλαιές συνήθειες, τώρα όμως τα καταστήματα είναι διώροφα.

Η πόλη έως και τις αρχές της τελευταίας δεκαετίας του αιώνα τηρεί την πολεοδομική οργάνωση και τη μορφή που απέκτησε μετά τον μεγάλο σεισμό. Δεν ήταν πυκνοκατοικημένη και δεν ξεπερνούσε τους 20.000 κατοίκους.

Η τελευταία δεκαετία είναι η εποχή των μεγάλων αλλαγών. Ευρείας κλίμακας εργασίες που αποσκοπούσαν στη βελτίωση της πόλης αρχίζουν το 1892. Ο δήμαρχος της πόλης -Ριφαάτ Αφεντάκης- αποφάσισε την ανακατασκευή των κεντρικών οδών της πόλης. Αφαίρεσε τη λιθόστρωση από την κεντρική οδό και την ασφαλιτόστρωσε, ενώ είχε προηγηθεί επίστρωση με μαρμάρινες πλάκες. Τον ίδιο χρόνο άρχισαν οι εργασίες για την τοποθέτηση σωλήνων αρδύσεως, γκρεμίστηκε ένα τμήμα των τειχών, τοποθετήθηκαν πλάκες στην είσοδο του Λιμανιού κ.α.. Ακόμη αφαιρέθηκαν οι στύλοι από τα μαγαζιά και φυτεύτηκαν δενδροστοιχίες στην αγορά για τον καλλωπισμό της πόλης.

2.1.3. Από την κρητική αυτονομία έως και σήμερα

Οι κάτοικοι του νησιού αποφάσισαν να μεταβάλλουν το Ηράκλειο από ‘‘τουρκόπολη’’, σε ευρωπαϊκών προδιαγραφών πόλη. Από το 1902 και μετά, μεγάλωσαν κτίρια και μέγαρα με πρότυπα του νεοκλασικισμού, κατασκευάστηκαν στις κεντρικές, οδικές αρτηρίες.

Στις αρχές του 20^{ου} αι. πολλά από τα δημόσια κτίρια που είχαν κατασκευαστεί κατά την ενετοκρατία και την τουρκοκρατία επισκευάστηκαν και επαναχρησιμοποιήθηκαν. Η κυβέρνηση και ο Δήμος αποφάσισαν την πραγματοποίηση ενός μεγάλου αριθμού δημοσίων έργων όλων των κατηγοριών, μερικά εκ των οποίων πραγματοποιήθηκαν.

Η πόλη τα χρόνια εκείνα απέκτησε το πρώτο Αρχαιολογικό Μουσείο. Η παρουσία των Άγγλων εκσυγχρόνισε την κοινωνική ζωή και έτσι επιτράπηκε η λειτουργία καφενείων, λέσχης, καζίνο και θεάτρου. Μετά το 1902, ξεκίνησε η λειτουργία των πρώτων ξενοδοχείων. Την πρώτη δεκαετία του αιώνα ίσχυε ακόμα η διαίρεση του πολεοδομικού συγκροτήματος σε συνοικίες.

Αν και η ύδρευση της πόλης βελτιώθηκε, αφού πολλά σπίτια συνδέονταν με το υδραγωγείο, ωστόσο η διευκόλυνση αυτή εξυπηρετούσε κυρίως στις κεντρικές συνοικίες και στα πλούσια σπίτια.

Οι συνοικίες όπου κατοικούν οι εύποροι Έλληνες και Τούρκοι βρίσκονται στο κέντρο της πόλης, στις ανατολικές και βορειοανατολικές περιοχές της.

Σε ολόκληρο το βορειοδυτικό, δυτικό και νότιο τμήμα της εντός των τειχών περιοχής εκτείνονται συνοικίες στις οποίες στεγάζονται οι ασθενέστερες οικονομικά τάξεις.

Στα συγκροτήματα που ζούσαν φτωχές οικογένειες εργατικής τάξης, υπήρχαν μονάδες κατοικίας δομημένες στη σειρά ή σε σχήμα ‘Π’ γύρω από αυλές κοινής χρήσης, στις υπήρχε ένας υποτυπώδης, κοινός για όλους τους ενοίκους, χώρος υγιεινής. Η κάθε μονάδα κατοικίας είχε πολύ περιορισμένες διαστάσεις και αποτελούταν από ένα μόνο ισόγειο όπου υπήρχε η κουζίνα και ένας μικρός οντάς για τον ύπνο.

Οι κατοικίες των οικογενειών μεσαίας αστικής τάξης ήταν κυρίως διώροφα κτίσματα με υπόγειο, λιθόκτιστα με ξύλινη κεραμοσκεπή. Τα σπίτια αυτά είχαν μία ή περισσότερες αυλές.

Από τη δεύτερη δεκαετία του 20^{ου} αι. οι αυλές άρχιζαν να επιστρώνονται με τσιμεντοκονία ή με πλάκες. Οι υψηλοί αυλότοιχοι καταργήθηκαν. Έτσι χτίστηκαν αρκετά χαμηλότεροι, έχοντας κατά διαστήματα υψηλούς πεσσούς, με σιδερένια κιγκλιδώματα ανάμεσά τους ιδιαίτερα καλαίσθητα, ώστε να διακρίνεται από το δρόμο η περιποιημένη αυλή και το ωραίο σπίτι. Σε δευτερεύουσες αυλές υπήρχαν διάφοροι χώροι για την οικιακή και προσωπική χρήση, όπως το πλυσταριό και οι χώροι υγιεινής.

Οι πλούσιοι αστοί επιθυμούσαν να ζουν σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, προβάλλοντας ιδιαίτερα την οικονομική τους ευμάρεια και την κοινωνική τους καταξίωση. Κτίστηκαν έτσι εξαιρετικής κατασκευαστικής ποιότητας και υψηλής αισθητικής αντίληψης κτίσματα, διώροφα ή τριώροφα. Τα γραφεία των επιχειρήσεων τους, σε αρκετές περιπτώσεις, στεγάζονταν στους ισόγειους χώρους των ιδιόκτητων οικοδομών τους. Τα κτίσματα αυτά, που ανήκαν στον αρχιτεκτονικό τύπο του ‘μεγάρου’, δέσποζαν στην αστική αρχιτεκτονική του Ηρακλείου τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αι. Η κατασκευή των μεγάρων, δείγματα νεοκλασικισμού και εκλεκτικισμού, αναβάθμισε ολόκληρες περιοχές.

Μετά την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα η τάση ‘ευθυγράμμισης’ της αστικής αρχιτεκτονικής του Ηρακλείου με εκείνη της Αθήνας εξελίχθηκε σε ουσιαστική συμπίεση. Η νεοκλασική αρχιτεκτονική ‘επιβάλλεται’. Παράλληλα άρχισαν να κατασκευάζονται κτίρια, βασισμένα στην ‘γραφική αρχιτεκτονική’. Στις αρχές της τρίτης δεκαετίας ευρύτατη εφαρμογή γνώρισε το γυαλί, το οπλισμένο σκυρόδεμα και ο σίδηρος.

Η Μικρασιατική καταστροφή και η έλευση μεγάλου αριθμού προσφύγων στο Ηράκλειο ανέτρεψε τα έως τότε δεδομένα και δημιούργησε νέες ανάγκες στέγασης, ενώ η ανταλλαγή των πληθυσμών που επακολούθησε, δημιούργησε νέες κοινωνικές συνθήκες. Ο πληθυσμός της πόλης σχεδόν διπλασιάστηκε. Ορισμένοι από τους νέους κατοίκους εγκαταστάθηκαν εντός της περιμέτρου των ενετικών τειχών. Ο μεγάλος όγκος τους όμως, στεγάστηκε εκτός πόλης, σε περιοχές αστικής αποκατάστασης. Έτσι, κτίστηκε το 1928, το πρώτο

οργανωμένο προάστιο, έξω από τα τείχη, στα ανατολικά της πόλης, με το όνομα Αλικαρνασσός.

Η οικιστική ανάπτυξη άρχισε από τότε με αργό ρυθμό και έξω από τα τείχη. Δέκα χρόνια μετά, η ανατολική πλευρά της πόλης ασφυκτικά πιεσμένη από το αεροδρόμιο και τους στρατώνες, άρχισε να καταλαμβάνει ακατάλληλες εδαφικά και εκτός σχεδίου.

Σε γενικές γραμμές, η πόλη ξεχύθηκε έξω από τις 4 πόρτες των Βενετσιάνικων τειχών και απλώθηκε ακτινωτά ακλουθώντας τους δρόμους που πριν 3.000 χρόνια χαραχτήκαν.

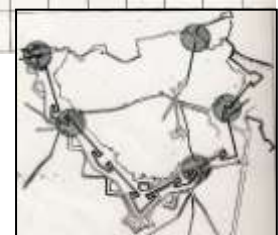
Η αρχιτεκτονική της σημερινής πόλης του Ηρακλείου επηρεάζεται από τα νέα ρεύματα και τις κατασκευαστικές τάσεις των εποχών, εκμοντερνίζοντας συνεχώς το ιστορικό κέντρο της πόλης. Τα νέα οικοδομικά υλικά που χρησιμοποιούνται αλλοιώνουν την φυσιογνωμία της πόλης μετατρέποντας τη σε μια σύγχρονη, με ευρωπαϊκές προδιαγραφές, πόλη. Στο κέντρο της πόλης συνυπάρχουν πολυκατοικίες με τα εγκαταλελειμμένα σπίτια και τα ελάχιστα διατηρητέα κτίρια.

εικ.8
Αερογραφία του 1940 – Η πόλη
περιορίζεται ακόμα εντός των τειχών

εικ.9-10
Το πολεοδομικό συγκρότημα
το 1901-1905 και οι θέσεις
ρηγμάτων τον 20^ο αι.

εικ.11 Αερογραφία του Ηρακλείου στα τέλη του 20^{ου} αι.

2.2. Πολεοδομικές και αρχιτεκτονικές επεμβάσεις από τον 19^ο- 20^ο αι.

Από τις Αρχές του 20ου αι. όπου εδραιώθηκε το Καπιταλιστικό Σύστημα στην Ελλάδα, ενισχύθηκε η ήδη ισχυρή από την τουρκοκρατία αστική τάξη.

Στις 4 Απριλίου 1901, δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κρητικής Πολιτείας ο νόμος 332/1901 “Περί σχεδίου των πόλεων, κωμοπόλεων και χωριών” με το οποίο καθορίζονται οι βασικές αρχές οργάνωσης και ανάπτυξης των πόλεων, ο τρόπος έκδοσης οικοδομικών αδειών και ο τρόπος κατασκευής των κτιρίων. Θεσμοθετήθηκαν επίσης τα όργανα που θα ενέκριναν τα ρυμοτομικά σχέδια. Με τον ίδιο νόμο εισάχθηκε και η έννοια της “ζώνης των πόλεων”, όπου για το Ηράκλειο εκτείνεται μέσα και έξω από τα τείχη.

Τον Αύγουστο του ίδιου έτους δημοσιεύθηκε ο νόμος 395/1901 “Περί σχεδίου πόλεως Ηρακλείου”, ο οποίος ίσχυε για την κατασκευή νέων οικοδομών και για την εφαρμογή του πρώτου ρυμοτομικού σχεδίου πόλης, που περιελάμβανε συγκεκριμένες περιοχές του κέντρου της πόλης. Ο ίδιος αυτός νόμος καθόριζε την αναβολή επ’ αόριστον της εφαρμογής του σχεδίου για τις υπάρχουσες οικοδομές, στις οποίες επιτρέπεται η οποιαδήποτε εσωτερική και εξωτερική τροποποίηση από τους ιδιοκτήτες.

Το 1902, με το υπ αρ. 37 διάταγμα “Περί εγκρίσεως διαγράμματος ρυμοτομίας της πόλεως του Ηρακλείου”, εγκρίθηκε το ρυμοτομικό σχέδιο του Ηρακλείου, το οποίο περιελάμβανε μόνο τα υπάρχοντα οικοδομικά τετράγωνα, αλλά επεκτείνονταν και στους μέχρι τότε ελεύθερους χώρους της εντός των τειχών περιοχής, τους οποίους οικοπεδοποιούσε. Μετά το διάταγμα του 1902 και άλλα διατάγματα καθόρισαν διαστάσεις οικοπέδων σε ορισμένες κεντρικές αρτηρίες της πόλης.

Οι αρχές και οι κάτοικοι των αστικών κέντρων του νησιού πίστευαν ότι κάθε κατασκευή που υπήρχε στην πόλη, τους θύμιζε τις μέρες της τουρκικής κατοχής, οπότε, έπρεπε να τροποποιηθεί ή να εξαφανιστεί.

Τα νέα μεταφορικά μέσα που φτάνουν στην πόλη ανάγκασαν την κατεδάφιση μεγάλων τμημάτων των τειχών που την περιέκλειαν, για την ένωση της με την ύπαιθρο. Τα χερσαία τείχη, η παράκτια οχύρωση και η λεκάνη του λιμένα, δέχτηκαν μεγάλες αλλαγές για τη δημιουργία οδικών διαβάσεων και σύγχρονων λιμενικών εγκαταστάσεων.

Η σκάλα του Μόλου και η πύλη των Νεωρίων παύει να υπάρχει και το νοτιοδυτικό τμήμα του λιμανιού διαμορφώνεται από την αρχή και κατασκευάζεται εκ νέου σκάλα δυτικότερα. Η κατεύθυνση του άξονα είναι τώρα βόρεια αντί βορειοανατολική και σε όλο το νοτιοδυτικό τμήμα του λιμανιού κατασκευάζεται προκυμαία, επιστρωμένη με κυβόλιθους και μαλτεζόπλακες. Τον Μάιο του 1936, αποφασίζεται η κατεδάφιση του “Μικρού Κούλε”, από τη λιμενική επιτροπή.

Με βασιλικό διάταγμα 31-10/3-11- 1936 που ανακοινώθηκε στην εφημερίδα της κυβερνήσεως -ΦΕΚ 488 Α- “Περί καθορισμού ελάχιστων ορίων των οικοπέδων Ηρακλείου Κρήτης”, εγκρίνεται το νέο σχέδιο της πόλης σε ζώνη εκτός των τειχών και από το 1947 και μετά η πόλη εξαπλώνεται ακλουθώντας τους παλιούς άξονες Ηράκλειο-Άγιος Νικόλαος, Ηράκλειο-Χανιά και Ηράκλειο-Κνωσός. Με αυτό το νέο ρυμοτομικό σχέδιο του Ηρακλείου η συνοχή του ιστορικού κέντρου διαλύθηκε και απομάκρυνε την έννοια του μνημείου, με μοναδικό στόχο την διάνοιξη δρόμων και την αύξηση χώρου μέσα στο ιστορικό κέντρο.

Με το ρυμοτομικό σχέδιο του 1936 αποφασίστηκε η διάνοιξη περιμετρικής λεωφόρου με πλάτος 16μ., περιμετρικά της πόλης του Ηρακλείου, ακολουθώντας το ίχνος της εσωτερικής παρειάς των επιχωματώσεων των τειχών. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, όπου ξεκίνησαν οι εργασίες, έγιναν αρκετές επεμβάσεις στην οχύρωση και η λεωφόρος απέκτησε μεγαλύτερο πλάτος από το προβλεπόμενο, έως και 4μ. σε ορισμένα σημεία. Ένα χρόνο μετά οι απολήξεις της λίθινης επένδυσης του τείχους και οι κτιστές κανονιοθυρίδες, που κατασκευάστηκαν κατά τον Κρητικό πόλεμο και την τουρκοκρατία στο δυτικό παράκτιο τμήμα της οχύρωσης, κατεδαφίζονται.

Το Ηράκλειο μετατράπηκε σε μεγαλούπολη με σχεδόν ανύπαρκτο πολεοδομικό ιστό. Το λεγόμενο “ιστορικό κέντρο” κατά τον 21^ο αι. παραμένει πάντοτε ο πυρήνας, γύρο από τον οποίο επεκτείνεται το σημερινό Ηράκλειο και μέσα στην εντός των τειχών πόλη συγκεντρώνεται η πλειονότητα των διοικητικών, επιχειρησιακών, οικονομικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων της. Σήμερα οι περιοχές που αναπτύσσονται δυτικά, ανατολικά και νότια, έως τον αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού, ανήκουν σε ένα ενιαίο πολεοδομικό αστικό δίκτυο, μαζί με όλα τα υπέρ-συγκροτήματα, όπως το αεροδρόμιο στα ανατολικά, το θερμοηλεκτρικό εργοστάσιο της Δ.Ε.Η. στα δυτικά, τη

Βιομηχανική περιοχή στα νότια και όλο το τουριστικό παράλιο που εξαπλώνετε δυτικά του Ηρακλείου.

Στην εντός των τειχών πόλη ο υψηλός συντελεστής δόμησης και το περιορισμένο του εμβαδού των οικοπέδων δημιούργησαν μία άναρχη ανάπτυξη. Δίπλα από τα παλιά ισόγεια κτίσματα με τις κεραμοσκεπές υψώνονται πολυώροφες πολυκατοικίες με ίδιο εμβαδόν και εξαπλάσια δόμηση. Η υποβάθμιση της αισθητικής και της ποιότητας του δομημένου χώρου δεν άργησε να κάνει αισθητή την παρουσία της, μέσω της καταπάτησης, της αλλοίωσης και της αυθαιρεσίας, λόγω της έλλειψης πολεοδομικού σχεδιασμού.

εικ.12 Τα νεώρια του Ηρακλείου κατά την οθωμανική περίοδο

εικ.13 Η πύλη του μόλου και τα τείχη το 1900 πριν την κατεδάφισή τους

εικ.14-15
Ο ναός του Σωτήρος κατά τη μεταρπή του σε τζαμί. Κατεδαφίστηκε από τον εκπρόσωπο της χούντας

εικ.16
Η πρόσοψη της πύλης του Αγίου Γεωργίου τη δεύτερη δεκαετία του 20ού αι. πριν κατεδαφιστεί

εικ.17
Άποψη της πόλης του Ηρακλείου κατά την τουρκοκρατία

εικ.18
Ο μεγάλος και ο μικρός "Κούλες" στο λιμάνι του Ηρακλείου

εικ.19
Το λιμάνι της πόλης σήμερα

εικ.20
Η κεντρική πλατεία του Ηρακλείου σήμερα, επηρεασμένη από τις νέες τάσεις της αρχιτεκτονικής

εικ.21-22
Η κρήνη του Μοροζίνη με τις επεμβάσεις των Τούρκων και η σημερινή αποκατάστασή τους

εικ.23 Γκραβούρα της πόλης του Ηρακλείου κατά την οθωμανική περίοδο

3. Οθωμανική-Βαλκανική αρχιτεκτονική Ηρακλείου

3.1. Γενικά

Πιστεύεται ότι το Ηράκλειο και οι κάτοικοί του δεν σεβάστηκαν τα οθωμανικά μνημεία, ακριβώς γιατί υπήρχε η αίσθηση ότι η ανατολική κουλτούρα είναι υποδεέστερη σε σύγκριση με την ελληνική ή την ενετική. Η αρχιτεκτονική παραγωγή των κατακτητών υπήρξε πολυδιάστατη και πλούσια, κόντρα στην πεποίθηση που έχει επικρατήσει για την ποιότητα του οθωμανικού πολιτισμού, δίνοντας μία “οθωμανική” ταυτότητα στην πόλη. Τα πρώτα χρόνια της οθωμανικής εξουσίας, η αρχιτεκτονική εξυπηρετεί τον στόχο των κατακτητών, που δεν ήταν άλλος από το να υποδηλώσουν την κατοχή της πόλης από το Ισλάμ. Τα κτίρια με μεγάλη αναγνωσιμότητα μετατράπηκαν σε μουσουλμανικά, ώστε να “εξοθωμανιστεί” η πόλη. Στο πνεύμα αυτό κύριοι καθολικοί ναοί μετατράπηκαν σε τζαμιά.

Αρκετά μνημεία της περιόδου αυτής δεν σώζονται γιατί η πολιτιστική κληρονομιά της οθωμανικής περιόδου υπήρξε θύμα των συγκρούσεων μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων και της αναπόφευκτης “ελληνοποίησης” του αστικού χώρου μετά την επικράτηση των πρώτων, αλλά κυρίως θύμα της έντονης ανοικοδόμησής της μεταπολεμικής περιόδου. Περισσότερο από τις ιδεολογίες υπερείχαν πάντα τα υλικά συμφέροντα. Ο χριστιανικός πληθυσμός της Κρήτης τα χρόνια εκείνα υπήρξε καταστροφικός πάνω στα μνημεία του Ισλάμ. Δυστυχώς η αρχιτεκτονική ως στοιχείο έκφρασης, συνδέεται συχνά με την ιστορία. Απορρίπτοντας την ανατολή, για να σταματήσουν οι πόλεις να έχουν το στίγμα των “τουρκοπόλεων”, κρύφτηκε ένα κομμάτι της αρχιτεκτονικής ιστορίας του τόπου και λήφθηκαν νομοθετικά μέτρα για να εκλείψει η οθωμανική αρχιτεκτονική. Όμως η γοητεία ενός μνημείου, μίας πόλης ή ενός συνόλου, προέρχεται από τις ιστορικές εποχές που περιπλέκονται με αυτά, έτσι οι τόποι έχουν ιστορία και μπορούν να σταθούν στο χρόνο.

Στην πόλη του Ηρακλείου υπάρχουν αρκετά δείγματα των οθωμανικών κτισμάτων. Γίνονται αναφορές για αυτά με κάθε ευκαιρία, ενώ παράλληλα

καταστρέφονται από τη φθορά. Διαφορετικές μορφές με κοινά στοιχεία, αρχιτεκτονικά, κατασκευαστικά και μορφολογικά. Κτίρια που κατασκευάστηκαν εκ νέου κατά την Τουρκοκρατία με τα τότε οικοδομικά κριτήρια και ενετικά κτίρια που καταπατήθηκαν και προσαρμόστηκαν στη οθωμανική κουλτούρα. Οι κατηγορίες των οθωμανικών κτισμάτων στην πόλη του Ηρακλείου διαφέρουν, ανάλογα με τη χρήση που προορίζονταν την εποχή εκείνη και τη χρονική περίοδο που κατασκευάστηκαν ή διαμορφώθηκαν σε οθωμανικά κτίσματα. Κατοικίες και άλλα κτίσματα κατασκευασμένα υπό τους αυστηρούς οθωμανικούς κατασκευαστικούς κανονισμούς ή κατασκευασμένα την όψιμη οθωμανική περίοδο, με νεοκλασικές επιρροές. Πολλά στοιχεία της οθωμανικής αρχιτεκτονικής παρατηρούνται και σε νέες μεταπολεμικές κατασκευές. Στην πόλη δεν έλειψαν οι οθωμανικές εκκλησίες, τα σχολεία, οι αποθήκες, τα καφενεία και οινοποιεία, τα νοσοκομεία, οι κρήνες, οι απλές αστικές κατοικίες, και τα κονάκια, δηλαδή τα αρχοντικά των Τούρκων αγάδων με τις αυλές και τα πηγάδια.

Η πόλη του Ηρακλείου όπως και οι περισσότερες μεσαιωνικές πόλεις, σχηματίστηκε χωρίς προμελετημένο σχέδιο και με βάση τις ανάγκες και την αισθητική των ανθρώπων εκείνης της εποχής. Επειδή μετά την άλωση του Χάνδακα από τους Τούρκους, το 1669, όσες κατοικίες δεν καταστράφηκαν τροποποιήθηκαν τόσο ώστε να αλλοιωθεί ο χαρακτήρας τους, δεν μας είναι γνωστές όλες οι λεπτομέρειες για την διάταξη και την διακόσμηση των χώρων του Βενετσιάνικου σπιτιού. Βασικός μορφολογικός παράγοντας του βενετσιάνικου σπιτιού ήταν η αυλή με την λίθινη χαρακτηριστική σκάλα που οδηγούσε στον όροφο. Στο ισόγειο παρέμεναν οι αποθήκες και οι άλλοι βοηθητικοί χώροι. Τα μεταγενέστερα χρόνια εμφανίζονται τα ξυλόπηκτα κιόσκια -τα "ξώστεγα" ή "ηλιακοί" των Βυζαντινών και τα μακεδονίτικα "σαχνισί"-κλειστοί εξώστες-. Εκτεταμένη εφαρμογή των ξυλόπηκτων κατασκευών γενικά -τσατμάδων, μπαγδαντί κ.λπ.- έγινε μετά τον μεγάλο σεισμό του 1856. Η Τουρκική Διοίκηση έλαβε τότε αυστηρά μέτρα προστασίας των οικοδόμων και σύνταξε τον Αυτοκρατορικό Οικοδομικό Οργανισμό που επέβαλε τις ελαφριές ξυλόπηκτες κατασκευές στους μη φέροντες τοίχους των ορόφων. Τοίχοι δηλαδή από ξύλινο σκελετό και γέμισμα από μικρές πέτρες, χώμα, σπασμένα κεραμίδια κ.ά., ή τοίχοι από ξύλινο σκελετό με πηγάκια πού στη συνέχεια σοβαντίζονται.

Στο Ηράκλειο το είδος αυτό της κατασκευής δεν παρουσιάζει την μορφολογική ποικιλία και τον παρόμοιων κτισμάτων άλλων περιοχών της Ελλάδος, όπου διαφορετικοί όροι υποβοήθησαν να χτίσουν έξοχα και αλλού. Τα πιο πολλά σπίτια ήταν απλές κατασκευές συνηθισμένης μορφής, χωρίς κανένα ιδιαίτερο γνώρισμα στη διάταξη των εσωτερικών χώρων. Εξαίρεση αποτελούσαν κάποια κονάκια, όπως αυτό του Ρασίχ Ασπράκη. Εκείνο όμως που διατηρήθηκε, σε όλη την περίοδο της Τουρκοκρατίας ήταν οι αυλές και το ασπρόμαυρο χοχλάδι που στρωνόταν στις αυλές.

εικ.24
Άποψη δρόμου του Ηρακλείου στα τέλη του 19^{ου} αι. όπου διακρίνονται οι πρόβολοι των κατοικιών

εικ.25-26
Οθωμανικές κρήνες της πόλης πριν την κατεδάφισή τους

εικ.27
Χαρακτηριστικό της οθωμανικής αρχιτεκτονικής ο συμβολισμός και η χάραξη αποσπασμάτων από το κοράνι στις όψεις των κατασκευών
Στην εικόνα διακρίνεται σκαλιστό μοτίβο από κατάστημα στο κέντρο της πόλης

εικ.28
Αρχιτεκτονική παρέμβαση οθωμανικής κατασκευής σε ενετικό κτίσμα. Στην εικόνα διακρίνεται ο πρόβολος του ορόφου που κατασκευάστηκε πάνω σε λιθόκτιστο ενετικό κτίριο

3.2. Βαλκανικά αρχιτεκτονικά στοιχεία των κατοικιών του Ηρακλείου κατά την Τουρκοκρατία

Η Οθωμανική αρχιτεκτονική -πριν το 1898- και τα γενικότερα στοιχεία της έχουν αναφορές στη Βαλκανική αρχιτεκτονική, δηλαδή στην αρχιτεκτονική που προέρχεται από τα Βαλκάνια μετά τον εξισλαμισμό των ντόπιων και την επιβολή των Οθωμανών στις εκεί περιοχές κατά τον 19ο αι. Αξιόλογα δείγματα αυτής της περιόδου βρίσκονται διάσπαρτα στον πολεοδομικό ιστό του Ηρακλείου και εντοπίζονται κυρίως στη ζώνη του χαμηλού Σ.Δ. -1,8- που δομήθηκε σε χαμηλότερο ποσοστό με νεώτερα κτίσματα.

Τα κτίσματα της περιόδου αυτής είναι κυρίως διώροφα ή με τμήμα τρίτου ορόφου με κάλυψη έως 25% για τον τρίτο όροφο, με κατασκευή από λιθοδομή στο ισόγειο, ελαφριά κατασκευή ορόφου με ελεύθερη διάταξη, πάνω στην τοιχοποιία του ισογείου. Οι μορφολογικοί περιορισμοί είναι συγκεκριμένοι, με αρχιτεκτονικές προεξοχές ηλιακού -κίосκι- πλάτους 0,70-0,85μ., γείσα που προεξέχουν 40-70εκ., η κεραμοσκεπή είναι τετράκλινη ή τρίκλινη στέγη με ελεύθερη ροή όμβριων. Τα κουφώματα είναι καρφωτά.

Οι εξώστες κατασκευάζονται με ξύλινους προβόλους που στηρίζονται σε ξύλινες αντηρίδες. Οι εξωτερικοί τοίχοι είναι από τσατμά και στηρίζονταν με πυκνά ή αραιά φουρούσια -καμπυλωμένα διαγώνια ξύλα-. Στον φωτισμό και τον εξαερισμό δίνονταν μεγάλη σημασία. Τα σαχνισιά προεξείχαν γενικά προς τον κατάλληλο προσανατολισμό και την πιο ενδιαφέρουσα θέα, ανάλογα με τη λειτουργία και τη χρησιμοποίησή τους κατά εποχές. Δεν βρίσκονται ακριβώς απέναντι μεταξύ τους αλλά προεξείχαν διαδοχικά κατά διαστήματα με σκοπό να μην κρύβουν το φως και τον αέρα, αλλά και για λόγους ασφαλείας. Σε δυσμενείς, μάλιστα προσανατολισμούς των οικοπέδων έπαιρναν διάφορες κλίσεις. Πολύ συνηθισμένη είναι η τριγωνική μορφή, με σκοπό όχι μόνο το σωστό προσανατολισμό αλλά και την ορθογώνιση της κάτοψης του ορόφου. Πρόβαλλαν σε διάφορα ύψη από τη στάθμη του εδάφους, είτε γιατί τα σπίτια ήταν άλλα ψηλότερα και άλλα χαμηλότερα, είτε γιατί το ύψος του εξωτερικού τοίχου των ισογείων είχε διάφορα ύψη. Τα σαχνισιά λέγονταν και ηλιακοί, σελάρια, ταβλάτα ή ρωμανήσια.

Κουφώματα ξύλινα καρφωτά, κιγκλιδώματα καφασωτά ή από μασίφ χυτοσίδηρο, πόρτες εισόδου ταμπλαδωτές και επίχρισμα χωρίς οδηγούς, είναι τα προτεινόμενα υλικά που χρησιμοποιούνται την περίοδο αυτή, ενώ οι χρωματισμοί, που κυριαρχούν στους τοίχους είναι, κίτρινο, ώχρα, γκρι, γαλάζιο, λαδί και λευκό. Στα κουφώματα δεν διαφέρουν οι χρωματισμοί καθώς και σε αυτόν τον τομέα παρουσιάζονται περίπου οι ίδιοι ή αποχρώσεις αυτόν και συνδυασμοί, καθώς το φυσικό χρώμα του ξύλου. Για τα κιγκλιδώματα παραμένει το ξύλο, κιστό ή καρφωτό -τύπου σαχνισί-.

3.3. Κοινά χαρακτηριστικά βαλκανικών κατοικιών

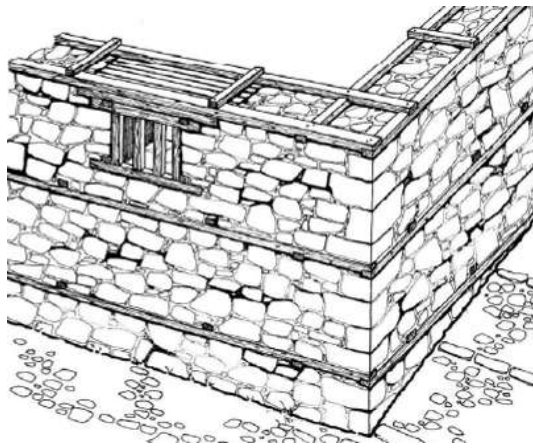
- Κομψότητα
- Μεγάλοι και λιτοί όγκοι
- Λιθόκτιστο ισόγειο με ξυλόπηκτη κατασκευή ορόφου
- Κατάφυτες αυλές με βοτσαλωτά δάπεδα
- Ψηλοί λιθόκτιστοί αυλότοιχοι
- Στον αυλότοιχο κάθε κατοικίας υπάρχει είσοδος με ψευδοπεσούς και φαρδύ οριζόντιο επιστύλιο που στέφεται με γείσο
- Δύο ή περισσότεροι είσοδοι
- Σαχνισί που υποβασιάζεται από φουρούσια -με ελάχιστες εξαιρέσεις νεότερων κατασκευών, όπου απουσιάζουν τα φουρούσια-
- Κεραμοσκεπή στέγη
- Συμμετρία ανοιγμάτων
- Ευρεία χρήση ξύλου για μορφολογικά και κατασκευαστικά στοιχεία
- Διαφοροποίηση επιπέδων
- Ανάγλυφα κοσμήματα από ξύλο, πορόλιθο ή μάρμαρο
- Ισοροπία στους επιμέρους όγκους
- Εσωτερική ξύλινη ελλειψοειδή κλίμακα

Οι κατόψεις στο μεγαλύτερο ποσοστό των κατοικιών είναι σχήματος ‘Γ’, με εξαιρέσεις τα αρχοντικά που αποτελούνται από πολλούς όγκους διασκορπισμένους στο οικόπεδο και τα καταστήματα που έχουν κατοικία στον όροφο και εντάσσονται σε μικρού εμβαδού οικόπεδο.

Σε αρκετά βαλκανικής αρχιτεκτονικής κτίρια γίνεται κοινή χρήση νεοοθωμανικών και νεοκλασικών στοιχείων, όπως ανοίγματα με θόλο, καθεδρικού τύπου υαλοστάσια, ψευδοκίονες και σύνθετα γείσα.

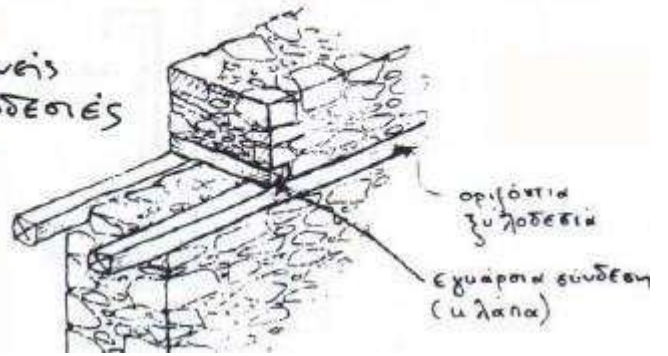
Στις απλές αστικές κατοικίες τα φουρούσια είναι απλά ευθύγραμμα από ξύλο, ενώ στα μεγαλοπρεπή κτίσματα είναι κοιλόκυρτα με ανάγλυφο κόσμημα στα άκρα. Στις νεότερες κατασκευές προστίθενται τα κοιλόκυρτα, ανάγλυφα, σιδερένια φουρούσια.

Τα καφασωτά πετάσματα είναι δείγμα των αρχοντικών της εποχής.

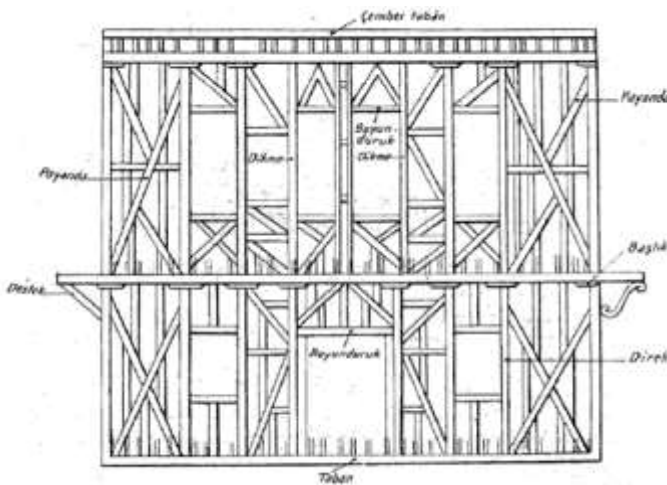

3. Τουρμουραζιζ

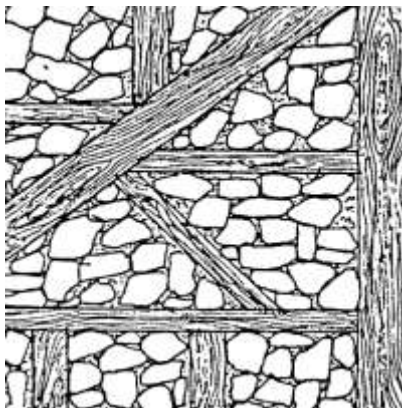
εμφανείς
ξυλοδεσιές

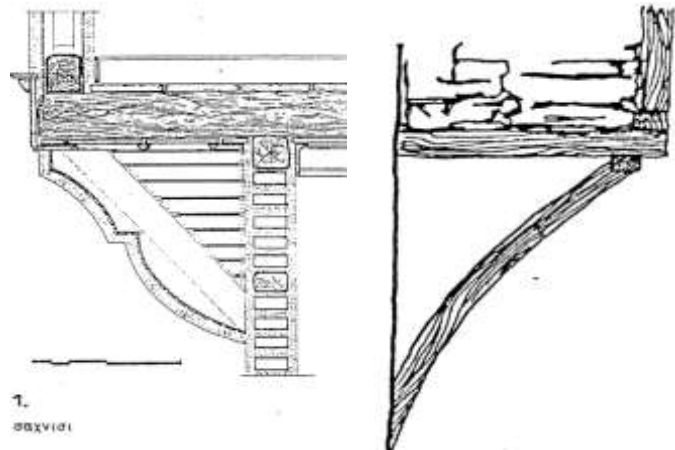
εικ.29 Τρόπος κατασκευής της λιθοδομής με εμφανή τα οριζόντια στοιχεία

εικ.30-31 Παράδειγμα διάταξης σκελετού ορόφου

εικ.32 Λεπτομέρεια γεμίματος σκελετού

εικ.33-34 Δείγμα κατασκευής σαχνισί και ξύλινο φουρούσι

3.4. Βαλκανικές κατοικίες

-Κύρια δείγματα κατοικιών βαλκανικής αρχιτεκτονικής-

A. Αστικές κατοικίες

Διώροφο γωνιακό κτίριο με λιτούς όγκους και κάτοψη σε σχήμα “Γ”, με τις δύο πτέρυγές του να βλέπουν σε μεγάλη εσωτερική αυλή, η οποία διαθέτει ψηλό αυλότοιχο, έχοντας την κύρια είσοδο στο δυτικό του τμήμα. Έχει λιθόκτιστο ισόγειο και ξυλόπηκτο όροφο. Χαρακτηριστικό της κατασκευής είναι τα δύο σαχνισιά που διαθέτει στις δύο όψεις του, τα οποία στηρίζονται σε απλά ξύλινα, ευθύγραμμα φουρούσια(βλ.εικ.37).

Διώροφο κτίσμα με ξύλινη κεραμοσκεπή στέγη. Το ισόγειο είναι λιθόκτιστο ενώ ο όροφος ξυλόπηκτος. Το σαχνισί του ορόφου στηρίζεται σε ευθύγραμμα ξύλινα φουρούσια. Τα γείσα, τα πλαίσια των ανοιγμάτων στους ορόφους, οι παραστάδες και η ταινίες είναι επηρεασμένα από τα νεοκλασικά στοιχεία. Χαρακτηριστικό της κατασκευής είναι η μικρή βεράντα που δημιουργήθηκε σε εσοχή στον όροφο μετά από τη δόμηση της μικρής εσωτερικής αυλής.

Διώροφο γωνιακό κτίριο με λιτούς όγκους και απλή μορφή, με λιθόκτιστο ισόγειο, ξυλόπηκτο όροφο και ξύλινη κεραμοσκεπή στέγη. Χαρακτηριστικό στοιχείο του κτιρίου είναι οι δύο κλειστοί εξώστες που προεξέχουν, ένας σε κάθε όψη, τα ξύλινα φουρούσια των οποίων έχουν διαφορετικό μήκος, το οποίο αυξάνεται προς τις γωνίες του κτίσματος. Η κύρια είσοδος βρίσκεται στον αυλότοιχο της εσωτερικής αυλής, ενώ υπάρχει και δεύτερη είσοδος, στην άλλη όψη, που βλέπει κατευθείαν στο σπίτι.

Διώροφο κτίσμα με λιθόκτιστο ισόγειο, ξυλόπηκτο όροφο και κεραμοσκεπή στέγη. Χαρακτηριστικό της κατασκευής είναι τα δύο σαχνισιά με την τριγωνική προβολή προς το δρόμο, τα οποία χαρακτηρίζουν την όψη του κτηρίου. Οι χώροι διαμορφώνονται γύρω από την αυλή που βρίσκεται εντός του αυλότοιχου, που περιλαμβάνει την κύρια είσοδο. Στον αυλότοιχο εφάπτεται πέτρινος φούρνος.

B. Αρχοντικά

“Το μικρό Σεράι”

Χαρακτηριστική κατασκευή βαλκανικής αρχιτεκτονικής που κατασκευάστηκε στα τέλη του 19ου αι. Πρόκειται για διώροφο κτίσμα, με τρίτο επίπεδο σε ένα τμήμα του. Στεγάζεται με ξύλινη κεραμοσκεπή στέγη και η κάτοψη του είναι σχήματος “Γ”, αποτελούμενη από πέτρα στο ισόγειο και ελαφριά κατασκευή ορόφου. Οι δύο πτέρυγες του ανοίγονται σε ευρεία αυλή. Στο εσωτερικό του τμήμα διαθέτει χαμάμ και κρήνη. Το ξύλινο στοιχείο επικρατεί με μοναδικό τρόπο που χαρακτηρίζει το οίκημα ως ένα μοναδικό δείγμα εποχής για την πόλη.

“Το κονάκι του Σαμή Μπέη”

Το οικοδόμημα αυτό έχει λιθόκτιστο ισόγειο και ξυλόπηκτο όροφο και έχει κατασκευαστεί σε διαμπερές, μεγάλο οικόπεδο, με ψηλό αυλότοιχο, με βάση το σύστημα των πτερυγών. Η κύρια είσοδος βρίσκεται στην πρόσοψη του κτιρίου, ενώ στην ανατολική όψη του βρίσκεται μία δευτερεύουσα. Οι πτέρυγες έβλεπαν σε εσωτερικές αυλές, όπου υπήρχε πηγάδι, χαμάμ και άλλα βοηθητικά κτίσματα. Η πρόσοψη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον με τους δύο διατεταγμένους στη σειρά κλειστούς εξώστες. Τα δύο σαχνισιά στηρίζονται σε κοιλόκυρτα, ειδικής κατασκευής, ξύλινα φουρούσια, που καταλήγουν σε ανάγλυφα κοσμήματα. Τα θυρώματα διαθέτουν παραστάδες και ανώφλια από λαξευμένο πωρόλιθο.

“Το κονάκι του Εμρτζά Εφέντη”

Διώροφο μεγαλοπρεπές κτίσμα με ξύλινη κεραμοσκεπή στέγη και κάτοψη σε σχήμα “Γ”. Οι δύο χώροι των δύο πτερυγών ανοίγονται σε εσωτερική αυλή, η οποία είναι επιστρωμένη με βοτσαλωτό δάπεδο. Ο ψηλός αυλότοιχος και ο κλειστός εξώστης είναι τα τυπικά αρχιτεκτονικά στοιχεία του. Φέρει διακοσμητικούς νεοκλασικούς ψευδοκίονες στις ακμές του καθώς και σύνθετα γείσα και έχει ανοίγματα παραθύρων με καφασωτά πετάσματα. Ο κλειστός εξώστης εδράζεται σε μικρού μεγέθους ξύλινα κοιλόκυρτα φουρούσια. Μία μικρή κρήνη με επιγραφή κοσμεί τον τοίχο της προσόψεως κάτω από τον εξώστη.

“Το κονάκι του Ρασίχ Ασπράκη” - “Η Οικία Χρονάκη”

Το κτίριο που σώζεται σήμερα είναι τμήμα ενός μεγαλύτερου αρχοντικού, 1.456,00 τ.μ., αποτελούμενο από πέντε ισόγεια δωμάτια, πέντε ανώγεια, ελαιαποθήκη, τρεις αποθήκες, τέσσερις αυλές, τρεις εξόδους, λιθόκτιστο κήπο, υδαταποθήκη και φρεάτιο. Ίσως το μοναδικό διατηρητέο αυτής της μορφής, που πληρεί όλες της προδιαγραφές του βαλκανικού αρχοντικού.

Διαθέτει λιθόκτιστο ισόγειο και ξυλόπηκτο όροφο, με κεραμοσκεπή στέγη. Εξαιρετικές κατασκευές από πορόλιθο, ξύλο και μάρμαρο κοσμούν την οικία, ενώ μοναδικού χαρακτήρα τοιχογραφίες διασώζονται στους οντάδες.

Σημαντικές ξυλοκατασκευές κοσμούν επίσης το εσωτερικό του, όπως ταβάνια, μουσάντρες και διαχωριστικά πετάσματα.

Γ. Μεγαλοπρεπή κατοικίες βαλκανικής και νεοκλασικής επιρροής

“Το αρχοντικό του Μπέη Σεκεριά”

Δείγμα εκλεκτικιστικής αρχιτεκτονικής των τελευταίων δεκαετιών του 19^{ου} αι. και των πρώτων του 20^{ου}. Συνδυάζει βαλκανικά και νεοκλασικά στοιχεία. Πρόκειται για κατασκευή σε βάθος αυλής, με αναβρυτήριο και κρήνη. Η κάτοψη είναι παραλληλόγραμμου σχήματος και η κύρια όψη ακολουθεί αυστηρούς κανόνες συμμετρίας. Ο κεντρικός κλειστός εξώστης στηρίζεται σε σιδερένια κοιλόκυρτα φουρούσια και στέφεται με ξύλινο προεξέχον αέτωμα, που πλαισιώνεται με σύνθετο γείσο που φέρει κυμάτια και “σταγόνες” και συνεχίζει και στην υπόλοιπη κατασκευή, πέραν του εξώστη. Το αρχοντικό στεγάζεται με ξύλινη κεραμοσκεπή στέγη.

Η κρήνη της αυλής βρίσκεται στο κέντρο του τοίχου σε πρόκτισμα της αυλής, ανάμεσα σε δύο συμμετρικά ανοίγματα.

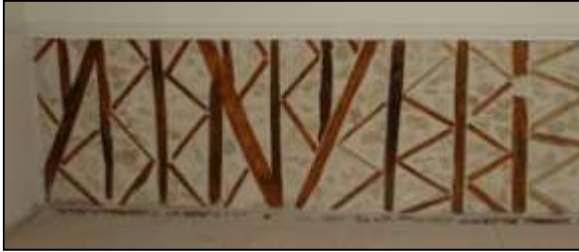
Δ. κατοικίες με ισόγεια καταστήματα

Πρόκειται για διώροφο κεραμοσκεπές κτίσμα που αποτελεί ενδιαφέρον δείγμα της βαλκανικής αρχιτεκτονικής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το ενετικής κατασκευής ισόγειο που στηρίζει τον ξυλόπηκτο όροφο, με τα δύο σαχισιά, συμμετρικά στην κύρια πρόσοψη, το ένα εκ των δύο είναι γωνιακό και αμφιπροέχον. Τα σαχισιά στηρίζονται σε μεταλλικά, κοιλόκυρτα φουρούσια και διαθέτουν παραστάδες, με επίκρανα

και ταινιωτό γείσο.

Η όψη είναι απόλυτα συμμετρική με την είσοδο στο κέντρο της, η οποία βλέπει στην εσωτερική σκάλα του κτηρίου, ενώ η πλαϊνή είσοδος βρίσκεται στον αυλότοιχο.

εικ.35-36 Λεπτομέρεια μαγδατότοιχου της παραπάνω οικίας πριν και μετά την αποκατάσταση

εικ.37
Εξώστης κατοικίας

εικ.38-39
Εσωτερική άποψη από το κονάκι του Σαμή Μπέη και λεπτομέρεια του τελειώματος στα φουρούσια

εικ.40-41
Λιθόκτιστη βρύση με οθωμανική επιγραφή στην όψη από το κονάκι Εμρτζά Εφέντη

εικ.42-43
Βρύση με βοτσαλωτό δάπεδο και πηγάδι από το ίδιο κονάκι

εικ.44 Κατάστημα

εικ.45 Κατάστημα

εικ.46 Κατοικία που έχει
χρήση καφετέριας

εικ.47 Κατοικία

εικ.48 Κατοικία

εικ.49 Κατοικία

εικ.50 Κατοικία

εικ.51 Κατοικία με ισόγειο κατάστημα

3.5. Κοινά χαρακτηριστικά βαλκανικών αρχοντικών της Βορείου Ελλάδος με την ‘οικία Χρονάκη’ στο Ηράκλειο Κρήτης

Η οικία Χρονάκη είναι το μοναδικό κομμάτι του αρχοντικού που έχει απομείνει και διατηρεί στοιχεία της γνήσιας βαλκανικής αρχιτεκτονικής, που συναντάται συχνότερα στη βόρειο Ελλάδα, όπου υπάρχουν μεγάλα και αξιόλογα δείγματα των αρχοντικών της εποχής. Το κονάκι του Ρασίχ, όπως αποκαλούσανε παλαιότερα την οικία, δεν ξεπερνούσε σε όγκο τα γνήσια ορεινά κτίσματα, καθώς δε διέθετε πάνω από δύο ορόφους, αλλά διέθετε όλη την αρχοντιά και ακόμα μπορεί να αναδείξει τον πλούτο της εποχής και την τέχνη των μαστόρων που έφτιαχναν με μεράκι όλον αυτό τον ανάγλυφο διάκοσμο. Αποτελεί ξεχωριστό κομμάτι της αρχιτεκτονικής της πόλης γιατί για την κατασκευή όλου αυτού του πλούτου επιστρατεύτηκαν αξιόλογοι τεχνίτες. Βασικό και κύριο χαρακτηριστικό που κάνει την οικία Χρονάκη άξιο παράδειγμα της αρχιτεκτονικής των αρχοντικών της εποχής είναι ο πλούσιος διάκοσμος που διαθέτει στο τμήμα που διασώζεται έως και σήμερα και που μας κάνει να αναρωτιόμαστε την μορφή του υπόλοιπου κτίσματος.

Στις κατοικίες της πόλης και σε όλα σχεδόν τα οθωμανικά κτίσματα έχει διατηρηθεί η αυλή και το βοτσαλωτό δάπεδο που προέρχεται από τα ενετικά χρόνια. Κάτι που δε συναντάται στην βόρειο Ελλάδα, όπου εκεί τα κτίσματα είναι βαριά σε όγκο και φτάνουν μέχρι και τους τρεις ορόφους συνήθως και καλύπτονται όλες οι ανάγκες και οι λειτουργίες μέσα σε αυτόν τον ενιαίο όγκο.

Τα αρχοντικά, όμως, της εποχής, διαθέτουν ένα κοινό κατασκευαστικό και μορφολογικό σκελετό, που ήταν απαραίτητος στη βαλκανική αρχιτεκτονική. Κοινά υλικά, κοινή κατασκευαστική δομή και κοινή λειτουργική οργάνωση.

Στο κονάκι του Ρασίχ, βασικό στοιχείο που δείχνει την ομοιότητα των βαλκανικών αρχοντικών είναι η μορφολογική του δομή και ο πλούσιος διάκοσμος. Ο καλός οντάς με τη μουσάντρα -ντουλάπα- και το ανάγλυφο ταβάνωμα, οι οροφές με τον χρωματιστό και σκαλιστό διάκοσμο, το περιμετρικό γείσο με τα πλούσια χρώματα και σχέδια, που συνήθως κατασκευαζότανε γύρω από το ανώφλι των ανοιγμάτων, είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά των αρχοντικών.

Στις κατασκευές της εποχής τα γεωμετρικά σχήματα, τα άνθη, τα έντονα χρώματα και οι παραστάσεις, κυρίως από την Κωνσταντινούπολη, έπαιζαν μεγάλο ρόλο στη διακόσμηση. Γίνεται χρήση αυτών σε όλα τα στοιχεία, όπως τοίχοι, ταβάνια, πόρτες και κανάτια -φύλλα ντουλαπιών-.

❖ Το Αρχοντικό του Αϊβάζη στην Καστοριά σε σύγκριση με την “οικία Χρονάκη”

εικ.52 Η είσοδος του καλού οντά στο αρχοντικό

εικ. 53 Η είσοδος του καλού οντά στην οικία Χρονάκη

-Συνήθως το αριστερό φύλλο της “μουσάντρας” αποτελούσε μυστικό πέρασμα.-

Οι τοξοστοιχίες διαχώριζαν το “δοξάτο”- χώρος υποδοχής-, από τον οντά, που πάντα βρισκόταν ένα επίπεδο πάνω από τον υπόλοιπο χώρο.

εικ.54 Δοξάτο στο αρχοντικό

εικ.55 Το δοξάτο της οικίας Χρονάκη

Τα φύλλα των ντουλαπιών ήταν πάντα ζωγραφισμένα με έντονα χρώματα και άνθη. Τα γεωμετρικά σχήματα έδιναν ανάγλυφα σχέδια και κοσμούσαν τα φύλλα. Σχέδια υπήρχαν σε κάθε “κανάτι” ανεξάρτητα με τη βαρύτητα του χώρου.

εικ.56 Ερμάρια του αρχοντικού

εικ.57 Ερμάρια οικίας Χρονάκη

Οι “φωλιές” είχαν σαν κύρια χρήση την ανάδειξη των αντικειμένων που τοποθετούσαν μέσα σε αυτές. Θέση είχαν στους οντάδες, δίπλα από τα φύλλα των “μουσάντρων” και στόλιζαν, πέρα από τη χρήση που διέθεταν, τους τεράστιους αυτούς όγκους.

εικ.58 Διακοσμητικές φωλιές του αρχοντικού

εικ.59-60 Διακοσμητικές φωλιές οικίας Χρονάκη

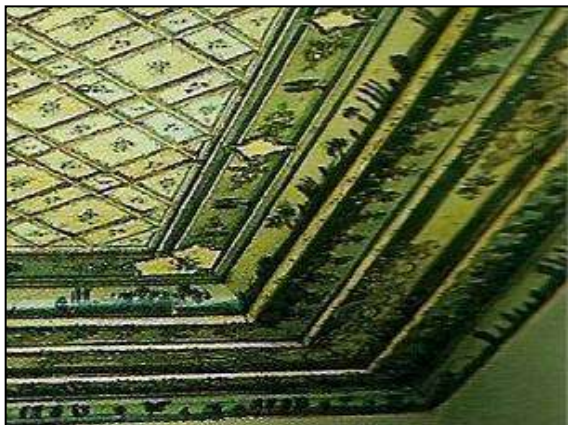
Τα ταβάνια των οντάδων ήταν επενδυμένα με ξύλο, που εκτός από την εικόνα και την αρχοντιά που προσέφεραν, μόνωναν καλύτερα τον χώρο. Η κατασκευή γινόταν επιτόπου, εκτός από τον ρόδακα, ή κάποιες φορές κατασκευάζονταν μικρά προσκαλισμένα τμήματα που συναρμολογούνταν επιτόπου.

Οι οροφές σχεδόν πάντα διακοσμούνται από πηγάκια σε τετράγωνο ή μακλαβαδωτό σχήμα, ζωγραφισμένες με έντονα χρώματα και πολλά σχέδια παρμένα από τη φύση. Κυριότερα σχέδια ήταν τα φρούτα και τα ρόδα, όχι μόνο στα ταβανώματα, αλλά και σε κάθε ζωγραφιστό ή σκαλιστό στοιχείο.

Σπανιότερα τα ταβάνια είναι επενδυμένα με γείσο και στολισμένο με χρώμα και όχι ξύλο.

εικ.61-62 Διακοσμημένες οροφές σε οντάδες του αρχοντικού

εικ.63-64 Διακοσμημένες οροφές σε οντάδες της οικίας

Το προσφιλέστερο θέμα τοιχογραφίας των αρχοντικών, ήταν η Κωνσταντινούπολη με την Αγία Σοφία και τον Βόσπορο.

εικ.65 Τοιχογραφία αρχοντικού

εικ.66 Τοιχογραφία οικίας Χρονάκη

Η είσοδοι των οντάδων διατηρούσαν τα ίδια μορφολογικά στοιχεία σε όλες τις κατοικίες των οθωμανικών χρόνων, με βασικό στοιχείο τα γεωμετρικά σχήματα και τον ξύλινο διάκοσμο.

εικ.67 Η είσοδος στον καλό οντά του αρχοντικού

εικ.68 Η είσοδος του καλού οντά της οικίας Χρονάκη

❖ Εικόνες αρχοντικών που προβάλλουν εξίσου κοινά χαρακτηριστικά

εικ.69 Η είσοδος σε οντά του αρχοντικού Γεωργίου Σβάρτς στη Λάρισα, με τη μουσάντρα διακοσμημένη με φωλιές εκατέρωθεν των κεντρικών φύλλων της ντουλάπας. Έντονα χρώματα και γεωμετρικά σχήματα κοσμούν το ξύλο. Το δοξάτο διαχωρίζεται από τον οντά από δύο κολωνάκια, που οριοθετούν την αλλαγή του επιπέδου και διαθέτει μπακλαβαδωτή οροφή σε μπορντό χρωματισμό. Ομοίως και στην Οικία Χρονάκη.

εικ.70 Η είσοδος σε οντά στο αρχοντικό του Βούρκα στην Κοζάνη που βρίσκεται αριστερά

Από το αρχοντικό του Ναούμ Νεράτζη στην Κοζάνη

εικ.71 ομφαλός σε ξυλόγλυπτη οροφή

εικ.72 Τοξοστοιχίες που διαχωρίζουν το χώρο με εμφανή τη διαφοροποίηση των χώρων

εικ.73 Διακοσμημένα πορτόφυλλα μουσάντρας

εικ.74 Μουσάντρα με την είσοδο του οντά στα δεξιά

Το κούφωμα της εισόδου διατηρεί τον ίδιο γεωμετρικό σχεδιασμό με αυτόν της οικίας Χρονάκη, όπως και ο γενικότερος διάκοσμος της μουσάντρας, που παρότι είναι διαφορετικός έχει γίνει χρήση των γεωμετρικών σχημάτων, των έντονων χρωμάτων και του πλούσιου διάκοσμου με άνθη.

εικ.75 Η μουσάντρα και ο ξύλινος διάκοσμος στην οροφή ενός εκ των χώρων του αρχοντικού

Στην εικόνα διακρίνονται οι τοξοστοιχίες του δοξάτου και η αλλαγή επιπέδου στο σημείο του οντά.

Από το αρχοντικό της Πουλκώς στην Κοζάνη

εικ.76 τοιχοποιία που παρουσιάζει την Κωνσταντινούπολη

εικ.77 Σχεδιασμός οροφής με πηχάκια

εικ.78 Ξυλόγλυπτο τμήμα ταβανώματος

Οι φεγγίτες με τα χρωματιστά γυαλιά - vitraux -, ήταν στολίδι κάθε κατοικίας και αρχοντικού της βόρειου Ελλάδος του 17^{ου} και 18^{ου} αι. Στόλιζαν και φώτιζαν το άνω τμήμα του τοίχου που χωριζόταν από μία ζώνη γείσου, όπου κάτω από αυτό βρισκόντουσαν τα εσωτερικά ανοίγματα. Στην Οικία Χρονάκη δεν υπάρχει ποικιλία σχεδίων, ως νεότερη και απλούστερη κατασκευή, σε σχέση με αυτές της βόρειου Ελλάδος, όμως έχει γίνει χρήση φεγγιτών πάνω από κάποια ανοίγματα, με χρωματιστά υαλοστάσια, ως στοιχείο της βαλκανικής αρχιτεκτονικής, που φωτίζουν και χρωματίζουν μέχρι σήμερα τον χώρο.

εικ.79 Φεγγίτης στην οικία Χρονάκη

εικ.80 Φεγγίτης στο αρχοντικό Νεράτζη

εικ.81 Φεγγίτης στο αρχοντικό της Πουλκώς

4. "ΟΙΚΙΑ ΧΡΟΝΑΚΗ"

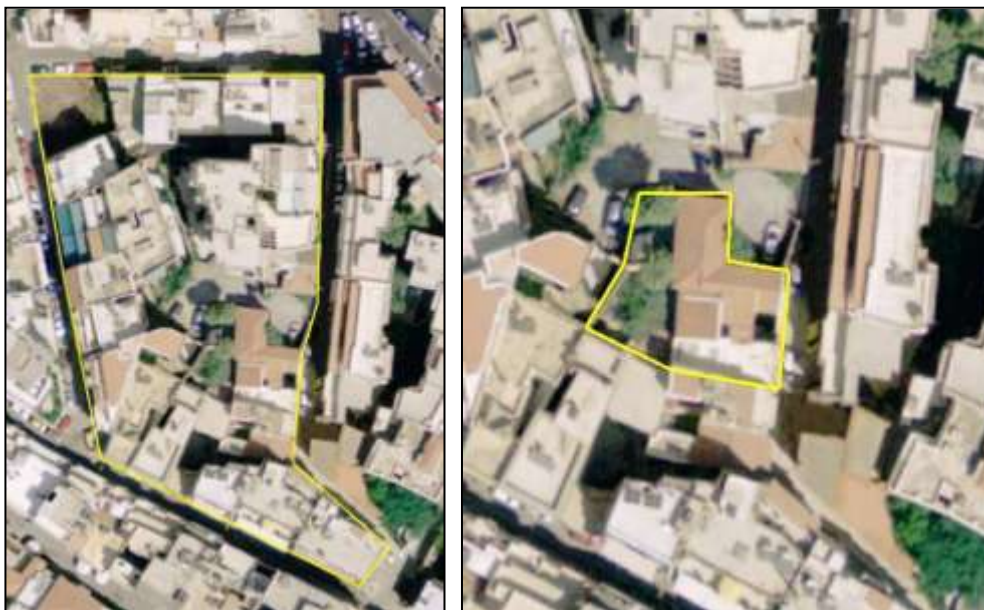
4.1. Γενικά

Πρόκειται για διώροφο κτίσμα και αξιόλογο δείγμα Βαλκανικής αρχιτεκτονικής με νεοκλασικές επιρροές. Η διάταξη των επιμέρους όγκων είναι πολύπλοκη και γίνεται γύρω από υπαίθριους και ημιυπαίθριους εσωτερικούς χώρους καλυμμένους με βοτσαλωτά δάπεδα. Το ξύλο είναι το κυρίαρχο δομικό και μορφολογικό στοιχείο της όλης κατασκευής. Εξαιρετικά σημαντικά στοιχεία από ξύλο είναι τα ταβάνια, οι μουσάντρες, τα κουφώματα και τα εσωτερικά διαχωριστικά. Πολύ σημαντικός και αξιόλογος είναι επίσης ο εσωτερικός ζωγραφικός διάκοσμος που σώζεται σε άριστη κατάσταση. Η οικία Χρονάκη, ιδιοκτησία του ΥΠ.Π.Ε., αποτελεί αντιπροσωπευτικό παράδειγμα των αρχοντικών που κτίστηκαν στο Ηράκλειο μετά το μεγάλο σεισμό του 1856.

Είναι το κύριο τμήμα από το αρχοντικό "κονάκι", στο οποίο πρέπει να ανήκαν και τα άλλα προκτίσματα, που σήμερα δεν σώζονται, όλα μαζί δε, με τους γύρω κήπους και τις αυλές, πρέπει να αποτελούσαν ένα ενιαίο σύνολο. Το τμήμα αυτό, που σώζεται και είναι το κηρυγμένο μνημείο, διατηρεί όλη την ομορφιά στο εσωτερικό. Η όψη του από τον δρόμο, καθώς και η μεγάλη όψη της αυλής, δεν παρουσιάζουν κανένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον που να φανερώνει τον πλούτο που κρύβεται μέσα του.

4.2. Θέση του κτιρίου και περιβάλλον χώρος

Η οικία Χρονάκη βρίσκεται εντός των τειχών της πόλης στην σημερινή οδό, Γιάννη Χρονάκη. η συγκεκριμένη κατοικία, όπως και άλλες της εποχής αλλά και παλαιότερες είναι ανάμεσα σε πολυκατοικίες γραφεία και μαγαζιά νέας κατασκευής.

εικ.82-83
Το οικοδομικό
τετράγωνο και
η θέση του
κτιρίου σε αυτό

εικόνες που προβάλλουν τον περιβάλλοντα χώρο του κτιρίου

εικ.84

εικ.85

εικ.86

εικ.87

εικ.88

εικ.89

εικ.90

εικ.91 Απόσπασμα πολεοδομικού χάρτη που δηλώνει τη θέση του κτιρίου

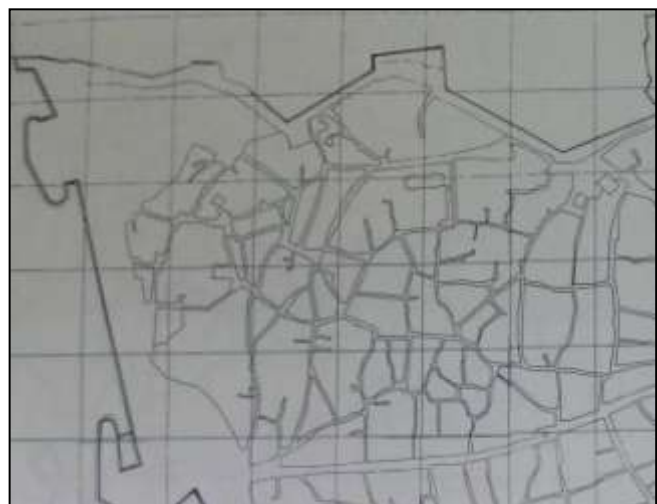

εικ.92 απόσπασμα περιοχής κατά το 1930

εικ.93 Απόσπασμα περιοχής κατά το 1843

εικ.94 Απόσπασμα περιοχής κατά το 1910

4.3. ιστορική ανάλυση

Το κονάκι του Ρασίχ μπέη Ασπράκη, πλούσιου Τούρκου μεγαλέμπορου, η τωρινή οικία Χρονάκη, που σήμερα το προσεγγίζει κανείς μόνο από την ομώνυμη οδό -πρώην Κωνσταντίνου Παλαιολόγου-, το άλλοτε ‘Κατρουλοσόκακο’, είναι χτισμένο σε μια γειτονιά όπου, στο τέλος του περασμένου αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, βρισκόταν συγκεντρωμένη η αριστοκρατία των Τούρκων και των Χριστιανών της πόλης, τη συνοικία του Σουλτάν Ιμπραχίμ, όπως την έλεγαν οι Τούρκοι από το ομώνυμο τζαμί -πρώην καθολική εκκλησία του Αγίου Πέτρου-, ή τη συνοικία ‘Κουτάλα’, όπως την έλεγαν οι χριστιανοί.

Εκεί εγκαταστάθηκαν σε αρχοντικά, με αυλές και περιβόλια ανάμεσα σε καλντερίμια και σοκάκια, εύπορες οικογένειες Χριστιανών ή Τούρκων αγάδων αλλά και άλλες σημαντικές δραστηριότητες της εποχής. Με την πάροδο του χρόνου, καταδικασμένα από την πολεοδομική εξέλιξη και τους οικοδομικούς κανονισμούς που επέβαλλαν τις διανοίξεις των δρόμων, τα καλντερίμια και τα σοκάκια διαπλατύνθηκαν και οι χώροι των περιβολιών χτίστηκαν.

Το κονάκι του Ρασίχ Ασπράκη, είναι διατηρητέο και απαλλοτριωμένο από το 1969. Σύμφωνα με εκτιμήσεις και συμπεράσματα που προκύπτουν από διάφορα δεδομένα, το σπίτι χτίστηκε μετά τον μεγάλο καταστροφικό σεισμό του 1856 και αποτελεί τμήμα ενός μεγαλύτερου αρχοντικού. Πρόκειται για ένα από τα ελάχιστα αρχοντικά που χτίστηκαν στο Ηράκλειο την εποχή της Τουρκοκρατίας και σώζονται μέχρι σήμερα.

Η οικία Χρονάκη, είναι τμήμα του υπ’ αριθμ. ΕΤ 524 ακινήτου της Εθνικής Τραπέζης, το οποίο, με βάση την ισχύουσα από το 1923 σύμβαση ‘περί ανταλλαγής Ελληνοτουρκικού πληθυσμού’, περιήλθε στο Ελληνικό Δημόσιο.

Στις συμβάσεις αγοραπωλησίας, το ακίνητο περιγράφεται ως ‘ανταλλάξιμο’ και αποτελείται από ‘πέντε ισόγεια δωμάτια, πέντε ανώγεια, ελαιαποθήκη, τρεις αποθήκες, τέσσερας αυλές, τρεις εξόδους, κήπον, λιθόκτιστον υδαταποθήκην, φρέαρ και ημίσειαν μασούραν ύδατος’, συνολικής εκτάσεως 1456 τ.μ., φαίνεται δε ότι, το 1932, αποκτήθηκε εξ αδιαιρέτου από τους Ιωάννη Χατζή-Κόμνου και Ευστράτιο Πέττα ύστερα από δημοπρασία προκηρυχθείσα από την Εθνική Τράπεζα.

Το 1938, ο Ιωάννης Χατζή-Κόμνου μεταπώλησε το μερίδιό του, μέρος του οποίου αγοράστηκε από τον τελευταίο ιδιοκτήτη του σπιτιού, τον Γιάννη Χρονάκη, Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Ηρακλείου, ο οποίος, μόνο το 1952, μετά από διανεμητήρια συμβόλαια, κατάφερε να έχει στην κατοχή του το συγκεκριμένο τμήμα. Ο ίδιος και η οικογένειά του, κατάφερε να συντηρεί το σπίτι μέχρι το 1969. Γι’ αυτό ο Δήμος, στην ευθύνη του οποίου περιήλθε η χρήση της οικίας, την καθιέρωσε με την ονομασία ‘οικία Χρονάκη’. Δεν

πρέπει να παραλειφθεί επίσης η αναφορά στην φροντίδα των τελευταίων κατοίκων του σπιτιού, του Νίκου και της Παγώνας Βασιλάκη.

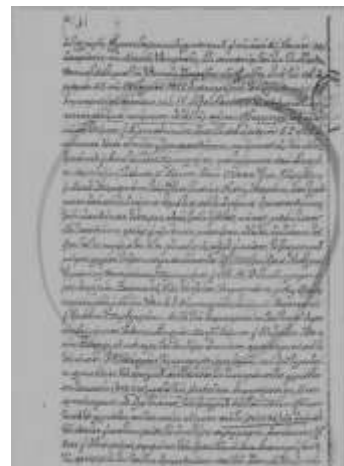
Το 1969, μετά την 42/23. 12. 1968 πράξη του Αρχαιολογικού Συμβουλίου, και την 27702/25. 1. 1969 Υπουργική Απόφαση, η οικία Χρονάκη κηρύχθηκε διατηρητέο μνημείο και απαλλοτριώθηκε από το ΥΠ.ΠΟ.

Η αναφορά στο 84/Β/5. 2. 1969 φύλλο της εφημερίδος της Κυβερνήσεως(βλ.εικ. 96), περιγράφει λιτά το οικοδόμημα: “Ηράκλειο: Οικία Χρονάκη, ένθα σώζεται ξύλινο ανάγλυφο και γραπτός διάκοσμος θυρών”.

Το 1983, μετά από αίτημα του Δημοτικού Συμβουλίου, το Υπουργείο Πολιτισμού, με την ΥΠΠΕ/Φ-36(903) 59980 απόφαση, εγκρίνει την παραχώρηση του ακινήτου στον Δήμο Ηρακλείου, με την προϋπόθεση ότι αυτός θα αναλάμβανε εξολοκλήρου τη δαπάνη αποκατάστασης του κτηρίου, όπως και έγινε.

Παρά την λεπτομερή ανάλυση της δομής και του διάκοσμου, που έγινε τότε από την 7η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων, μόνον όταν άρχισαν οι εργασίες καθαίρεσης των παλιών επιχρισμάτων και ο καθαρισμός των ξύλινων επιφανειών από μεταγενέστερες επεμβάσεις και χρωματικές επικαλύψεις, φάνηκαν οι λεπτοί χρωματικοί συνδυασμοί και η τέλεια τεχνική απόδοση των πολύπλοκων ζωγραφικών συνθέσεων με φρούτα και άνθη σε καλάθια ή σε ανθοδοχεία, που σε συνδυασμό με γεωμετρικά σχέδια, κοσμούσαν τις οροφές, τα ντουλάπια, τις πόρτες και τους τοίχους, που είναι ζωγραφισμένοι με τοπία που έχουν κύριο θέμα τη Βασιλεύουσα και το Βόσπορο.

Έγιναν, επίσης, ακόμη πιο φανερές οι ομοιότητες της αρχιτεκτονικής δομής και των λειτουργικών και ζωγραφικών στοιχείων με την τυπολογία των αρχοντικών της Ηπειρωτικής Ελλάδος, της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας, που, όπως είναι γνωστό, πηγάζουν από τη Βυζαντινή Αρχιτεκτονική. Έτσι και αυτό το σπίτι, που χτίστηκε στο τουρκοκρατούμενο Μεγάλο Κάστρο και κατοικήθηκε από Τούρκους αξιωματούχους, έχει τις ρίζες της αρχιτεκτονικής και της ζωγραφικής του στην Βυζαντινή και στην Αρχαία Ελληνική Τέχνη. Χτίστηκε δε από μαστόρους Χριστιανούς, καθώς δεν αναφέρεται πουθενά η ασχολία Τούρκοκρητικών σε ξυλουργική και οικοδομική τέχνη.

εικ.95 συμβάσεις αγοραπωλησίας

Ὁ λόφος αὗτος ἀποτελεῖ προϊστορικὸν οἰκισμὸν, χρονολογούμενον ἀπὸ τῆς Ἰσολιθικῆς μέχρι τῆς Ὑστεροελλαδικῆς περιόδου.

ΝΟΜΟΣ ΑἴΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

1) Ὁ εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Κοινότητος Γαλατᾶ ἐπαρχίας Μεσολογγίου, καὶ ἐντὸς τοῦ κτήματος Κωνίου Ντούμα, Ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὡς χαρακτηριστικὸν εἶγμα σταυρωτοῦ Ναοῦ τῆς παλαιολογικοῦ περιόδου.

2) Ἡ Ἁγία Τριάς τοῦ Μαύρικα περιφέρειας Ἀγρινίου ἐπαρχίας Τριγωνίδος, ὡς σπάνιον εἶγμα Ναοῦ σχήματος ἐλευθέρου σταυροῦ τῆς Μέσης Βυζαντινῆς περιόδου.

3) Τὸ Κόστρον Πλαγιᾶς, ἐπαρχίας Βοιωτίας καὶ Ξηρομέρου, ὡς χαρακτηριστικὸν εἶγμα ὄχρωματικῆς τῆς περιόδου τῆς τουρκοκρατίας.

ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ

1) Ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Κομποτίου, ἐνδιαφέρον εἶγμα νεομίας τοῦ 18ου αἰῶνος, διασωζων καὶ τοιχογραφίας τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.

ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ, Κοινότης Κορωνησίας.

1) Οἱ Ναοὶ τῆς Παναγίας, μετὰ τῶν προσκτισμάτων αὐτοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Ὀνοφρίου, ἀμφότεροι τοιχογραφημένοι, ὡς λίαν ἐνδιαφέροντα εἴγματα Βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

2) Τὸ τουρκικὸν φρούριον τὸ γνωστὸν ὡς Κούλια, ὡς ἀριστὰ διατηρούμενον παράδειγμα ὄχρωματικῆς τοῦ 19ου αἰῶνος.

ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ

Λεϊβέρτ—Καλαβρύτων: Ἴεροὶ Ναοὶ: 1) Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, 2) τῶν Ἁγίων Θεοδώρων καὶ 3) τῆς Ἁγίας Τριάδος, μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς ὑπαρχουσῶν εἰκόνων.

ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ

1) Τὰ εἶρηττα τῆς μεσαιωνικῆς Φωτικῆς, εἰς θέσιν Ἀρπώνι κοινότητος Κρυσταλλοπηγῆς ἐπαρχίας Σουλίου.

ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

1) Ἡ ἐν Κράβη ἐπαρχίας Δωδώνης οἰκία Μήττου Γερουτάκη, ὡς ἀριστὰ διατηρούμενον παράδειγμα ὄχρωματικῆς οἰκίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

2) Τὸ μεσαιωνικὸν φρούριον τὸ γνωστὸν ὡς Καστρὶ Βελλῆς, εἰς τὴν περιοχὴν Καλπακίου ἐπαρχίας Δωδώνης.

3) Τὰ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Θυάμιδος (Καλπακί), λαϊκῶν κτηρίων παλαιοχριστιανικῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν περιοχὴν Καλπακίου Δωδώνης.

4) Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, εἰς ἀπόστασιν 2 περίπου χιλιομέτρων βορείως τῆς Κοινότητος, ὡς ἐνδιαφέρον εἶγμα παλαιολογικοῦ νεομίας.

5) Τὸ μεσαιωνικὸν τέμενος τῆς Κοινότητος, ἐνδιαφέρον παράδειγμα τουρκικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

6) Ἡ ἐν Κοινότητι οἰκία τῆς Χάικως καὶ

7) Ἡ ἐν Κοινότητι οἰκία ἐνθα σταθάζεται τὸ Γεννάσιον, ἀρχοντικὰ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

8) Χωρίον Δίλορον Ἰωαννίνων, ὡς τόπος ἰδιαίτερου φυσικοῦ κάλλους ὡς ἀποτελοῦν ἐνδιαφέρον εἶγμα ἠπειρωτικῆς χωρίου τῆς ομάδας τῶν Ζηγορίων.

ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

1) Ἁγιος Δημήτριος εἰς χωρίον Ἀντιβίς (ὀνομαζόμενον παλαιότερον Γριά).

2) Κοιμητὸς Θεοτόκου εἰς χωρίον Τριφύλλι.

3) Ἁγιοὶ Θεόδωροι εἰς χωρίον Μαυρονόρος.

4) Ἁγιοὶ Δημήτριος εἰς χωρίον Μαυρανάσιοι.

5) Ναὸς Κοιμητῆος τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ χωρίον Κνίδη Γρεβενῶν.

6) Ναὸς Ἁγίου Νικολάου εἰς τὸ χωρίον Κοσμάτιον Γρεβενῶν.

7) Ναὸς Ἁγίας Κυριακῆς εἰς Μαυρονόρος Γρεβενῶν.

8) Ναὸς Ἁγίου Γεωργίου εἰς Κατακάλην Γρεβενῶν.

ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1) Τὸ ὕψιγγωσιον Χορτιάτη Θεσσαλονικῆς.

2) Ὁ Πύργος Ἁγίου Βασίλειου παρὰ τὴν ὁμόνομον λίμνην Θεσσαλονικῆς.

3) Ὁ Ναὸς Ἁγίας Μαρίνης Ρεντίνης (Θεσσαλονικῆς).

ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

1) Καθολικὸν τῆς Μονῆς τῶν Ἁγίων Πάντων ἐπὶ τῶν Πιερίων.

2) Ναῖκος τοῦ Προφήτη Ἠλίη, ἔξωθεν τοῦ χωρίου Χαράδρα.

3) Ναὸς Ἁγίου Νικολάου, εἰς χωρίον Κ. Ζερβοχώριον Ναούσης.

4) Ναὸς Ἁγίων Ἀναργύρων, Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ, εἰς χωρίον Νησί Ἀλεξανδρείας.

5) Ναὸς Ἁγίου Ἀθανασίου Φυτιάς.

6) Ναὸς Ἁγίου Δημητρίου εἰς χωρίον Παλαιὰ Καβάτλια Βεροίας.

7) Ναὸς Ἁγίου Ἀθανασίου, πλησίον τοῦ χωρίου Βρωκοπήγαδον Βεροίας.

ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ

1) Ὁ Ναὸς Ἁγίου Γεωργίου εἰς Κάτω Γραμματικὸν Ν. Πέλλης.

2) Ὁ Ναὸς Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου εἰς Νησί Ν. Πέλλης.

ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

1) Ἡράκλειον. Οἰκία Χρονάκη, ἐνθα σώζεται ἔξλιον ἀνάγλυφον καὶ γραπτὸς διάκοσμος θυρῶν.

2) Φρούριον Τεμένους, παρὰ τὸν Προφήτην Ἠλίαν (Καλλι—Καστέλλι) Ἡρακλείου λόγῳ τῆς σημασίας τοῦ Μνημείου καὶ τῆς σωζομένης πλήρους Βυζαντινῆς καὶ Ἑνετικῆς ὄχρωματικῆς.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 25 Ἰανουαρίου 1969

Ο Γεννητορὸς

ΚΩΝΣΤ. ΒΟΒΟΛΙΝΗΣ

Ἄρ.Φ. Φ. 851(5)947037)Α.Σ. 73.

(2)

Περὶ διορισμοῦ ἀναπληρωματικοῦ μέλους Διοικητικοῦ Διευθυντοῦ Στρατ. Ἐπιτελείων Νομοῦ Πρεβέζης διὰ τὸ ἔτος 1969.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἐχοντας ὑπ' ὄψιν:

α) Τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 33 τοῦ Νόμου 4442)29 περὶ Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν Εἰσφορῶν καὶ Νεκρώσεων, ὡς αὗτος ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 3 τοῦ Ν. 2278)40.

β) Τὰ ὑπ' ἀριθ. 46645)12.5.1961 καὶ 110813)24.11.1964 ἐγγράφα Ὑπουργεῖου Διευκρινήσεως.

γ) Τὴν Φ. 851)46)53078)ΑΣ 953 27.12.1968 VIII Μεφ)Δ.ΟΙΚ.

δ) Τὴν ὑπ' ἀριθ. 2570)11)3)28.2.1968 ἀπόφασιν ΥΕΘΑ δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 121)1968 ΦΕΚ τ. Β' περὶ ἀναθέσεως ἀρμοδιοτήτων εἰς τὸν Β' Γ)ΑΡΧΗΓΕΙΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ.

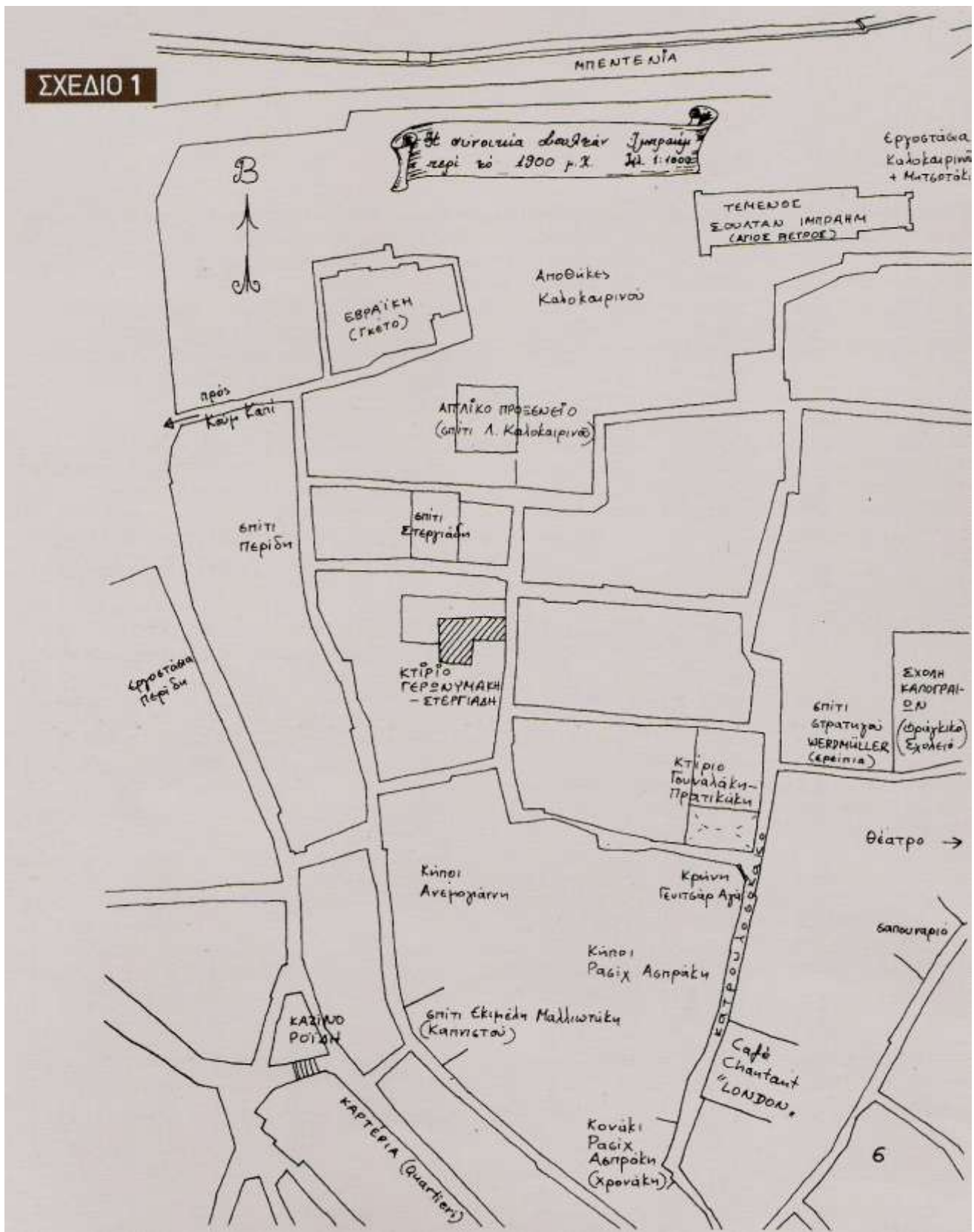
ε) Τὴν ὑπ' ἀριθ. 433)1)1968 Β. Δ)τὴν ΓΕΣ)5ον ΕΓ. στ) Τὴν Φ. 851)256)842423α)28.12.1961 ἀπόφασιν ΥΕΘΑ δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 24)24.1.62 ΦΕΚ τεύχος Β' ἢ καὶ διὰ τῆς παρουσίας συμπληρούμεν. ἀποφασίζομεν:

Τὸν διορισμὸν, ὡς ἀναπληρωματικοῦ μέλους τοῦ Δ.Δ.Σ.Ε. Νομοῦ Πρεβέζης, τοῦ Πρωτοδικικοῦ Ρίζου Κωνίου, πρὸς συμπλήρωσιν τούτου.

Ἡ παρῶσα δημοσιευθεῖται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 17 Ἰανουαρίου 1969

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ
Ἀντιστράτηγος Β' Γ.)Α.Σ.

εικ.97 Η συνοικία Σουλτάν Ιμπραήμ με το κονάκι του Ρασιχ Ασπράκη-οικία Χρονάκη- κατά το 1900

4.4. Αρχιτεκτονική ανάλυση

Το διατηρητέο αυτό κτίσμα παρουσιάζει απλούς όγκους χωρίς όμως απλή δομή, λόγο των διαφορετικών επιπέδων που διατηρούν οι χώροι στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό του. Τα πλάτη και τα μήκη είναι μεγαλύτερα από τα ύψη, δείχνοντας έτσι καλύτερα τον όγκο του και την έκταση που καταλαμβάνει στο χώρο, χωρίς να εκπέμπει συναισθήματα δέους για κάτι το μεγαλοπρεπές ή για το ότι αποτελεί κομμάτι ενός μεγάλου αρχοντικού. Το κτίριο έχει μια πολυπλοκότητα σαν δομή, λόγο των θέσεων που έχουν οι κλίμακες αλλά και των διαφορετικών επιπέδων σε κάθε δωμάτιο, χωρίς όμως να υπάρχει πολυπλοκότητα στους όγκους.

Το κυριότερο χαρακτηριστικό της οικίας είναι ο πλούσιος διάκοσμος που υπάρχει σε όλο το κτίσμα. Αυτό το χαρακτηριστικό είναι και η κύρια αξία της κατοικία, που φανερώνει την εποχή και κερδίζει τον επισκέπτη, δίνοντας του την αίσθηση ότι βρίσκεται πίσω στο χρόνο. Τα συμμετρικά ανοίγματα δίνουν μια αρμονία στην κατασκευή, μια ομοιομορφία και αναδεικνύουν το εσωτερικό του. Τα ταβάνια βρίσκονται σε σχετικά χαμηλό ύψος σε όλους τους χώρους εκτός του κύριου οντά που βρίσκεται στον όροφο και είναι η κυριότερη και σημαντικότερη αίθουσα του κτίσματος, που λειτουργούσε καθώς φαίνεται, ως το μεγάλο σαλόνι του σπιτιού. Με αυτή την διαφοροποίηση φαίνεται και η σημασία του χώρου. Τέτοια ιδιότητα έχουν και τα διαφορετικά ταβάνια και σχέδια που έχουν χρησιμοποιηθεί.

Οι κλίμακες βρίσκονται εξωτερικά, σε αντίθετες πλευρές, μπροστά και πίσω του κτιρίου, ενώνοντας έτσι τον όροφο με το ισόγειο τμήμα της οικίας και από τις δύο αυλές που υπάρχουν, κάνοντάς έτσι ευκολότερη την κίνηση προς όλους τους χώρους του κτιρίου. Η κάλυψη του είναι απλή κεραμοσκεπή με εξαίρεση ορισμένων χώρων.

εικ. 98

Από την κεραμοσκεπή διακρίνονται οι τρεις βασικοί όγκοι

4.5. Περιγραφή λειτουργίας (βλ.σχ.Α)

Ισόγειο

Από το θύρωμα της κυρίας εισόδου βρίσκεται κανείς σε μια μικρή αυλή-α-. Μια σκάλα στα αριστερά οδηγεί στην είσοδο του ορόφου. Κάτω από ένα “σοτοπόρτεγο”-β-, που έχει αριστερά έναν μικρό βοηθητικό χώρο-γ- και την αρχική τουαλέτα του σπιτιού-δ-, περνά στο χώρο-ε-, που αποτελεί προθάλαμο του κάτω “οντά”-ζ- και μίας ακόμα αίθουσας-στ- με πρόσβαση στην πίσω αυλή-η-. Ο “οντάς” στο ισόγειο, που βρίσκεται δεξιά της εισόδου, έχει ζωγραφιστό ξύλινο ταβάνι και εντοιχισμένα ντουλάπια με φύλλα, που έχουν διάφορες διακοσμήσεις. Από τον προθάλαμο βγαίνει κανείς στην πίσω αυλή, που είναι βοτσαλοστρωμένη.

Σε μια γωνιά σώζεται ακόμα η παλιά κτιστή δεξαμενή, ο “χαζινές”, με τις μαρμάρινες γούρνες απ’ όπου υδρευόταν όλο το “κονάκι”. Στο επίπεδο της αυλής υπάρχει χώρος με βοτσαλωτό δάπεδο-θ-, που παλιά ήταν το πλυσταριό. Μπροστά από τον χώρο αυτό μια κτιστή πέτρινη σκάλα οδηγεί στον όροφο.

Όροφος

Από τη σκάλα της μπροστινής αυλής οδηγούμαστε στην κύρια είσοδο του ορόφου-ι- που ανοίγει σ’ ένα κεντρικό, μεγάλο χώρο-ια-. Αυτός επικοινωνεί με ένα δωμάτιο προς το δρόμο-ιβ- και μ’ ένα μικρό προθάλαμο-ιγ-. Από τον προθάλαμο οδηγείται κανείς από δεξιά της εισόδου στον μεγάλο, “καλό οντά”-ιδ- και από αριστερά αυτής σε ένα μικρότερο-ιστ-, που επικοινωνεί με την πίσω αυλή και με το χαμάμ-ιζ-, το οποίο με τη σειρά του επικοινωνεί με την μπροστινή σκάλα της κύριας εισόδου.

Απέναντι από τον προθάλαμο βρίσκεται ένα μικρό W.C.-ιε-. Το κύριο χαρακτηριστικό του ορόφου είναι η κυκλική διαδρομή που δημιουργείται, μέσω των ανοιγμάτων.

Ο μεγάλος, “καλός οντάς” είναι το μνημειώδες σύνολο σε ολόκληρο το κτίριο. Είναι ένα τυπικό παράδειγμα οντά με τρίβηλο, ξυλόγλυπτο ζωγραφιστό ταβάνι και “μουςάντρα” στη μια πλευρά. Στα δεξιά της οποίας βρίσκεται, πόρτα που δείχνει σαν φύλλο ντουλάπας, όμως στην πραγματικότητα είχε χρήση κρυφής εξόδου από την αίθουσα.

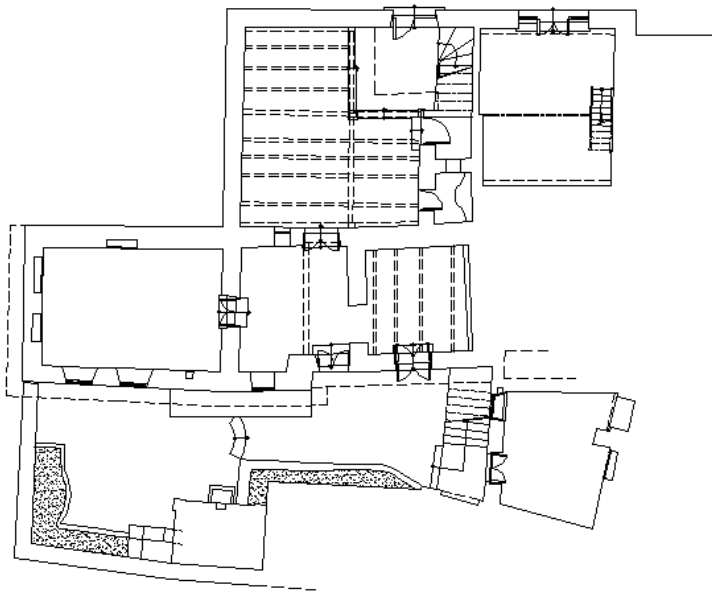
Κύριας σημασίας χώρος είναι το χαμάμ της οικίας, που βρίσκεται στον όροφο και είναι χωρισμένο σε δύο μέρη μέσο μιας καμάρας.

Εξωτερικός ισόγειος χώρος

Δίπλα από την κύρια είσοδο της οικίας παρατηρείται μία άλλη είσοδο που παραπέμπει σε ένα ξεχωριστό χώρο-ιθ-. Η αίθουσα αυτή αποτελεί τμήμα της οικίας. Από την είσοδό, βρισκόμαστε μέσα σε έναν μικρό χώρο με σκάλα στα αριστερά που οδηγεί σε έναν μικρό εξώστη, που μας βάζει από άλλη πόρτα στον όροφο του κτιρίου. Είναι άγνωστη η χρήση του χώρου αυτού και ο λόγος που

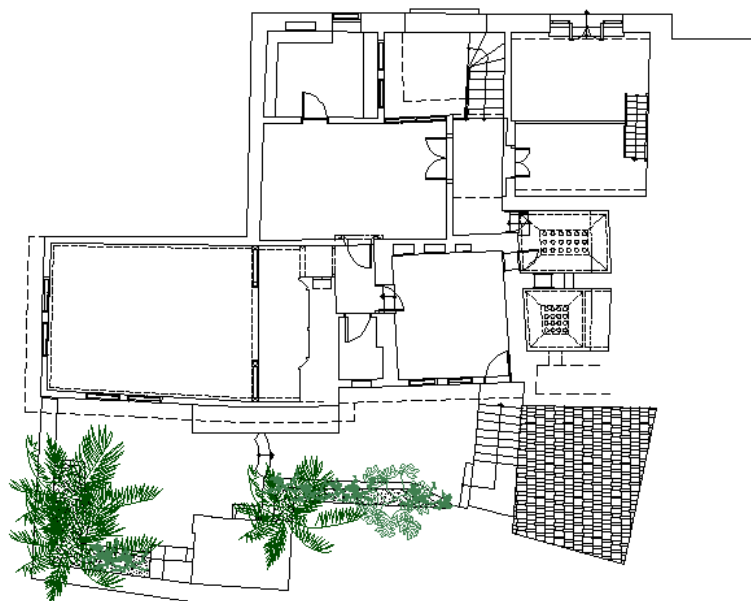
υπάρχει ένα τόσο μεγάλο άνοιγμα. Δεν υπάρχει κάποιος διάκοσμος, όμως διατηρείτε το ίδιο μοτίβο δαπέδου με αυτό στις αυλές.

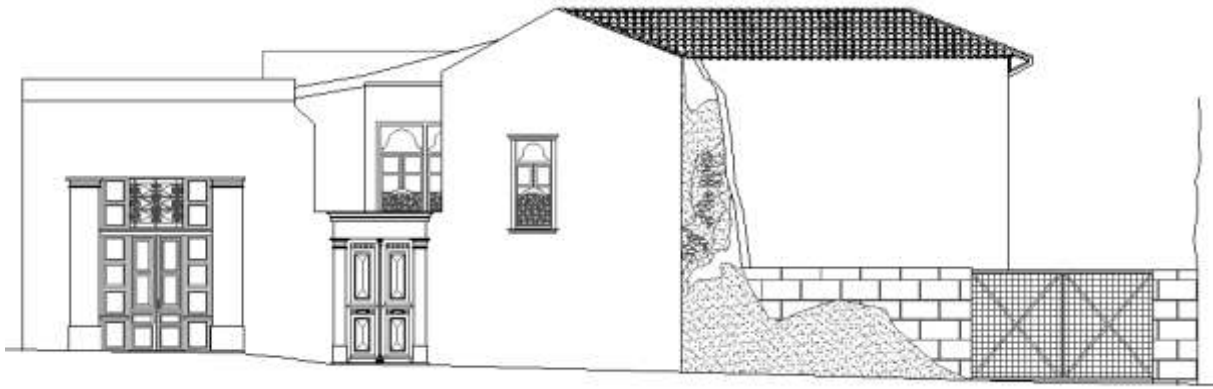
Όλο το κτίριο χωρίζεται σε διάφορα επίπεδα τονίζοντας έτσι τον κάθε χώρο και τη χρήση αυτού. Κάθε σκαλοπάτι οδηγεί και σε έναν ιδιαίτερο χώρο. Όλοι όμως οι χώροι αυτοί επικοινωνούν με κάποιο τρόπο μεταξύ τους ή μέσω των αυλών. Σκαλοπάτια υπάρχουν και στον χώρο των αυλών. Στη πίσω αυλή διακρίνονται μάλιστα ημικυκλικά σκαλοπάτια όμορφα τοποθετημένα στο χώρο δίνοντας μία άλλη όψη στην αυλή και αλλάζοντας τη συμμετρία των τετράγωνων και παραλληλόγραμμων όγκων.

εικ.99
Κάτοψη ισογείου

εικ.100
Κάτοψη ορόφου

εικ.101 Πρόσοψη

εικ.102 Τομή που παρουσιάζει τη μουσάντρα και τον χώρο της αυλής

εικ.103 Τομή που παρουσιάζει τη διαφοροποίηση ορισμένων επιπέδων

4.6. Κατασκευαστική ανάλυση (βλ.σχ.X)

Το συγκεκριμένο οίκημα λόγω της ιδιαιτερότητας της αρχιτεκτονικής περιόδου, έχει μια κατασκευαστική δομή που δεν χρησιμοποιείται πλέον στη σύγχρονη αρχιτεκτονική. Είναι ένα κτίσμα, το οποίο αποτελείται από λιθοδομή στο ισόγειό του και ελαφριά κατασκευή ορόφου, με κάποιες ενισχύσεις μετά το 1986 για την διατήρησή του.

Η θεμελίωση είναι απλή με μία ενίσχυση για την αποφυγή αποδιοργάνωσης της λιθοδομής από σεισμούς και υπόγεια νερά μέσο σενάζ υποθεμελίωσης.

Το ισόγειο είναι κατασκευασμένο από αργολιθοδομή, χωρίς την ύπαρξη γωνιολίθων, η οποία είναι δομημένη σαν δύο χωριστά τοιχώματα, γεμισμένη στη μέση με χώμα. Η κατασκευή αυτή δεν παρουσίασε ποτέ κάποια σημαντική φθορά, πριν την μελέτη ανακαίνισης του 1986. Στη λιθοδομή αυτή έχει γίνει εφαρμογή μανδύα από πεταχτό τσιμεντοκονίαμα με πλέγμα και σενάζ από σκυρόδεμα. Μεγάλες λαξευμένες πέτρες δείχνουν την ύπαρξή τους στα ανοίγματα των εισόδων. Αξίζει να σημειωθεί η εμφανώς αυξημένη διατομή στην τοιχοποιία του χώρου -στ-, για λόγους στατικής επάρκειας.

Ο όροφος αποτελείται από ξυλόπηκτη κατασκευή – τσατμάς, μπαγδατί - , δηλαδή ξύλινο σκελετό με γέμισμα από μικρές πέτρες και χώμα. Σε ορισμένα σημεία έχει γίνει γέμισμα της τοιχοποιίας με τούβλα λόγω της ολικής καταστροφής της αρχικής κατασκευής. Η επικάλυψη του ορόφου έχει γίνει από δύο στρώσεις ισχυρής τσιμεντοκονίας.

Ολόκληρο το κτίριο έχει κεραμοσκεπές με βυζαντινά κεραμίδια, εκτός από το παλιό πλυσταριό, που καλύπτεται με γαλλικά κεραμίδια. Την στέγη κοσμεί περιμετρική κορνίζα. Οι οροφές των δύο χώρων του χαμάμ είναι κτιστές με σκαφοειδή κάλυψη, τις γνωστές οπές -φωτιστικές θυρίδες-, ενώ η κάλυψη της εξωτερικής αίθουσας είναι με δώμα.

Ως σταθερά κατακόρυφα εξωτερικά στοιχεία διακρίνονται οι δύο σκάλες που υπάρχουν στην μπροστά και πίσω αυλή για την είσοδο στον όροφο. Η σκάλα της πίσω αυλής έχει ανακατασκευαστεί από οπλισμένο σκυρόδεμα και έχουν επανατοποθετηθεί οι πέτρινες πλάκες στα πατήματα.

Ο χώρος του χαμάμ είναι κατασκευασμένος από πέτρα και έχει επικάλυψη σκυροδέματος όπως όλο το κτίριο, έχοντας επιπλέον μέχρι το 1,20 εκ. από το δάπεδο πλάκα πορόλιθου περιμετρικά. Δεχόταν τους υδρατμούς από μια οπή που βρίσκεται στον τοίχο, όπου πέρα από την χρήση της κοσμούσε και τον χώρο. Η αίθουσα του χαμάμ έχει πλούσιο αλλά συγχρόνως απλό, πέτρινο διάκοσμο και φωτίζεται από το διάτρητο ταβάνι δίνοντας ένα απαλό φως στο χώρο. Οι δύο χώροι του διαθέτουν χτιστούς πάγκους καθίσματος 0,40εκ., καλυμμένοι με πλάκες πορόλιθου.

Η εξωτερική αίθουσα -ιθ- που επικοινωνεί με το εσωτερικό του κτιρίου μέσω του ορόφου αποτελεί νεότερη κατασκευή στο μεγαλύτερο ποσοστό της, λόγω αστάθειας των υλικών. Ο βορινός τοίχος που εφάπτεται με τη σκάλα της

εισόδου είναι ανακατασκευασμένος από τούβλα. Έχει επενδυθεί με νέα υλικά και ξεχωρίζει ο σκελετός του φέροντα οργανισμού. Η κατασκευή του παταριού και η σκάλα είναι εξ' ολοκλήρου από ξύλο, χωρίς ιδιαίτερο διάκοσμο.

Το δάπεδο στο ισόγειο είναι επενδυμένο με πλάκες πορόλιθου. Αντίστοιχα στα δάπεδα του ορόφου, κυρίως στη μεγάλη αίθουσα, έχουν στρωθεί μεγάλα πατόξυλα που λειτουργούν ως δοκοί και έχει καλυφθεί με ερυθρά ξυλεία. Ο όροφος είναι καλυμμένος με ξύλινα δάπεδα στο σύνολό του, με εξαίρεση τα κεραμικά πλακάκια λευκού χρώματος στο χώρο του W.C. που υπάρχει απέναντι από τον προθάλαμο -ιγ- και τα σκαλοπάτια του "μικρού οντά" του ορόφου-ιστ- που συνδέεται με το χαμάμ, που είναι επενδυμένα με πορόλιθο, όπως και το πάτωμα του χαμάμ. Τα δάπεδα στους εξωτερικούς χώρους-αυλές αποτελούνται από κοχλιοειδή βοτσαλωτή στρώση με βότσαλα θαλάσσης, σε λευκό και γκρι χρωματισμό. Τέτοιου είδους δάπεδα υπάρχουν και στους εξωτερικούς χώρους, δηλαδή στον χώρο του πλυσταριού και της εξωτερικής αίθουσας του κτιρίου. Δεν απουσιάζουν όμως τα σκαλοπάτια για την διαφοροποίηση των επιπέδων.

Τα ανοίγματα της οικίας εκτός του ότι εξυπηρετούν για τον φωτισμό και αερισμό, έχουν λειτουργία και ως διάκοσμο. Τα μεγάλα ξυλόγλυπτα συμμετρικά ανοίγματα, με τα έντονα χρώματα και τα σπάνια για τη σημερινή εποχή σκίαστρα, δίνουν μια μεγαλοπρέπεια στο κτίριο και το ομορφαίνουν δείχνοντας την εποχή, καθότι είναι τα μοναδικά στοιχεία που μπορούν να προϊδεάσουν για τον πλούτο που κρύβεται μέσα.

Όπως κάθε οθωμανικό κτίριο, από όσα σώζονται στο Ηράκλειο, υπάρχει ταμπλαδωτή πόρτα, με την ίδια διαμόρφωση και το ίδιο στυλ. Περιμετρικά της εισόδου υπάρχει πέτρα με ιδιαίτερα επιμελημένο το ανώφλι του ανοίγματος και τα χρώματα της είναι, κατά κύριο λόγο, σε έντονο μπλε και αποχρώσεις του πορτοκαλί.

Έντονος χρωματισμός εισόδου σε αντίθεση με το απαλό χρώμα του κτιρίου σε τόνους της όχρα εξωτερικά αλλά και εσωτερικά.

Οι είσοδοι του ισογείου αναδεικνύονται μέσω τις πέτρας και των τοξωτών ανωφλίων, δίνοντας μια άλλη βαρύτητα στον χώρο και μια μεγαλοπρέπεια. Τα διαφορετικά σχέδια και μεγέθη σε κάθε άνοιγμα, τονίζουν τη διαφορετικότητα του κάθε χώρου. Χρήση τοξωτών ανωφλίων υπάρχει και στα ανοίγματα του χαμάμ, που συνδυάζονται αρμονικά με τους θόλους.

Μνημειακού χαρακτήρα ανοίγματα διαθέτει και ο όροφος. Κατασκευές σπάνιες και εντυπωσιακές που τονίζουν την αρχοντιά του κτιρίου. Ξεχωριστό κεφάλαιο αποτελεί η είσοδος προς τον "μεγάλο οντά" -ιδ-, λόγω της αξίας που έχει αποκτήσει στο χρόνο. Πρόκειται για μία αρχοντική κατασκευή, γνήσια, με ίχνη από τον χρωματισμό που διέθετε αρχικά. Ένα από τα μεγαλύτερα μνημειακού χαρακτήρα έργο. Η κύρια είσοδος του ορόφου περιλαμβάνει στο σύνολό της, άνοιγμα που έχει τη χρήση φεγγίτη, στολισμένο με χρωματιστό υαλοπέτασμα, πού δίνει μία άλλη λάμψη στο χώρο, εσωτερικά και εξωτερικά.

Τα παράθυρα είναι δίφυλλα με μονό τζάμι. Όμοια αλλά όχι απαραίτητα ίδιων διαστάσεων παραθυρόφυλλα, χρώματος μπλε, ελαφρώς φιλοτεχνημένα με λευκό χρώμα. Μικρές διαφορές σε σχέδια και διαστάσεις υπάρχουν στα ανοίγματα και στα σκίαστρα του “μεγάλου οντά”, δείχνοντας την σημαντικότητα του χώρου και τη διαφοροποίηση του από τις άλλες αίθουσες. Όλα τα παράθυρα ανεξαιρέτως διαθέτουν, ιδιαίτερα επιμελημένο, λευκό ξύλινο κάσωμα.

Πλούσιος σκαλιστός και ζωγραφιστός διάκοσμος, με έντονα χρώματα, άνθη και φιγούρες της εποχής, στολίζει όλα τα ανοίγματα του κτιρίου αλλά και τους τοίχους των οντάδων του ορόφου κοσμούν άνθη και παραστάσεις της οθωμανικής περιόδου, καθώς και τα γείσα που αναδεικνύουν τον κυρίως “οντά” της οικίας.

Εξαιρετικό δείγμα της εποχής και μνημειακού χαρακτήρα κατασκευή είναι η “μουσάντρα” που υπάρχει στο “μεγάλο οντά”. Όπως έχει προαναφερθεί, πρόκειται για χώρο φύλαξης αντικειμένων, αποτελούσε την ντουλάπα της εποχής των Οθωμανών. Εξαιρετικά όμορφη και μεγαλοπρεπής κατασκευή με πλούτο σχεδίων και χρωμάτων. Αποτελεί πέρα από χώρο φύλαξης, ένα στολίδι στην αίθουσα. Οι Τούρκοι χρησιμοποιούσαν τις μουσάντρες για να φυλάνε διάφορα αντικείμενα στα συρτάρια που υπάρχουν στο κάτω μέρος της ντουλάπας και τα διάφορα στρωσίδια και χαλιά που χρησιμοποιούσαν, στα δύο μεγάλα ντουλάπια, ενώ ακόμα υπάρχει και μία πόρτα στην δεξιά μεριά η οποία χρησίμευε σαν μυστικό πέρασμα για να φυγαδεύονται διάφορα άτομα, χώρος που σήμερα έχει κλειστεί. Εκτός από τις λειτουργικές ιδιότητες που είχε η “μουσάντρα”, διακοσμούσε και κατά κάποιο τρόπο τον χώρο. Τα καγκελάκια, τα ξυλόγλυπτα διακοσμητικά, η καμάρα της εισόδου προσθέτουν ένα ακόμα καλαίσθητο στοιχείο στο χώρο. Ο προθάλαμος της αίθουσας με τον πλούσιο διάκοσμο σε συνδυασμό με τη μουσάντρα, αποτελούν ξεχωριστό κομμάτι της αίθουσας, η οποία για να αναδειχθεί και να ξεχωρίσει έχει υψηλότερη στάθμη περίπου 20 εκ. και φωτίζεται αρκετά από τέσσερα μεγάλα και συμμετρικά ανοίγματα.

Οι οροφές έχουν σαν κύριο στοιχείο το ξύλο. Στην οικία Χρονάκη υπάρχουν δύο “οντάδες” με πλούσιο ταβάνωμα. Ο “μεγάλος οντάς” του ορόφου και ο μικρός του ισογείου. Και οι δύο αυτοί χώροι έχουν φιλοτεχνηθεί και διακοσμηθεί από τεχνίτες και ζωγράφους τους οποίους είχαν φέρει από την βόρεια Ελλάδα και αυτό αποδεικνύεται όταν συγκρίνει κανείς τι δουλειά που έχει γίνει, με ανάλογα σπίτια στην Θεσσαλία αλλά και σε άλλα μέρη.

Η οροφή του “καλού οντά” χωρίζεται σε δύο μέρη από δύο κολωνάκια. Στο πρώτο μέρος της οροφής υπάρχουν ξυλόγλυπτα ζωγραφισμένα, μία γύψινη περιμετρική μαρκίζα ζωγραφιστή και συγχρόνως με διάφορα γλυπτά διακοσμητικά. Όλα το υπόλοιπο μέρος της πρώτης οροφής είναι και αυτή ζωγραφισμένη στο σύνολο της από διακοσμητικές περιμετρικές μαρκίζες, ενώ υπάρχει και μία μαρκίζα στην οποία απεικονίζονται διάφορες παραστάσεις από το Κοράνι. Ερχόμενοι στο δεύτερο μέρος της οροφής βλέπουμε και εδώ

ζωγραφισμένες περιμετρικές μαρκίζες. Εκτός από τις διακοσμητικές υπάρχει και μία που απεικονίζει τοπία, ενώ στο κυρίως μέρος δεν υπάρχει ζωγραφική. Τα κολωνάκια τα οποία χωρίζουν την οροφή σε δύο μέρη, είναι ζωγραφισμένα με διάφορα διακοσμητικά, διαφορετικά από κάθε πλευρά, ενώ στη βάση τους υπάρχει ξυλόγλυπτο διακοσμητικό. Στο σημείο από το πάνω μέρος της ντουλάπας μέχρι την οροφή υπάρχουν τοιχογραφίες.

Ο “μικρός οντάς” που βρίσκεται δεξιά της κύρια εισόδου του ισογείου και ακριβώς κάτω από τον μεγάλο, διαθέτει σε όλη την επιφάνεια της οροφής του ζωγραφικό διάκοσμο. Τα περιμετρικά διακοσμητικά, τα σενάζια με τις διάφορες παραστάσεις, τα πηγάκια σε γεωμετρική διάταξη και τα ξυλόγλυπτα, συνθέτουν το σύνολο της οροφής. Μία διαφοροποίηση στο σχέδιο κατασκευής της οροφής πιθανολογεί την ύπαρξη μικρού χωρίσματος ως προθάλαμο ή κάποιου διαχωριστικού στοιχείου.

Το ταβάνωμα στους υπόλοιπους χώρους είναι απλό με πηγάκια απλού γεωμετρικού σχήματος και χρώμα.

Χώρος όμορφος με εμφανή τα στοιχεία της παλαιάς εποχής είναι η αυλή. Εκτός από το βοτσαλωτό δάπεδο στολίζει τον χώρο μία σειρά από πετρόχτιστες ζαρντινιέρες με φοίνικες και άλλα μεγάλα και μικρά δέντρα και φυτά, ο “χαζινές” με τις μαρμάρινες γούρνες, η δύο σκαλιστές βρύσες, τα σκαλοπάτια με το ημικυκλικό σχήμα και διάφορα πέτρινα στοιχεία που έχουν απομείνει από πιθανό παλαιότερο διάκοσμο. Η εσοχή μπροστά από το χώρο της κουζίνας έχει όμορφα επεξεργασμένη πέτρα περιμετρικά και πιθανότατα να υπήρχε μία ακόμα είσοδος. Η πέτρα κοσμεί κυρίως τις ακμές στους χώρους της αυλής και τις εισόδους ακόμα και των εξωτερικών χώρων δευτερεύουσας χρήσης, όπως της κουζίνας.

Το ξύλο είναι βασικό υλικό της οικίας, το οποίο διακρίνεται σε κάθε σημείο της, ως δομικό στοιχείο, ως διακοσμητικό αλλά και ως κατασκευαστικό. Επιπλέον διακοσμητικά στοιχεία υπάρχουν από πέτρα αλλά και σίδηρο που έχει χρήση κιγκλιδώματος στη σκάλα της κύριας εισόδου. Το μπλε χρώμα είναι αυτό που κυριαρχεί.

Αξίζει να σημειωθεί ως διάκοσμος η τούρκικη πέτρινη τουαλέτα που βρίσκεται σε χώρο κάτω από το υπόστεγο του ισογείου, που τώρα πια αποτελεί αξιόλογο δείγμα εποχής, καθώς και το εσωτερικό της κουζίνας με τον μεγάλο πέτρινο νεροχύτη και τα πέτρινα σκαλιστά στοιχεία.

Πέρα από τις εσοχές που χρησίμευαν ως αποθηκευτικοί χώροι, υπάρχουν μικρά ερμάρια με σκαλιστό, πέτρινο διάκοσμο περιμετρικά και ξύλινο, χρωματιστό, σκαλιστό φύλλο, που στολίζουν διακριτικά το χώρο. Τέτοια υπάρχουν δύο σε ολόκληρο το κτίριο, ένα στο ισόγειο και ένα στο όροφο.

Όλες οι εσοχές έχουν χρωματιστά και διακομισμένα φύλλα που στολίζουν το χώρο.

Όμορφο κόσμημα του κτιρίου αποτελούν η μικρές σκαλιστές εσοχές που βρίσκονται κυρίως δίπλα από βρύσες με καλοδουλεμένα σχέδια λουλουδιών, όπως στην κουζίνα και τις γούρνες της αυλής, η δύο μικρές επιτοίχιες

κατασκευές από πορόλιθο που πιθανόν να έχουν χρήση γούρνας, μία δίπλα από την κύρια είσοδο του ισογείου και μία δίπλα από την πόρτα του ορόφου που οδηγεί στην αυλή.

Μία μεγάλη καλολαξευμένη μαρμάρινη πλάκα βρύσης, ριγμένη στο βοτσαλοστρωμένο δάπεδο της αυλής, κερδίζει τις εντυπώσεις με τη λεπτομέρεια των γραμμών που απεικονίζουν μία όμορφη τριανταφυλλιά.

(βλ.σχ.ΦΑ)

εικ.104
Η κύρια είσοδος

εικ.105
Ο χώρος πριν την είσοδο στο ισόγειο

εικ.106
Η αποθήκη αριστερά και το “αποχωρητήριο”

εικ.107

εικ.108
Η είσοδος του ισογείου

εικ.109
Ο προθάλαμος του ισογείου

εικ.110
Ο μικρός οντάς του ισογείου

εικ.111
Η πόρτα που οδηγεί στην πίσω αυλή

εικ.112 -113
Πιθανά ίχνη εισόδων

εικ.114
Η πίσω αυλή

εικ.115
Η παλιά δεξαμενή

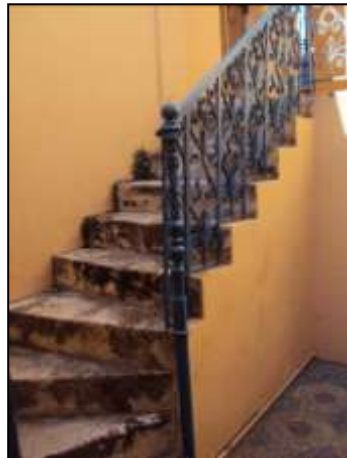
εικ.116
Το παλιό πλυσταριό

εικ.117
Η σκάλα της αυλής που οδηγεί στον όροφο

εικ.118
Η αίθουσα-ιστ- του ορόφου

εικ.119
Η σκάλα της εισόδου που οδηγεί στον όροφο

εικ.120
Η απόληξη της σκάλας που οδηγεί στον όροφο και την εξωτερική αίθουσα

εικ.121
Το χαμάμ

εικ.122
Η δεύτερη αίθουσα
του χαμάμ

εικ.123
Η αίθουσα-ια- του ορόφου

εικ.124
Το δωμάτιο που βρίσκεται στην όψη
του δρόμου

εικ.125
Ο προθάλαμος του ορόφου και το W.C.

εικ.126
Η "μουσάντρα" του οντά-ιδ-

εικ.127
Ο χώρος του οντά-ιδ-

εικ.128
Η κύρια είσοδος του χώρου-ιθ-

εικ.129
Η αίθουσα-ιθ-

εικ.130
Η σκάλα της αίθουσας-ιθ-

εικ.131
Το πατάρι της αίθουσας-ιθ-

εικ.132
Δείγμα των στοιχείων του τυπογραφείου που φιλοξενούνται στην αίθουσα-ιθ-

εικ.133
Λίθινα βρύση

εικ.134
Ερμάριο του οντά-ιστ-

εικ.135
Ερμάριο του οντά-δ-

εικ.136
Στοιχείο από πορόλιθο

εικ.137
Μαρμαρίνη πλάκα

εικ.138
Λίθινο ερμάριο βρύσης

εικ. 139
Τμήμα οροφής του οντά-δ- στο ισόγειο

εικ.140
Τμήμα οροφής του οντά-ιδ- στον όροφο

εικ.141
Η είσοδος που οδηγεί στον προθάλαμο-γ- του ορόφου

εικ.142
Η ροζέτα του οντά-ιδ-

εικ.143
Τοιχογραφίες του οντά-ιδ-

Τμήματα οροφών

εικ.144

εικ.145
Ο θόλος του χαμάμ-ιζ-

εικ.146

εικ.147

εικ.148

εικ.149

Τμήματα δαπέδων

εικ.150

εικ. 151

εικ.152

εικ.153

εικ.154

4.7. Επεμβάσεις που αλλοίωσαν τη μορφή του κτηρίου, πριν την ανακαίνιση

Η οικία Χρονάκη πέρασε πολλές διαμορφώσεις από την αρχική της μορφή. Με το πέρασμα των χρόνων αλλαγές, επεμβάσεις, καθαιρέσεις και προσθήκες καταπόνησαν το κτίριο. Το εναπομένον τμήμα αυτού του μεγάλου αρχοντικού αλλάζει στο χρόνο. Από τεχνικές εκθέσεις για την έγκριση εργασιών αποκατάστασης και μελέτες που υπάρχουν από το 1986, φαίνεται ότι το κτίριο δεν είχε ακριβώς την ίδια μορφή με σήμερα. Στην περίληψη του δημοτικού συμβουλίου με θέμα “αναπαλαίωση οικίας Χρονάκη. Τρόπος εκτέλεσης του έργου.”, την ενημερωτική έκθεση και έγκριση της πορείας των εργασιών αναπαλαίωσης που γίνονται στην οικία και την τεχνική έκθεση του πρώτου σταδίου εργασιών αποκατάστασης γίνεται αναφορά στις κατασκευαστικές επεμβάσεις που δημιουργήθηκαν με σκοπό την καλυτέρευση της λειτουργικότητας για τον εκάστοτε ιδιοκτήτη.

Δεξιά της κύριας εισόδου υπήρξαν επιπρόσθετοι βοηθητικοί χώροι με τοίχο από ξύλινο σκελετό με πηχάκια πού στη συνέχεια σοβαντίστηκε. Μεταξύ του προθαλάμου του ισογείου και της αίθουσας-στ- στα αριστερά δεν υπήρχε επικοινωνία. Η αίθουσα αυτή είχε τη χρήση αποθήκης. Στον προθάλαμο του ισογείου υπήρχε πλάκα από μπετόν που στέγαζε το χώρο και είχε κατασκευαστεί μεταπολεμικά. Ο χώρος του μαγειρείου αποκαταστάθηκε και πήρε την αρχική του μορφή. Ο χώρος του W.C. στον όροφο καθώς και ο προθάλαμος πριν από αυτόν είχαν ως κάλυψη πλάκα μπετόν σε αντίθεση με τη ξύλινη στέγη που έχει κατασκευαστεί τώρα πια. Τα κουφώματα είχαν αντικατασταθεί κατά καιρούς με άλλα νεότερου τύπου με νέας μορφής πατζουρόφυλλα, τα οποία αντικαταστήθηκαν για να πάρουν την αρχική τους μορφή παίρνοντας στοιχεία από τις εναπομείναντες ξύλινες κατασκευές που υπάρχουν στο σπίτι και από ξύλινα αρχιτεκτονικά των σπιτιών που υπάρχουν στην πόλη και έχουν τον ίδιο χαρακτήρα και την ίδια περίπου χρονική κατασκευή. Πολλά ανοίγματα κλείστηκαν γιατί άλλαζε η μορφή του σπιτιού και ανοίχτηκαν άλλα που εξυπηρετούσαν την καινούρια χρήση. Το κλείσιμο έγινε κυρίως με χωμάτινους πλίνθους με άχυρο. Υπήρξε ακόμα μειωμένη διατομή της λιθοδομής στις θέσεις ντουλαπιών και εσοχών. Επιπλέον η ύπαρξη βόθρου πολύ κοντά στα θεμέλια. Το πάτωμα του ισογείου είχε καλυφθεί από άοπλο μπετόν καλύπτοντας έτσι τετράγωνες πλάκες πορόλιθου με περιμετρική φάσα που ήταν το αρχικό δάπεδο του ισογείου. Με την πάροδο του χρόνου προέκυψαν καινούργιες επί μέρους ιδιοκτησίες με ανοίγματα στους τσατμαδότοιχους, που επικοινωνούσαν με τα άλλα δωμάτια του σπιτιού, που κατά τη μελέτη δεν υπήρχαν και που στη συνέχεια κλείστηκαν με μαγαδατότοιχους. Οι τοίχοι αυτοί παρουσίαζαν βλάβες στα πατόξυλα, που είχαν σαπίσει και η στήριξη ήταν μικρή στα σημεία επαφής. Ασβέστης και θηραϊκή γη, ήταν τα επιχρίσματα που κάποτε είχαν αφαιρεθεί και είχαν αφήσει 35 εκ. μπάζωμα, κάτω από το οποίο εμφανίστηκε το αρχικό δάπεδο.

Στις εικόνες αποτυπώνεται με πορτοκαλί χρώμα τα επιπρόσθετα στοιχεία που έχουν πλέον καθαιρεθεί και με πράσινο τα στοιχεία που είχαν καθαιρεθεί και ανακατασκευάστηκαν

εικ.155
Κάτοψη ισογείου

εικ.156
Κάτοψη ορόφου

4.8. Εργασίες αποκατάστασης

Οι εργασίες αποκατάστασης άρχισαν το καλοκαίρι του 1986. Στόχος των τεχνικών ήταν η έρευνα και ο εντοπισμός των βλαβών στις λιθοδομές του ισογείου και του ορόφου, ο καθαρισμός των αρμών, η εξυγίανση των κονιαμάτων, η αντικατάσταση τέλος ή η πύκνωση των οριζοντίων ξύλινων δοκών του πατώματος και της στέγης, προκειμένου να εξασφαλίσουν την ισορροπία του στατικού φορέα του σπιτιού. Αντικαταστάθηκαν όλοι οι φθαρμένοι ξυλόπηκτοι τοίχοι με νέους, τα σάπια σανίδια των πατωμάτων καθώς και η επένδυση των ζευκτών της στέγης από νέο πέτσωμα και καινούργια κεραμίδια.

Θεμέλια

Αρχικά έγινε τομή για την αποκάλυψη των θεμελίων -από όπου προέκυψαν ευρήματα άλλων εποχών και διαπιστώθηκε ότι υπήρχε θεμελίωση άλλων κτισμάτων, πάνω στα οποία θεμελιώθηκε το σπίτι-. Αφού έγινε αποξήλωση σε πολλά σημεία του μπετόν του πατώματος και απομακρύνθηκαν οι ρίζες της αυλής που πέρασαν από τα θεμέλια στο εσωτερικό του κτιρίου, έγινε ενίσχυση της θεμελίωσης με σενάζ υποθεμελίωσης.

Φέρουσα Τοιχοποιία

Αφού έγινε καθαρισμός σε μεγάλο βάθος της λιθοδομής και πλήρωση των αρμών με τσιμεντοκονίαμα, ακολούθησε υποστύλωση με κολώνα στα σημεία όπου η λιθοδομή είχε υποστεί ολική καταστροφή. Λεπτομερέστερα, η σειρά των εργασιών που αφορούσαν την τοιχοποιία του ισογείου έχει ως εξής: Καθαρισμός της στάθμης της θεμελίωσης όπου εδρεύουν τα πατόξυλα του δαπέδου του ισογείου, αφαίρεση των σάπιων ξύλων, προετοιμασία για τοποθέτηση σενάζ-δοκού περιμετρικά, κατασκευή σενάζ-δοκού στο ύψος της θεμελίωσης του ισογείου, στρώσιμο ενισχυμένου μπετόν στο δάπεδο, και κατασκευή δεύτερου σενάζ στο ανώφλι των κουφωμάτων αφού αφαιρέθηκαν τα σάπια ξύλα.

Στη συνέχεια, αφού αφαιρέθηκαν τα σάπια οριζόντια δοκάρια στο σημείο που διαχωρίζει το ισόγειο από τον όροφο, κατασκευάστηκαν σενάζ-δοκοί 25*50εκ. και πακτώθηκαν οι κατακόρυφοι στύλοι του ορόφου, που φέρουν τα φορτία της στέγης. Ακολούθησε η αφαίρεση του σάπιου τμήματος στα ξύλα, η επάλειψη με μυκητοκτόνο υγρό και αντικατάσταση τμημάτων με νέα. Έπειτα έγινε έλεγχος της τοιχοποιίας του ορόφου, πλύσιμο και καθαρισμός της επένδυσής του τοίχου με τις απαιτούμενες ακυρώσεις, επικάλυψη του πλέγματος με ισχυρή τσιμεντοκονία σε δύο στρώσεις και κατασκευή επιχρισμάτων σε όλο το ύψος του τοίχου εξωτερικά και εσωτερικά.

Η τοιχοποιία που εφάπτεται με την σκάλα του ισογείου, που ήταν από ολόσωμα τούβλα και χωρίς ενδιάμεσο σενάζ, κατεδαφίστηκε και κατασκευάστηκε νέα, λόγω της επικινδυνότητας του για κατάρρευση.

Οφείλει να σημειωθεί η διάνοιξη οπών Φ5 με επικάλυψη σιφονιών, για τον αερισμό της τοιχοποιίας στον χώρο του οντά, του ισογείου.

Τσατμάδες Ορόφου

Πολλά κατακόρυφα στοιχεία αντικαταστάθηκαν σε αρκετά σημεία, τα οποία είχαν καταπονηθεί από την υγρασία και από μετέπειτα επεμβάσεις. Έγινε αντικατάσταση των φθαρμένων στοιχείων και εμποτισμός των υπολοίπων με ξυλοφίξ, ακολούθησε βάψιμο με οξειδίο του μολύβδου. Στη συνέχεια έγινε πλήρωση των κενών με ολόσωμα τούβλα, επένδυση των επιφανειών με δικτυωτό έλασμα και πλέγμα, με τις απαιτούμενες ακυρώσεις και επικάλυψη με ισχυρή τσιμεντοκονία σε δύο στρώσεις.

Οροφές

Αρχικό βήμα ήταν η αποκατάσταση της στέγης. Μετά την αποκεράμωση, έγιναν εμφανή όλες η φθορές από το πέτσωμα ως και τα ζευκτά. Αρκετά κατεστραμμένοι ήταν οι κατακόρυφοι στύλοι, φορείς των φορτίων της στέγης και ο σκελετός των τσατμάδων σε πολλά σημεία.

Σε αρκετά σημεία επίσης ήταν σάπιες και οι οριζόντιες ξυλοδεσιές που έπαιζαν τον σημαντικό ρόλο του σενάζ και συγκρατούσαν τους τοίχους από την κατάρρευση. Βάση όλων αυτών κρίθηκε σκόπιμο να ενισχυθεί η περιμετρική τοιχοποιία με υποθεμελίωση, ως και να εδραστούν οι κατακόρυφοι στύλοι σε περιμετρικό σενάζ.

Για να γίνει η επέμβαση στο νότιο τοίχο του οντά κατεδαφίστηκαν, η πλάκα από μπετόν, η δοκός και τα υποστυλώματα στο ισόγειο. Αφού τα φορτία της δοκού στηρίζουν το νότιο τοίχο του οντά, μεταφέρθηκαν στη σιδηροδοκό πάνω από την πόρτα.

Στο χώρο -ιστ- το ταβάνι είχε υποστεί ολική καταστροφή, όπως φάνηκε μετά την αποκεράμωση. Αντικαταστάθηκαν τα δοκάρια και πακτώθηκαν σε περιμετρικό σενάζ, έγινε επένδυση με καινούργιο πέτσωμα, επικάλυψη με πισσόχαρτο και επικεράμωση με κολυμπητά κεραμίδια. Το ταβάνι αντικαταστάθηκε με τις ακριβείς διαστάσεις και σχήματα του παλιού.

Στα χαμάμ έγινε υποστύλωση των θόλων που είχαν υποστεί βλάβες λόγω των φυτών, και ακολούθησε η επέμβαση της οροφής. Έγινε καθαρισμός με μορφή ενέσεων και αποκατάσταση των αρμών με τσιμεντοκονίαμα. Και τέλος δόθηκε το σχήμα των θόλων και επιχρίστηκε με κουρασάνι, όπως και πριν. Η ίδια μέθοδος ακολουθήθηκε και εσωτερικά.

Στον χώρο -ιθ- έγινε υποστύλωση της πλάκας.

Πατώματα

Τα πατώματα του ορόφου αντικαταστάθηκαν στο σύνολο τους, ενώ του ισογείου πήρε την αρχική μορφή του, με την πλάκα από πορόλιθο.

Στις πλάκες του πατώματος του χαμάμ, έγινε πλήρωση σε πολλά σημεία, ενώ στις πλάκες των τοιχωμάτων, των οποίων η χρήση διακρινόταν μόνο από το ίχνος τους, έγινε αποκατάσταση.

Πέτρινα Ανοίγματα

Στα πέτρινα στοιχεία και στα θυρώματα, αφού έγινε επαναφορά των λίθων στη σωστή θέση και αντικαταστάθηκαν τα ξύλινα ανώφλια με σενάζ μπετόν, καθαρίστηκαν από τους ασβέστες και συμπληρώθηκαν τα κατεστραμμένα τμήματα, με μίγμα από αλεσμένη πέτρα και άσπρο τσιμέντο.

Αυλή

Στο χώρο της πίσω αυλής, αφού αποτυπώθηκαν τα σκαλιά της μικρής σκάλας, απομακρύνθηκαν και έγινε επένδυση, με οπλισμένο μπετόν, της καμάρας πάνω στην οποία στηρίζεται η σκάλα για να γίνει ξανά η τοποθέτηση των πέτρινων σκαλοπατιών όπως πριν. Οι περιμετρικοί τοίχοι αφού αρμολογήθηκαν, επιχρίστηκαν με τελικό στρώμα από μίγμα κουρασάνι όπως ήταν αρχικά. Τέλος έγινε επισκευή του βοτσαλωτού.

Συντήρηση Ξυλόγλυπτων και Ζωγραφικών Στοιχείων

Βάση της τεχνικής έκθεσης του συντηρητή, ο καθαρισμός, ο ψεκασμός και η αποκατάσταση των παραμορφώσεων στα ξυλόγλυπτα και ζωγραφικά στοιχεία, τα κουφώματα, ντουλάπια, ταβάνια ή τις τοιχοποιίες, ήταν δύσκολη. Το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίστηκε ήταν η υγρασία και το σαράκι, κυρίως στα ταβανώματα των οντάδων. Αρχικά έγινε απολύμανση των ξύλων, με τη μέθοδο των εμποτισμό και των ενέσεων. Για τη στερέωση των σαθρών ξύλων χρησιμοποιήθηκαν επίσης μεγάλες ποσότητες γομαλάκας -είδος ρητίνες- με τη μέθοδο του εμποτισμού και αρκετές ποσότητες κεριού.

Οι μεγάλες ποσότητες βερνικιού -από μαστίχα Χίου, που θεωρείται από τα ακριβότερα της εποχής- που καλύπτει της ξυλόγλυπτες επιφάνειες, απομακρύνθηκαν τμηματικά μέσω κατάλληλων διαλυτικών Σε αρκετά σημεία των ταβανωμάτων προστέθηκαν πρόσθετα νεύρα για στήριξη και ορείχαλκες βίδες, καρνάουμπα -κερί- και κολοφώνιο -είδος πούδρας για καλύτερη πρόσφυση- για στερέωση.

Ο καθαρισμός των τοιχογραφιών από τον ασβέστη γίνεται με νυστέρι. Στα φουσκώματα κολλήθηκαν προστατευτικές γάζες και κατόπιν έγιναν ενέσεις για τη στερέωση των τμημάτων.

Τα εγκαίνια του ανακαινισμένου κτηρίου έγιναν στις 19 Ιουλίου 1991 και ύστερα από λίγους μήνες οι θύρες του άνοιξαν για το κοινό.

Εικόνες πριν και κατά τη διάρκεια αποκατάστασης

εικ.157

εικ.158

εικ.159

εικ.160

εικ.161

εικ.162

εικ.163

εικ.164

εικ.165

εικ.166

εικ.167

εικ.168

εικ.169

εικ.170

εικ.171

εικ.172

εικ.173

εικ.174

εικ.175

4.9. Χρήση της οικία Χρονάκη μετά την αποκατάσταση

Η οικία Χρονάκη ως δημόσιο κτίριο πλέον, μετατράπηκε σε ένα μουσείο για την ανάδειξη της τότε χρήσης του και όχι μόνο. Το κτίριο μπορούσε να επισκεφτεί το κοινό για να μάθει την ιστορία του, να δει την ενδυμασία και τον τρόπο ζωής της εποχής και να ενημερωθεί για τα χρόνια εκείνα της Κρήτης.

Μετά την ανακαίνιση, την οικία κόσμησε και κοσμεί ένα σύνολο παλαιών, ανατολικής προέλευσης, επίπλων. Τα περισσότερα από τα έπιπλα αυτά είναι τοποθετημένα στον όροφο. Στους τοίχους του κτιρίου αναρτήθηκαν πίνακες του ηρακλειώτη ζωγράφου Ευ. Μαρκογιαννάκη και είκοσι περίπου χάρτες και γκραβούρες του 17ου και 18ου αι. Επίσης, σε δύο προθήκες, που είναι τοποθετημένες στο προ του χαμάμ δωμάτιο του ορόφου, εκτέθηκε μια μικρή συλλογή παλαιών ταχυδρομικών δελταρίων –καρτ ποστάλ– με φωτογραφίες κυρίως του τουρκοκρητικού Ραχμιζαδέ Μπεχαεντίν, που ήταν ο πρώτος μεγάλος φωτογράφος του νησιού και θέματα από τη ζωή του Ηρακλείου, όπως αυτή ήταν, στις πρώτες δεκαετίες του αιώνα. Τέλος, στον παράπλευρο του κτιρίου, ιδιαίτερο -σχεδόν αυτοτελή- χώρο, παρουσιάζεται το παραδοσιακό Τυπογραφείο “Κείμενα” του Φίλιππου Βλάχου.

Την όλη ευθύνη για τη λειτουργία και τον παραπέρα εμπλουτισμό της οικίας, με κειμήλια, αφενός, κατάλληλα στον χαρακτήρα της και, αφετέρου, αναδεικνύονται πλευρές της νεώτερης ιστορίας και του πολιτισμού της πόλης του Ηρακλείου, ανέλαβε η “Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη” στα πλαίσια σχετικών αποφάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου. Σε ιδιαίτερο χώρο-ιβ- της οικίας στεγάστηκε ένα πλήρες αντίγραφο των ιατροδικαστικών κωδίκων του “Τουρκικού Αρχείου Ηρακλείου”, των οποίων τα έγγραφα καλύπτουν το χρονικό διάστημα δυόμιση περίπου αιώνων, από το 1647 έως το 1870 περίπου. Στο ισόγειο, στεγάστηκε προσωρινά το “Γραφείο Αναστηλώσεως των Τειχών του Ηρακλείου”.

εικ.176-177-178 “Φιλοξενούμενα” αντικείμενα και έπιπλα

εικ.179-180 επιγραφές στην πρόσοψη του κτιρίου

4.10. Η οικία Χρονάκη σήμερα

Το κτίριο σήμερα είναι παραμελημένο, καθώς βρίσκεται σε αναμονή για την χορήγηση οικονομικής βοήθειας και άδειας νέας μελέτης αποκατάστασης. Η ευθύνη για το οίκημα έχει παραχωρηθεί στο δήμο και δεν εμπλέκεται πια η Δημοτική Βιβλιοθήκη για την αξιοποίηση της, ενώ σήμερα αναμένεται να δοθούν τα κλειδιά της οικίας ξανά στην ευθύνη του ΥΠΠΟ.

Σύμφωνα με την έγκριση εργασιών έρευνας αποκατάστασης υγρασίας και συντήρησης χρωμάτων και ξυλόγλυπτων παραστάσεων, το 1999 έγινε η πρώτη επίσημη αναφορά κάποιων προβλημάτων. Μέχρι σήμερα δεν έχει παρατηρηθεί καμία προσπάθεια αντιμετώπισης.

Στην κατάσταση του οικοδομικού οργανισμού της οικίας Χρονάκη σήμερα, παρατηρείται σειρά φθορών και δυσλειτουργιών που περιγράφονται παρακάτω, οι οποίες καθιστούν επιτακτική την άμεση αποκατάστασή τους. Οι φθορές αφορούν σε τοιχοποιίες, κουφώματα, ταβάνια, ξύλινα στοιχεία και άλλα και οφείλονται κυρίως σε ανερχόμενη υγρασία που εντοπίζεται εντονότερα στην πίσω αυλή, στον "οντά" του ισογείου και στην είσοδο του ισογείου, ενώ ζιζάνια έχουν εγκατασταθεί σε τοιχοποιίες και κουφώματα.

4.10.1. Παθολογία κτιρίου

Τοιχοποιίες

Οι τοιχοποιίες παρουσιάζουν διάβρωση των επιχρισμάτων και τμηματικές αποκολλήσεις. Οι χρωματισμοί σε πολλά σημεία έχουν αποφλοιωθεί. Σε μεγαλύτερο ποσοστό τα παραπάνω εντοπίζονται στον "οντά" του ισογείου, και στις τοιχοποιίες της αυλής της εισόδου, καθώς και στον χώρο που συνδέεται με το χαμάμ. Ειδικά στην τοιχοποιία της εισόδου, έχει αποκαλυφθεί σε κάποια σημεία ο οπλισμός της αποκατάστασης της, ο οποίος έχει οξειδωθεί. Το ίδιο παρατηρείται και στο σενάζ της εισόδου του τυπογραφείου. Οριζόντια επιφανειακή πιθανώς ρηγμάτωση εντοπίστηκε στην εξωτερική νοτιοδυτική τοιχοποιία του χαμάμ. Ρηγμάτωση και αποκόλληση παρατηρείται και στον χώρο του ισογείου όπου βρίσκεται η τούρκικη τουαλέτα. Τριχοειδή ρηγματώσεις βρίσκονται σε αρκετά σημεία της οικίας χωρίς όμως να υπάρχει λόγος ανησυχίας αφού πρόκειται για επιφανειακή φθορά του επιχρίσματος.

Κουφώματα

Ορισμένα κουφώματα είναι αποσαθρωμένα όπως αυτό της κουζίνας. Στα περισσότερα κουφώματα εντοπίστηκε απολέπιση της επιφάνειας των χρωμάτων, εντονότερα σε αυτά του “οντά” του ισόγειου που βλέπουν στην πίσω αυλή.

Άλλα ξύλινα στοιχεία

Το ξύλινο υποστύλωμα στο χώρο εισόδου έχει διαβρωθεί λόγω υγρασίας με αποτέλεσμα να έχει μειωθεί η διατομή της βάσης του.

Το ταβάνι του “οντά” του ορόφου παρουσιάζει αποσάθρωση πιθανόν από έντομο. Το χρώμα στο ταβάνι της κουζίνας έχει αποφλοιωθεί λόγω της υγρασίας του χώρου. Αυτό συμβαίνει σταδιακά και σε άλλες επιφάνειες.

Άλλες δυσλειτουργίες – κίνδυνοι:

- Η οροφή του τυπογραφείου παρουσιάζει έντονη υγρασία.
- Κατασκευές από πορόλιθο παρουσιάζουν πλήρη αποσάθρωση.
- Οι φυτεύσεις στην αυλή είναι παραμελημένες και το ριζικό σύστημα του φοίνικα δίπλα στην κρήνη έχει ρηγματώσει και αποκολλήσει τους λίθους του παρτεριού στο οποίο βρίσκεται.
- Στη βάση του κιγκλιδώματος της σκάλας της εισόδου για το όροφο διακρίνεται οξείδωση.
- Σε λίθινα λαξευτά στοιχεία της κρήνης έχουν εμφανιστεί μύκητες.
- Το ανενεργό σύστημα πυρόσβεσης, καθιστά ευάλωτο το κτίριο σε πυρκαγιά.
- Δεν υπάρχει πειστικό για παροχή νερού, με αποτέλεσμα να μένουν οι εγκαταστάσεις του κτιρίου χωρίς νερό για ώρες ή μέρες και να καταστρέφονται οι σωληνώσεις.

Η ταχύτητα εξάπλωσης των φθορών είναι μεγάλη. Το καλοκαίρι του 2010 όπου έγινε η πρώτη επίσκεψη για την εκπόνηση της συγκεκριμένης μελέτης, οι φθορές και η υγρασία του κτιρίου ήταν λιγότερο εξαπλωμένες σε σχέση με το καλοκαίρι του 2011.

Ένα μόλις χρόνο μετά, η υγρασία έχει κατακλείσει το ισόγειο και έπειτα από βροχές που έγιναν τον μήνα Ιούνιο, δεν έχει εξατμιστεί το νερό το οποίο περνάει πια με ευκολία από τον τοίχο. Μετά από βδομάδες τα νερά εξακολουθούν να υπάρχουν σε στάθμη 2 εκ. από το δάπεδο, ενώ σε όλο το ισόγειο επικρατεί μία οσμή μούχλας που προέρχεται από τους τοίχους, τις ξύλινες οροφές και το χαλί του προθαλάμου που βρίσκεται ακόμα στο δάπεδο, αφού το κτίριο έχει εγκαταλειφτεί και η επίπλωση παραμένει ως είχε. Ο χώρος έχει γίνει πόλος έλξης μικροοργανισμών και όχι μόνο, αφού έντομα και τρωκτικά έχουν κάνει την εμφάνισή του σε αφθονία.

Η μεγαλύτερη φθορά παρατηρείται στον οντά του ισογείου λόγω της χαμηλότερης στάθμης που έχει σε σχέση με αυτή της αυλής. Η επαφή του τοίχου με το έδαφος σε συνδυασμό με την έντονη ανερχόμενη υγρασία, δημιουργούν μεγάλο πρόβλημα στην τοιχοποιία με αποτέλεσμα την πιθανή μελλοντική αστάθεια λόγω της φθοράς των υλικών. Οι διαμπερείς οπές Φ5 με επικάλυψη σιφονιών μέσα και έξω, που έχουν διανοιχθεί για τον αερισμό του τοίχου, έχουν προκαλέσει επιδείνωση της φθοράς καθώς εισχωρεί το νερό της βροχής και η ατμοσφαιρική υγρασία απευθείας στο εσωτερικό της τοιχοποιίας και κατ' επέκταση στο χώρο.

(βλ.σχ.ΦΑ)

εικ.181

εικ.182

εικ.183

εικ.184

εικ.185

εικ.186

εικ.187

εικ.188

εικ.189

εικ.190

εικ.191

εικ.192

εικ.193

εικ.194

εικ.195

εικ.196

εικ.197

εικ.198

εικ.199

εικ.200

εικ.201

εικ.202

εικ.203

εικ.204

εικ.205

εικ.206

εικ.207

εικ.208

εικ.209

εικ.210

εικ.211

εικ.212

εικ.213

εικ.214

εικ.215

εικ.216

εικ.217

εικ.218

εικ.219

εικ.220

εικ.221

εικ.222

εικ.223

εικ.224

εικ.225

εικ.226

εικ.227

εικ.228

εικ.229

εικ.230

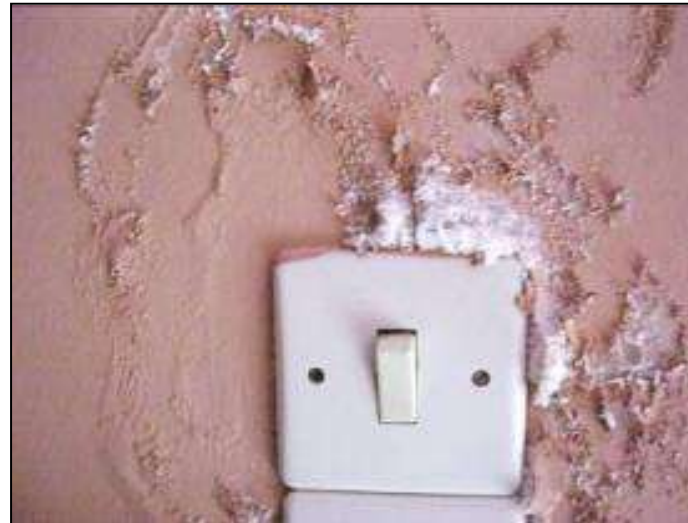
εικ.231

εικ.232

εικ.233

εικ.234

εικ.235

4.11. Ανάλυση κύριας φθοράς

Κύρια αιτία: **ΥΓΡΑΣΙΑ**

Το νερό είναι ένας από τους βασικότερους παράγοντες -αίτια- για τη δημιουργία φθορών-βλαβών.

Οι μορφές προσβολής ενός κτιρίου από την υγρασία είναι οι παρακάτω:

- i. Ανερχόμενη υγρασία-του εδάφους-**. Προσβάλλει κυρίως τα θεμέλια του κτιρίου και το εξωτερικό περίβλημα πολύ κοντά στο έδαφος.
- ii. Υγρασία λόγω πρόσπτωσης του νερού της βροχής.** Προσβάλλει τα σώματα, τις στέγες και τις επιφάνειες -τοίχων και ανοιγμάτων- κουφώματα του εξωτερικού περιβλήματος του κτιρίου, ψηλότερα από το έδαφος.
- iii. Υγρασία επιφανειακής συμπύκνωσης και διάχυσης υδρατμών** - εσωτερικά και εξωτερικά του κτιρίου-.
- iv. Υγρασία νέων κατασκευών.** - νέο μπετόν, επιχρίσματα-.
- v. Ατυχήματα.** -π.χ. θραύση, διαρροή από σωλήνες-.

Οι μορφές φθορών-βλαβών που οφείλονται στην υγρασία είναι οι παρακάτω:

- i. Σχηματισμός κηλίδων-εξανθημάτων.** Οφείλεται στην παρουσία διαλυτών αλάτων.
- ii. Φουσκώματα-αποφλοιώσεις-αποκολλήσεις.** Οφείλονται στη μακροχρόνια παρουσία αλάτων. Κύκλοι ύγρανσης-ξήρανσης σε σχέση με το πορώδες των υλικών.
- iii. Θραύσεις και ρηγματώσεις.** Κυρίως λόγω του παγετού -αύξηση του όγκου κατά 10%- ,ψυχρών κλιμάτων ή περιοχών που η θερμοκρασία φθάνει συχνά κάτω από τους 0 °C. Μπορούν όμως να προέρχονται και από την παρουσία αλάτων.
- iv. Χρωματισμοί και αποχρωματισμοί επιφανειών και αλλοιώσεις χρωματισμών.** Οφείλονται σε χημικές ενώσεις που μεταφέρονται με τους υδρατμούς -π.χ. μεταφορά οξειδίων μετάλλων-.
- v. Χημικές διαβρώσεις και οξειδώσεις.** Χαρακτηριστική περίπτωση η οξειδωση.
- vi. Παραμορφώσεις, καταστροφή και διάλυση.** Κάποια υλικά είναι εξαιρετικά ευαίσθητα στο νερό -γύψος, ξύλο- ενώ άλλα είναι πρακτικά απρόσβλητα -γρανίτης-.
- vii. Ανάπτυξη φωτοφύιας και μικροοργανισμών** -μούχλα, μύκητες, κ.λπ.-. εμφανίζονται σε περιβάλλον όχι ιδιαίτερα ψυχρό, με ή χωρίς παρουσία φωτός.

Η πλήρωση των πόρων των υλικών με νερό δεν είναι ίδια όλες τις εποχές του χρόνου. Η άνοδος της θερμοκρασίας, ο άνεμος και άλλοι εξωτερικοί αλλά και ενδογενείς παράγοντες, όπως το μέγεθος και ο τρόπος κατανομής του πορώδους, επηρεάζουν το ποσοστό πλήρωσης των πόρων. Στην πραγματικότητα, παρατηρούμε κύκλους ύγρανσης – ξήρανσης με το ποσοστό

πλήρωσης των πόρων με νερό να εμφανίζει διακυμάνσεις ανάλογα με τις κλιματικές αλλαγές. Η κίνηση του νερού μέσα στους πόρους του υλικού συνοδεύεται και από την κυκλοφορία των διαλυτών αλάτων που περιέχει. Η διαβρωτική δράση των αλάτων αυτών συνιστάται στην ανάπτυξη ισχυρών πιέσεων στους πόρους λόγω των φαινομένων της κρυστάλλωσης των αλάτων, της ενυδάτωσής τους, της διαφορικής θερμικής διόγκωσης τους και της συμμετοχής τους στο φαινόμενο της όσμωσης. Η φθορά από την ανάπτυξη των πιέσεων αυτών εκδηλώνεται με μορφές όπως η εμφάνιση κηλίδων, αποφλοίωσης και θραύσης, όπως έχει προαναφερθεί και στην προηγούμενη ανάλυση των μορφών. Κηλίδες και εξανθήματα έχουμε όταν η κρυστάλλωση λαμβάνει χώρα στην επιφάνεια των υλικών, ενώ οι απολεπίσεις, αποκολλήσεις κ.λπ. παρατηρούνται όταν η κρυστάλλωση γίνεται σε στρώματα κάτω από την επιφάνεια –π.χ. στη διαχωριστική επιφάνεια μεταξύ δύο υλικών ή δύο διαδοχικών στρώσεων του ίδιου υλικού-.

i. Ανερχόμενη υγρασία -εδάφους-

Η ανερχόμενη υγρασία προσβάλλει κυρίως τα κάτω μέρη του κτιρίου-υπόγειο και ισόγειο-. Τα αίτια, στα οποία οφείλεται το φαινόμενο της ανερχόμενης υγρασίας είναι, τα νερά της βροχής που λιμνάζουν περιμετρικά του κτίσματος ή διηθούνται στο έδαφος, η παρουσία υδροφόρου ορίζοντα και η ύπαρξη αστοχίας σε υπόνομο ή αγωγό ύδρευσης που βρίσκεται στα θεμέλια του κτιρίου.

Η τριχοειδής αναρρίχηση μέσω των πόρων των δομικών υλικών, εμφανίζει υγρασία μέχρι ύψος 1,50μ. πάνω από το περιβάλλον έδαφος. Η έκταση της προσβολής του κτιρίου εξαρτάται από τη μορφή των τριχοειδών αγγείων των υλικών. Περισσότερο ευπρόσβλητα υλικά είναι οι πλινθοδομές και οι λίθοι, όχι οι ιδιαίτερα σκληροί, ενώ λιγότερο ευπρόσβλητα είναι οι σκληροί λίθοι και το τσιμέντο. Παρόλα αυτά υπάρχουν περιπτώσεις σοβαρών αστοχιών στοιχείων σκυροδέματος, λόγω χημικών δράσεων και δημιουργία αλάτων.

ii. Υγρασία λόγω βροχής

Η υγρασία λόγω βροχής προσβάλλει κυρίως το δώμα ή τη στέγη του κτιρίου και τις κατακόρυφες επιφάνειες - τοίχοι, ανοίγματα, κουφώματα-. Σε αυτήν την περίπτωση παρατηρούνται δύο είδη αστοχιών. Η υγρασία η οποία δημιουργείται είτε κατευθείαν από την είσοδο του νερού στο εσωτερικό του κτιρίου από οπές, ρωγμές διαμπερείς στο δώμα και τους τοίχους, είτε από τον εγκλωβισμό του νερού μέσα στα δομικά στοιχεία του κτιρίου, όπως είναι η κεραμοσκεπή, ο αρμός, κάθε μορφή ξύλου κ.λπ.

iii. Υγρασία λόγω επιφανειακής συμπύκνωσης και διάχυσης υδρατμών

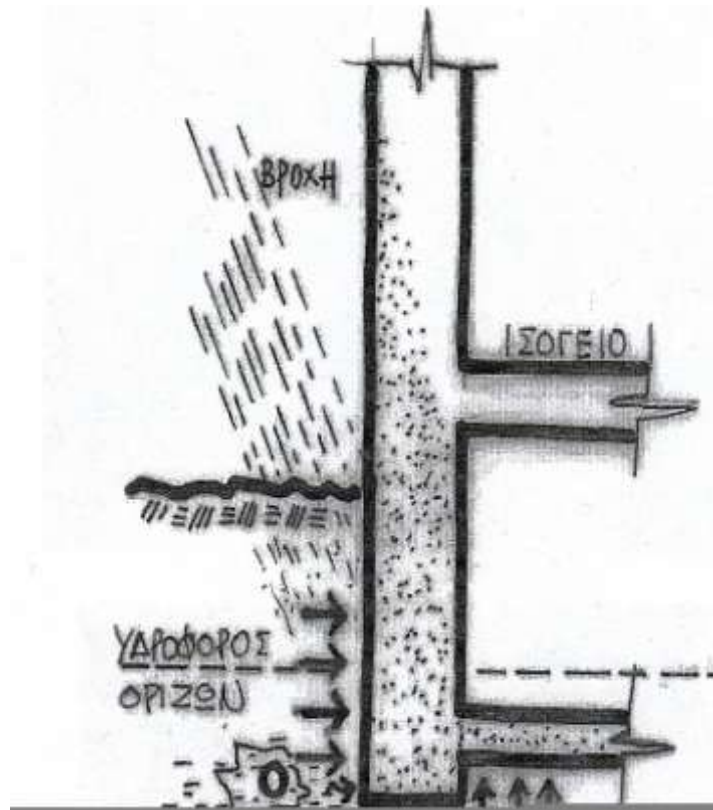
Η υγρασία επιφανειακής συμπύκνωσης οφείλεται στην υγροποίηση των υδρατμών του εσωτερικού χώρου του κτιρίου, όταν η επιφάνεια του δομικού στοιχείου έχει αρκετά χαμηλότερη θερμοκρασία από τη θερμοκρασία του

χώρου. Εμφανίζεται κυρίως σε χώρους με υψηλά ποσοστά υγρασίας και σε χώρους που δεν έχουν θερμομονωθεί σωστά.

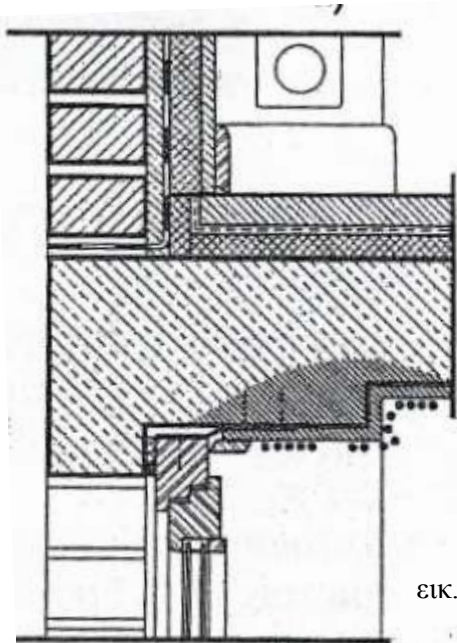
Η φθορά λόγω διάχυσης υδρατμών δημιουργείται λόγω της ροής υδρατμών στο εσωτερικό υδροπερατού δομικού στοιχείου εξ' αιτίας της διαφοράς πιέσεων. Οι υδρατμοί λόγω της πτώσης της θερμοκρασίας υγροποιούνται μέσα στο δομικό στοιχείο που αποτελείται από πολλές στρώσεις υλικών.

iv. Υγρασία νέων κατασκευών

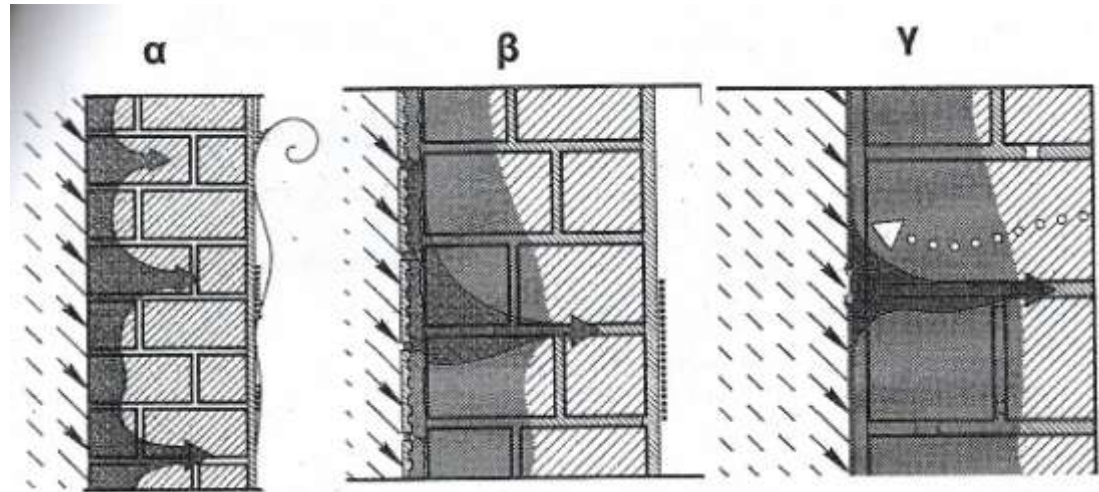
Η υγρασία των νέων κατασκευών οφείλεται στην εξάτμιση του πλεονάζοντος νερού που περιέχουν τα υλικά κατασκευής ενός νέου κτιρίου ή της χρήσης νέων υλικών σε ένα ήδη υπάρχων κτίσμα.

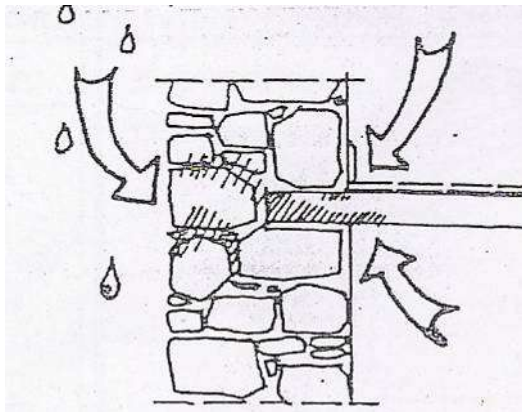
εικ.236 Η υγρασία καταπονεί τα θεμέλια του κτιρίου

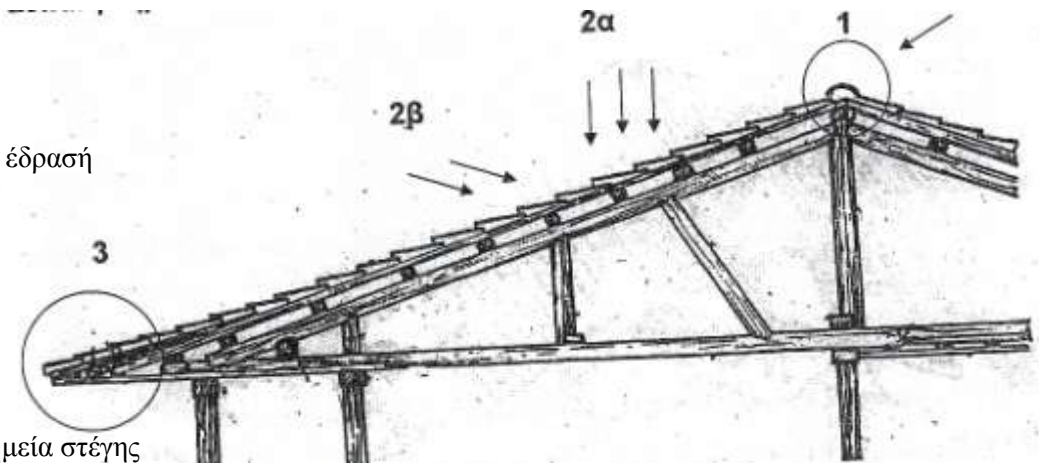
εικ.237 Ευπαθή σημεία γύρω
τα ανοίγματα

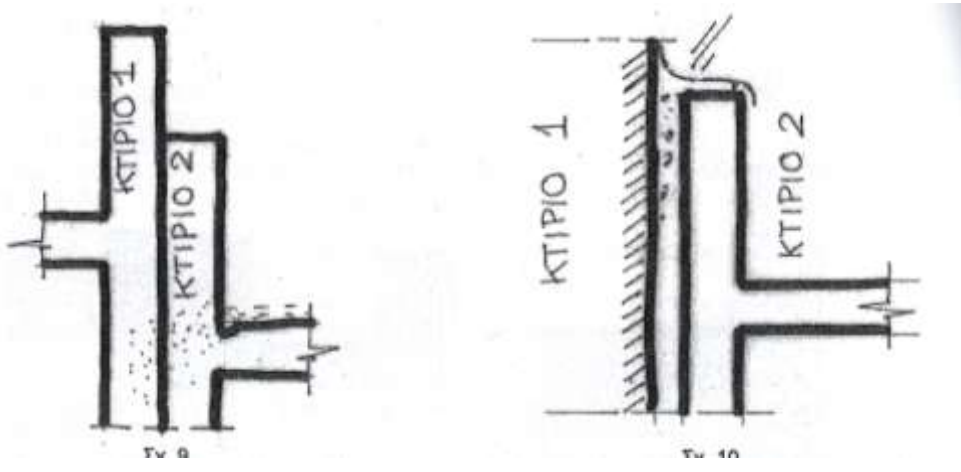
εικ.238 Η υγρασία εισχωρεί στην τοιχοποιία λόγο α. απορροφητικού υλικού
β. λάθος κάλυψη των αρμών γ. φθορά επικάλυψης

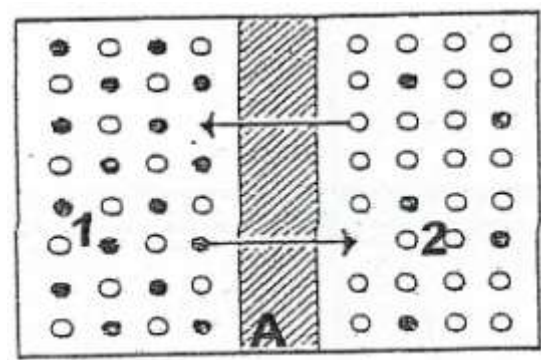
εικ. 239 Σάπισμα δοκών στην έδρασή
τους λόγω υγρασίας

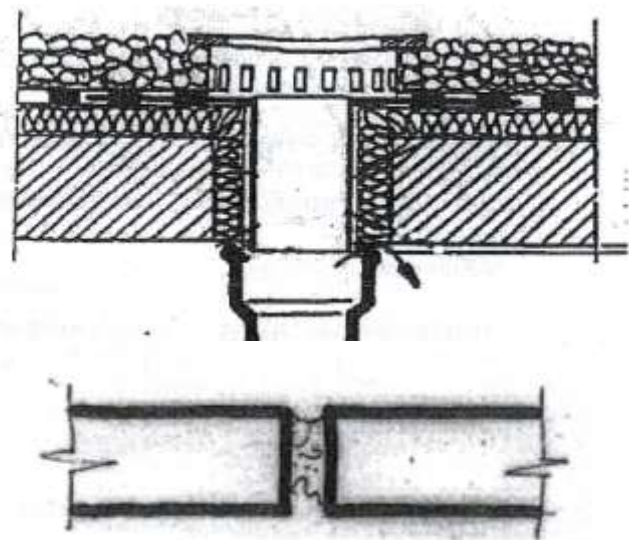
εικ.240 ευπαθή σημεία στέγης

εικ.241 Υγρασία που εισχωρεί από άμεσα επίπεδα ή μέσω αρμού

εικ.242 Μεταφορά υδρατμών και αλάτων μεταξύ υλικών

εικ.243 Αστοχία κατασκευής σε υδρορροές και σωληνώσεις

5. Μελέτη αποκατάστασης

5.1. Αξιολόγηση - Σκοπιμότητα επέμβασης

Η αξία του κτιρίου αυτού πέρα από τις αρχιτεκτονικές του αρετές είναι και η σπανιότητα του. Στην κατηγορία των οθωμανικών μονοκατοικιών ανήκαν πολλά κτίρια της εποχής, όμως κατά την εντατική ανοικοδόμηση των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών, ήταν τα πρώτα που κατεδαφίστηκαν, με αποτέλεσμα να μη έχει μείνει κανένα ίχνος και καμία γνώση για αυτά.

Καθώς η οικία Χρονάκη αποτελεί ένα από τα τελευταία σωζόμενα δείγματα αυτής της αρχιτεκτονικής, είναι φανερή η ανάγκη προστασίας του από την καταστροφή και επομένως, η σκοπιμότητα μίας επέμβασης για την αποκατάσταση του.

5.2. Αρχές επέμβασης

Λόγο της μοναδικότητας του, το κτίριο αυτό θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με διαφορετικό τρόπο σε σχέση με ένα συνηθισμένο κτίριο. Η ιδιαιτερότητα αυτής της μελέτης είναι ότι έχει γίνει ήδη αποκατάσταση και σκοπός τώρα πια είναι η διόρθωση πιθανού λάθους ή αστοχίας στην ήδη υπάρχουσα επέμβαση. Η αντιμετώπιση της υγρασίας που καταπονεί το κτίριο θα πρέπει να γίνει με προσοχή και μελέτη, ώστε να μη δημιουργηθεί κάποιο πρόβλημα. Οι επεμβάσεις προτείνεται να περιοριστούν στις απολύτως αναγκαίες για την αποκατάσταση του κτιρίου.

Πρώτο μέλημα αυτής της μελέτης είναι η διακοπή εισόδου κάθε μορφής υγρασίας, όπου είναι και η κύρια αιτία των φθορών. Έπειτα αναγκαία είναι η απομάκρυνσή της από αυτό και η αντικατάσταση των επιχρισμάτων, όπου χρειάζεται, καθώς και η γενικότερη συντήρηση των υλικών και των χρωμάτων και η προστασία ευαίσθητων στοιχείων, που αποτελούν, κομμάτια της αρχιτεκτονικής ιστορίας. Κάθε προσθήκη και ανακατασκευή προτείνεται να γίνει κατά το δυνατόν με σωστά και παραδοσιακά υλικά για την ομαλή συνύπαρξη των συνόλων.

5.3. Πρότασης αποκατάστασης

Η αποκατάσταση θα πρέπει να περιορίζεται στη διασφάλιση του υλικού, που είναι φορέας πνευματικής δημιουργίας. Στην περίπτωση αυτής της μελέτης όπου έχει προηγηθεί αποκατάσταση της αρχικής μορφής του κτιρίου με διάφορα μέσα και εφόσον τα υλικά της νέας μελέτης δεν είναι όλα στο σύνολο της οικίας όμοια με τα αρχικά, οφείλεται να διατηρηθούν τα μέσα αποκατάστασης που έχουν χρησιμοποιηθεί ή να γίνει εκ νέου μελέτη για χρήση υλικών που δεν επιβαρύνουν αυτά της αρχικής κατασκευής. Η αρχή των επεμβάσεων πρέπει να

οριστεί τους καλοκαιρινούς μήνες για την αποφυγή κακοκαιρίας και την αύξηση του προβλήματος της υγρασίας.

Βασικό βήμα της μελέτης είναι να διακοπεί κάθε παροχή ρεύματος και νερού στο κτίριο και να ληφθούν όλα τα μέτρα ασφάλειας που επιβάλλονται για την περάτωση των έργων. Έπειτα θα οριστούν τα βήματα που απαιτούνται για τη σωστή αντιμετώπιση του προβλήματος και θα προταθούν λύσεις για κάθε βήμα. Έτσι έχουμε ως εξής:

Εφόσον δεν έχει διαπιστωθεί κάποιο άλλο σοβαρό πρόβλημα που να χρίζει άμεσής αντιμετώπισης.

i. Αρχικό και κύριο βήμα της αποκατάστασης είναι η διακοπή εισχώρησης της υγρασίας μέσα στο κτίριο και η προστασία των θεμελίων.

ii. Επόμενος στόχος είναι η απομάκρυνση της υγρασίας που έχει ήδη εισχωρήσει στο κτίριο και επιβαρύνει την κατασκευή του.

iii. Έπειτα σκοπός είναι η αποκατάσταση οποιασδήποτε φθοράς υπάρχει, επιχρισμάτων και χρωμάτων.

iv. Ακολουθούν οι επεμβάσεις για την μόνωση που θα εμποδίσει την υγρασίας να εμφανιστεί ξανά, σε τέτοιο βαθμό στο κτίριο, καθώς και την θερμομόνωση του κτιρίου, όπου αυτό είναι απαραίτητο.

v. Έλεγχος και δημιουργία επιπρόσθετων εγκαταστάσεων θέρμανσης και φωτισμού

vi. Συντήρηση δαπέδων, οροφής και στοιχείων από ξύλο, πορόλιθο και μάρμαρο.

Βασική προϋπόθεση είναι η συντήρηση του κτιρίου και μετά την αποκατάσταση.

Να σημειωθεί ότι πριν την αρχή οποιασδήποτε επέμβασης διασφαλίζεται η προστασία των αντικειμένων αξίας και κάθε μορφής διάκοσμου που διατηρεί την αξία της εποχής, όπως και των κουφωμάτων που αποτελούν αντίγραφα των αρχικών, που απομακρύνονται για συντήρηση σε υλικά και χρώματα. Τα ταβανώματα και οι τοιχογραφίες βρίσκονται σε πολύ καλή κατάσταση, θα συντηρηθούν προληπτικά.

➤ **Ανάλυση**

i. Προστασία θεμελίων και διακοπή εισχώρησης υγρασίας.

Προτείνεται η απομάκρυνση των δέντρων της αυλής που προκαλούν ρηγματώσεις και εισχωρούν στα θεμέλια. Με χρήση χημικών μέσων θα απομακρυνθούν τυχόν ρίζες που προσβάλουν το κτίριο.

Μετά την απονέκρωση σειρά έχει η προστασία των θεμελίων και του περιβλήματος του κτιρίου από την ανερχόμενη υγρασία. Γίνεται εκσκαφή, όπου είναι δυνατών, μέχρι τα θεμέλια του κτιρίου. Μεγαλύτερη έμφαση θα δοθεί στη νοτιοδυτική πλευρά, λόγω εμφάνισης μεγαλύτερου ποσοστού υγρασίας.

Αφού επιβεβαιωθεί η στατική επάρκεια της θεμελίωσης, προτείνεται διάστρωση άοπλου σκυροδέματος και τοποθέτηση διάτρητων πλαστικών σωληνώσεων μεγάλης αντοχής που έχουν τη χρήση στραγγιστηρίων. Οι σωλήνες αυτοί τοποθετούνται με κλίση και έχουν σκοπό να συλλέγουν τα νερά που στραγγίζουν στη περιμετρική τάφρο που έχει δημιουργηθεί και τα οδηγούν μακριά από το περίγραμμα του κτιρίου. Στη συνέχεια προτείνεται σύστημα σφράγισης αρμών, στην αργολιθοδομή κάτω του εδάφους, με στεγανά υλικά και στο εξωτερικό περίβλημα του κτιρίου έως τη θεμελίωση, στρώση υδρομόνωσης. Συνηθέστερη είναι η χρήση ασφαλτικού φύλλου. Έπειτα μετά την κάλυψη του περιβλήματος θα γίνει πλήρωση της τάφρου με λίθους και κροκάλες, των οποίων οι διαστάσεις θα μειώνονται όσο πλησιάζουμε προς την επιφάνεια του εδάφους.

Σε περίπτωση ανέγερσης νέου τοίχου προτείνεται η επιπρόσθετη προστασία και κάλυψη αντισεισμικού αρμού με μονωτικά υλικά μικρότερης θλιπτικής αντοχής για την αποφυγή μετάδοσης φορτίων στην αργολιθοδομή του κτιρίου, ενώ διαφορετικά, η κατασκευή ενός περιμετρικού διαδρόμου, στο σημείο που υπάρχει επαφή με το έδαφος, ως πεζοδρόμιο, με κλίση προς τα έξω και διαμόρφωση λουκιού στη συναρμογή του κτιρίου με το πεζοδρόμιο.

Στα σημεία που δεν μπορούμε να έχουμε πρόσβαση, εξωτερικά του κτιρίου κάνουμε χρήση μονωτικών και αφυγραντικών υλικών. Δεν επιτρέπεται η εσωτερική διαμόρφωση μόνωσης λόγω της πολυπλοκότητας της εφαρμογής και της αποτροπής της μεταβολής των χώρων σε σχέση με τα τετραγωνικά και τη δομή.

ii. Απομάκρυνση υγρασίας από το κτίριο.

Λόγω της υγρασίας που παρατηρείται στο σύνολο του κτιρίου, προτείνονται μέθοδοι που μπορούν να εφαρμοστούν ανάλογα με την οικονομική ενίσχυση, το χρονικό διάστημα που απαιτείται, τη σοβαρότητα του προβλήματος, κ.α..

Σε θεωρητικό επίπεδο, πρότεινε η ριζική λύση αποξήλωση του πλέγματος για την αποκατάσταση από την υγρασία, έλεγχος για τη συμβατότητα των υλικών και χρήση υλικών που θα προκύψουν κατόπιν εργαστηριακού ελέγχου των προηγούμενων, καθώς και έλεγχο της μελέτης που εφαρμόστηκε, ώστε τα νέα να είναι συμβατά. Γίνεται αποφυγή του τσιμέντου και χρήση ασβεστοκονιαμάτων.

Τοιχοποιία λιθοδομής

Κατά κανόνα δεν καθαίρεται τίποτα, παρά μόνο ότι επιβαρύνει τη στατικότητα του κτιρίου. Η καθαίρεση αυτή είναι χρονοβόρα, επικίνδυνη και με μεγάλο κόστος.

Έτσι στη συγκεκριμένη περίπτωση προτείνεται η καθαίρεση συγκεκριμένων τμημάτων του μπετόν και του πλέγματος που έχει επενδυθεί περιμετρικά όλο το κτίριο, με πολύ αργό ρυθμό και προσεκτικές κινήσεις, έως ότου αφαιρεθεί και φανούν οι αρχικές επιφάνειες του κελύφους, για την ανακούφιση της τοιχοποιίας στις λιθοδομές που επιβαρύνονται περισσότερο από την υγρασία, για την εκ νέου αποκατάσταση.

Μετά την καθαίρεση προτείνεται ο καθαρισμός της λιθοδομής με αέρα και ο έλεγχος του αρμολογήματος, που έχει ήδη πραγματοποιηθεί με τσιμεντοκονίαμα, η αφύγρανση της λιθοδομής, η στεγανοποίηση των αρμών και χρήση χαμηλής πυκνότητας ρητινούχων κονιαμάτων και αντιδιαβρωτικών υλικών, για να μην επιβαρύνονται τα δομικά υλικά του κτιρίου.

Η απομάκρυνση της υγρασίας θα πραγματοποιηθεί με δύο βασικούς τρόπους:

α. Με χημικά μέσα.

Οπές μικρής διαμέτρου 2εκ. που ανοίγονται στις δύο πλευρές του τοίχου, με περιστροφικό τρυπάνι και εγχέεται μέσα σε αυτές υδατοαποθητική χημική ένωση που απλώνεται μέσα στα δομικά υλικά και

β. Φυσικός τρόπος στεγνώματος,

μέσω οπών που διανοίγονται με περιστροφικό τρυπάνι στο κάτω και το αντίστοιχο πάνω μέρος του χώρου και με το φαινόμενο ανύψωσης του θερμού αέρα η υγρασία εξατμίζεται, περνώντας ο ανακυκλωμένος αέρας από τις οπές.

Η επιλογή του τρόπου θα γίνει με βάση τη βαρύτητα της φθοράς και το πόσο γρήγορα θα πρέπει να αντιμετωπιστεί κατά τμήματα του κτιρίου.

Τοιχοποιία ελαφριάς κατασκευής

Στα σημεία που έχει προσβληθεί ο τσατμαδότοιχος, προτείνεται η καθαίρεση του επιχρίσματος, η επάλειψη του ξύλινου σκελετού με μυκητοκτόνες και εντομοκτόνες ουσίες και με μονωτικό υγρό και η σφράγιση των αρμών με στεγανό κονίαμα.

Γενικό κέλυφος κτιρίου

Προτείνεται η καθαίρεση του παλαιού χρώματος και του αποσαθρωμένου επιχρίσματος για την εφαρμογή μακροπορώδων επιχρισμάτων και αφυγραντικών χρωματισμών για την απομάκρυνση των εναπομείναντα αλάτων που έχουν εγκλωβιστεί στην τοιχοποιία.

iii. Αποκατάσταση φθορών

Φθορές παρατηρούνται σε συγκεκριμένα σημεία του κτιρίου.

Ανώφλι εισόδου στο τυπογραφείο

- Προτείνεται η απομάκρυνση του αποσαθρωμένου και διαβρωμένου σκυροδέματος για την αποκάλυψη του οξειδωμένου οπλισμού.
- Αφαίρεση σκουριάς από τον οπλισμό με ψεκασμό υψηλής πίεσης νερού.
- Εφαρμογή ειδικού αναστολέα διάβρωσης, σε μορφή υγρού ή σπρέι, που διαχέεται από τα τριχοειδή του μπετόν και επικάθεται σαν προστατευτικό φιλμ στον οπλισμό.
- Αποκατάσταση φθαρμένου σκυροδέματος με επισκευαστικό κονίαμα.

Οπλισμός εισόδου

Ο οπλισμός που διακρίνεται στην πρόσοψη του κτιρίου έχει υποστεί ρωγμή σε βάθος και προτείνεται

- Έλεγχος με τμηματική καθαίρεση επιχρισμάτων, περιμετρικά του οπλισμού.
- Καθαίρεση σκυροδέματος.
- Αφαίρεση κατεστραμμένου οπλισμού.
- Καθαρισμός σκουριάς με πίεση νερού και επικάλυψη οπλισμού με αντιδιαβρωτικό.
- Συγκόλληση νέου οπλισμού.
- Διάστρωση έγχυτου σκυροδέματος.

Τριχοειδής ρωγμές και αποκολλήσεις επιχρισμάτων

Οι ρωγμές και οι αποκολλήσεις οφείλονται στη διόγκωση και διάσπαση των επιχρισμάτων και χρωμάτων, ανάλογα με τον τύπο της ρωγμής, λόγο υγρασίας, καθώς και στη κακή ένωση των υλικών μεταξύ τους. Έτσι η αποκατάσταση αυτών των φθορών θα επέλθει μετά τις επεμβάσεις κατά της υγρασίας και τη χρήση νέων επικαλύψεων στο κτίριο συνολικά.

iv. Επεμβάσεις μόνωσης και θερμομόνωσης.

Δώμα

Στο χώρο του παλαιού τυπογραφείου απαιτεί υγρασιμότητα, οπότε προτείνονται εργασίες για στεγάνωση και θερμομόνωση του δώματος.

Τα βήματα που θα ακολουθηθούν είναι τα εξής:

- Αποξήλωση και απομάκρυνση όλων των σαθρών τμημάτων
- Σφράγιση αρμών και ρωγμών με ασφαλική μαστίχη
- Επικάλυψη πλάκας με εξηλασμένης πολυστερίνη για θερμομόνωση
- Δημιουργία επαρκών κλίσεων - περίπου 1,5% - και προσθήκη υδρορροών
- Επάλειψη με ψυχρή άσφαλτο - φράγμα υδρατμών -
- Στρώση διάτρητης ασφαλικής μεμβράνης
- Κόλληση με θερμή άσφαλτο και επικάλυψη με ασφαλική μεμβράνη.
- Κόλληση με φλόγιστρο και τελική στρώση ασφαλικής μεμβράνης με επιφανειακή αυτοπροστασία.

Ευπαθή σημεία

- Στηθαία δώματος:

Προτείνεται η καλή σφράγιση των ενώσεων με την μεμβράνη μόνωσης με ασφαλική μαστίχη και επικάλυψη με συνθετικό βερνίκι.

- Ανοίγματα παραθύρων:

Προτείνεται η χρήση στεγανωτικού υγρού σε κουφώματα και κασώματα και δημιουργία συστήματος απορροής στο κατωκάσι.

- Υδρορροές και σιφώνια:

Απαιτείται δημιουργία υδρορροών - σε σημεία όπου δεν επηρεάζουν την αισθητική του κτηρίου - και κάλυψη των σιφονιών για να μη δημιουργούνται λιμνάζοντα νερά από τα όμβρια.

- Οπές του χαμάμ:

Προτείνεται η εφαρμογή υαλοστασίων στους θόλους και στην οπή της εισχώρησης του θερμού αέρα, που κοσμεί τον τοίχο του χαμάμ.

Στέγες

- Προτείνεται αρχικά να γίνει υδροβολή στα κεραμίδια, με πιεστικό μηχάνημα ζεστού νερού για τον καθαρισμό των κεραμιδιών.
- Επισκευή και αντικατάσταση σπασμένων κεραμιδιών.
- Στοκάρισμα στα κεραμίδια περιμετρικά με ακριλικό στόκο στο κεραμιδή χρώμα, σε όλες της πλευρές τους, για σφράγιση όλων των πιθανών σημείων που υπάρχει περίπτωση να περάσει νερό.
- Υδροβολή με πιεστικό μηχάνημα ζεστού νερού για τον τελικό καθαρισμό των κεραμιδιών.
- Μαστίχη περιμετρικά, μεταξύ κεραμιδιών και τοίχου για στεγάνωση και μόνωση σε λούκια.
- Αστάρωμα κεραμιδιών με αραιωμένο μονωτικό μεγάλης ελαστικότητας χρώματος κεραμιδί, για εισχώρησης σε βάθος και να υπάρχει τέλεια πρόσφυση.
- Τέλος επάλειψη με μονωτικό χρώματος κεραμιδί.

v. Εγκαταστάσεις

Προτείνεται ο έλεγχος για τη σωστή λειτουργία τους και η αποκατάσταση πιθανών φθορών. Στη συνέχεια θα δημιουργηθούν νέες γραμμές ρεύματος για το φωτισμό των χώρων και τη δημιουργία απαλού φωτισμού σε σημεία, σύμφωνα με τη χρήση του κτιρίου.

Στις προσόψεις του κτιρίου θα τοποθετηθούν σημειακές φωτεινές πηγές ώστε τις νυχτερινές ώρες να αναδεικνύουν τη μορφή του χωρίς να τη παραμορφώνουν.

Τα σώματα θέρμανσης θα είναι καλαίσθητα και θα τοποθετηθούν σύμφωνα με τις ανάγκες κάθε χώρου.

Το σύστημα υπερασφάλισης θα συντηρηθεί και θα τεθεί σε λειτουργία για την προστασία του κτιρίου.

vi. Συντήρηση

Δάπεδα

- Ξύλινα:

Τα δάπεδα θα προστατευθούν από τη φθορά του χρόνου με επάλειψη με μυκητοκτόνες και εντομοκτόνες ουσίες και με αντιτυρικό και υγρομονωτικό βερνίκι.

- Πλάκες πορόλιθου:

Προτείνεται ο καθαρισμός με ισχυρή πίεση νερού και η επάλειψή τους με μονωτικό βερνίκι που εισχωρεί και προστατεύει την πλάκα από υγρασία και άλλα κατάλοιπα.

Στέγες

Ομοίως θα συντηρηθούν και οι στέγες.

Οροφές

Οι οροφές με τον σκαλιστό διάκοσμο θα συντηρηθούν με τα ανάλογα μέσα που απαιτούνται λόγω κατασκευής από ειδικευμένο συντηρητή. Στις οροφές με τους πήχεις, που έχουν χρωματιστεί εξ' ολοκλήρου μετά την ανακαίνιση, θα καθαιρεθεί το αποφλοιωμένο χρώμα και θα βαφτούν ξανά με νέα αφυγραντικά χρώματα.

Κουφώματα και κασώματα

- Νέα :

Όσα έχουν υποστεί αποφλοίωση χρώματος θα αναχρωματιστούν εξολοκλήρου και θα επικαλυφθούν με προστατευτικό ξύλου. Στα κασώματα, θα ενισχυθούν οι ρωγμές όπου είναι δυνατόν ή θα αντικατασταθούν τμήματα αυτών, όπου είναι ανάγκη. Θα αντικατασταθούν τα χρώματα με νέα και θα προστατευτούν από τη φθορά με ειδικά βερνίκια.

- Παλιά:

Για να σταματήσει η περαιτέρω φθορά του ξύλου μπορεί να γίνει σφράγιση -στοκάρισμα- των ρηγματώσεων με μείγμα από λεπτά ροκανίδια του ξύλου και κατάλληλη εποξική ή πολυεστερική ρητίνη και επάλειψη με ένα προστατευτικό και μονωτικό ξύλου, κυρίως στο κάτω μέρος. Επίσης, πρέπει να γίνει ενίσχυση των συνδέσεων και διατήρηση του παλιού χρώματος όπου έχει απομείνει.

Κιγκλιδώματα, μεντεσέδες, χερούλια, κλειδωνιές

Όλα τα στοιχεία από σίδηρο θα καθαριστούν και προστατευτούν με αντιδιαβρωτικό βερνίκι. Όπου απαιτείται θα γίνει χρήση χρωμάτων. Στα κιγκλιδώματα θα αφαιρεθεί ο παλιός χρωματισμός και θα γίνει εκ νέου καθαρισμός και προστασία από τη σκουριά με τα μέσα που απαιτούνται για την αποφυγή της οξείδωσης της πέτρας. Έπειτα θα χρωματιστεί ξανά με ειδική μπογιά στο ίδιο χρώμα με το παλιό.

Στοιχεία από μάρμαρο, πέτρα και πορόλιθο

Για τα διακοσμητικά στοιχεία προτείνεται ανάλογα με το μέγεθος της φθοράς, καθαρισμός εις βάθος των επιφανειών, επάλειψη με μυκητοκτόνο βερνίκι, καθώς και εμποτισμός με άχρωμο διαπνέον αδιαβροχοποιητικό υλικό για τη προστασία από την επίδραση των παγολυτικών αλάτων και τη διεύδυση της υγρασίας, στα στοιχεία που βρίσκονται στο εξωτερικό χώρο του κτιρίου και καταπονούνται από τις καιρικές συνθήκες.

Χρωματισμός

Τα χρώματα θα είναι οικολογικά, αφυγραντικά, στις ίδιες αποχρώσεις με τα σημερινά.

5.4. Ανάλυση αποκατάστασης σε χώρους με μεγαλύτερο ποσοστό φθοράς

‘Μικρός οντάς’

Τοιχοποιία

Στο χώρο του μικρού οντά, προτείνεται η απομάκρυνση του επιχρίσματος εσωτερικά και εξωτερικά σε όλη την επιφάνεια του, για τον έλεγχο της λιθοδομής και τυχών χαλάρωση των λίθων και αποσάθρωσης των συνθετικών υλικών στους αρμούς.

Εφόσον έχει γίνει η απαραίτητη στατική μελέτη και η στήριξη της τοιχοποιίας, θα πρέπει να ξεκινήσουν οι εργασίες απομάκρυνσής της υγρασίας από την τοιχοποιία, έχοντας ήδη αποκαταστήσει τα θεμέλια και διακόψει την άνοδο της υγρασίας από αυτά. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αρχή των εργασιών κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Προτείνεται η απομάκρυνσή των σιφονιών που υπάρχουν στη νοτιοδυτική τοιχοποιία του χώρου και η αφύγρανση του με συνδυασμό φυσικού και χημικού τρόπου. Θα γίνει διάνοιξη οπών στο πάνω και κάτω μέρος των

τοιχών, έτσι ώστε να ανακυκλώνεται ο αέρας του χώρου και να σταματήσει ο εγκλωβισμός των υδρατμών στο εσωτερικό της αίθουσας. Επόμενό βήμα προτείνεται η εισχώρηση υδαταποθητικών υλικών στους αρμούς και εφόσον έχει καλυφθεί το χρονικό διάστημα που απαιτείται, θα γίνει, σωστή η συντήρηση του αρμολογήματος, η κάλυψη με σφήνες, των οπών που είχαν διανοιχθεί για τον αερισμό του χώρου και η χρήση κατάλληλων υλικών επιχρίσματος, μετά από εργαστηριακές μελέτες, για την μη καταπόνηση των αρχικών υλικών. Προτείνονται ασβεστοκονιάματα. Τα χρώματα που θα χρησιμοποιηθούν θα είναι ειδικά αφυγραντικά που θα αποτρέπουν την διατήρηση αλάτων νερού στο επίχρισμα.

Δάπεδο

Προτείνεται ο καθαρισμός με ισχυρή πίεση νερού και η επάλειψή τους με μονωτικό βερνίκι που εισχωρεί και προστατεύει την πλάκα από υγρασία και άλλα κατάλοιπα. Τέλος προτείνεται η μόνωση στα σημεία επαφής με την τοιχοποιία για την αποφυγή εισχώρησης υγρασίας στο εσωτερικό των πλακών.

Κουφώματα και ξύλινος διάκοσμος

Τα κουφώματα, προτείνεται να αναχρωματιστούν εξολοκλήρου, αφού είναι αντικατάσταση των αρχικών και όχι τα γνήσια, και να επικαλυφθούν με προστατευτικό βερνίκι ξύλου. Στα κασώματα, θα ενισχυθούν οι ρωγμές, θα αντικατασταθούν τα χρώματα με νέα και θα προστατευτούν από τη φθορά με ειδικά βερνίκια.

Το ταβάνωμα και ο ξύλινος διάκοσμος θα συντηρηθεί από ειδικό.

Χαμάμ

Τοιχοποιία

Ο λόγος ύπαρξης της υγρασίας στο χώρο είναι οι οπές των θόλων και της τοιχοποιίας από την οποία εισχωρούσε ο θερμός αέρας.

Αρχικό και κύριο βήμα είναι η αποκατάσταση των λιθοδομών, με την απομάκρυνση του φθαρμένου και φουσκωμένου επιχρίσματος στα σημεία που απαιτείται, τον καθαρισμό και τη συντήρηση του αρμολογήματος και την εισχώρηση υδαταποθητικών υλικών στους αρμούς. Έπειτα θα γίνει επικάλυψη με νέο επίχρισμα και αφυγραντικό βερνίκι χρώματος.

Οροφή

Προτείνεται αποκατάσταση στους θόλους, οι οποίοι θα ψεκαστούν με χημικά για την απομάκρυνση ζιζανίων που έχουν αναπτυχθεί και έχουν εισχωρήσει στο εσωτερικό των θόλων, μέσω ρωγμών. Στη συνέχεια, προτείνεται μόνωση της οροφής και των θόλων, με απλό μονωτικό βερνίκι για τη διατήρηση της όψης τους. Μόνωση απαιτείται και στα σημεία που εφάπτεται το δώμα με τη λιθοδομή.

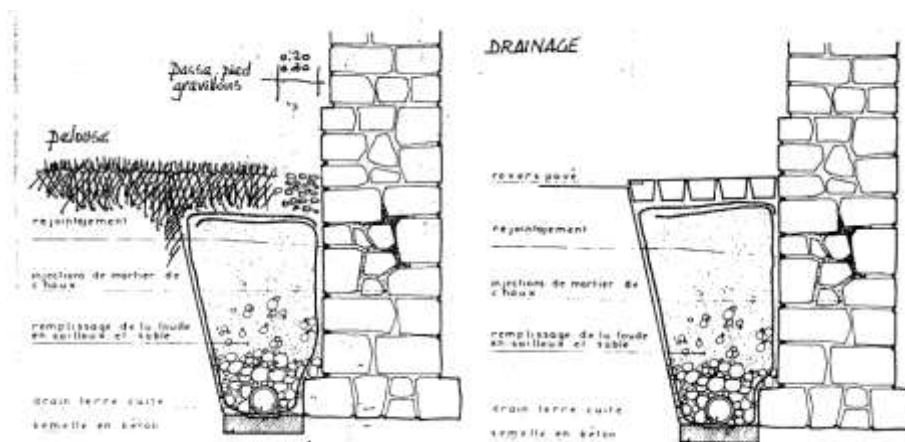
Τέλος προτείνεται η κάλυψη του ανοίγματος στο δώμα που βρίσκεται στο σημείο από το οποίο γινόταν η ανύψωση του ατμού και η μόνωση του.

Δάπεδο

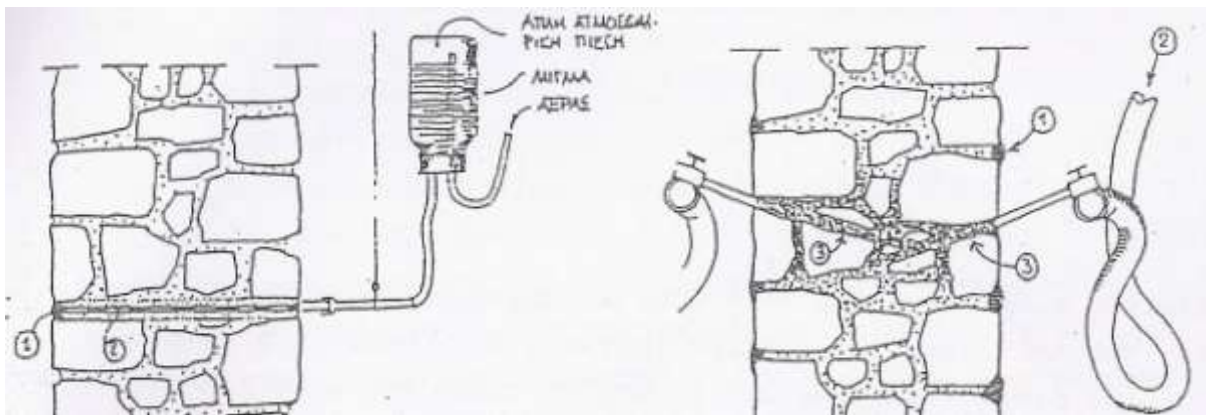
Προτείνεται ο καθαρισμός με ισχυρή πίεση νερού και η επάλειψή τους με μονωτικό βερνίκι. Ομοίως και στις πλάκες πορόλιθου της τοιχοποιίας.

Στοιχεία πορόλιθου και λίθοι ανοιγμάτων

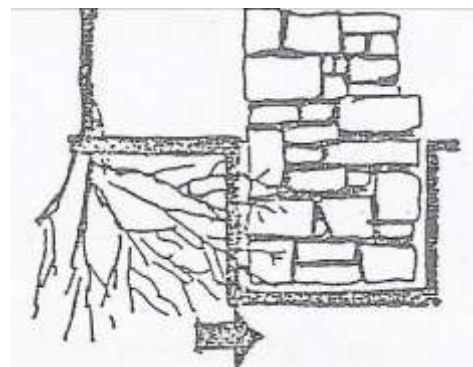
Προτείνεται ο ψεκασμός για την απομάκρυνση των μυκήτων που έχουν αναπτυχθεί στην επιφάνεια τους καθώς και βαθύς καθαρισμός. Τέλος προτείνεται η κάλυψη των οπών με γυαλί.

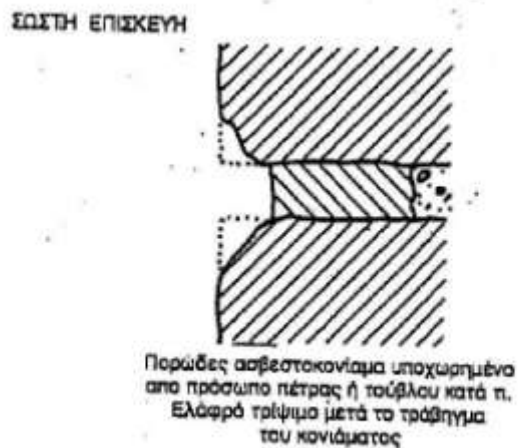
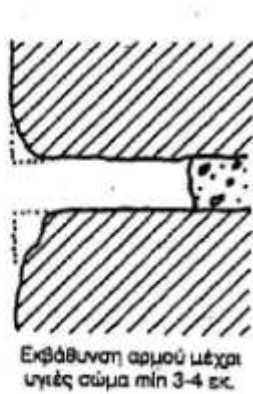
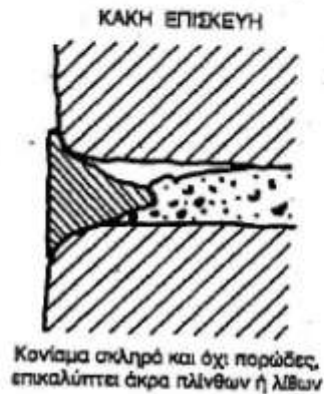
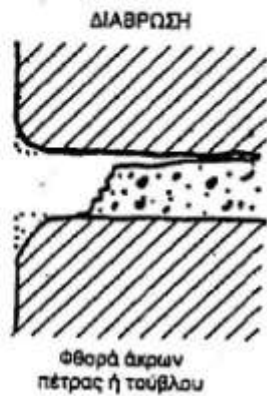
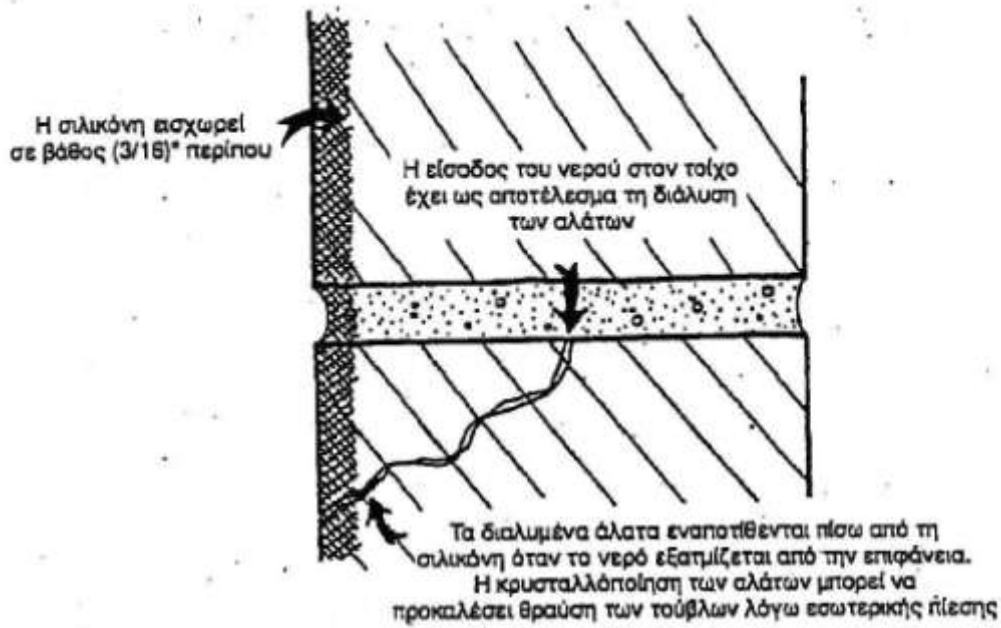
εικ.244 Τρόπος επέμβασης των θεμελίων για την απορροή των υδάτων από το έδαφος με τη μέθοδο των στραγγιστήρων

εικ.245 τρόπος καθαρισμού της τοιχοποιίας και εισχώρηση των ενεμάτων για το σωστό αρμολόγημα

εικ.246 τρόπος εισχώρησης των ριζών στην τοιχοποιία

εικ.247-248 η προσβολή των επιχρισμάτων από άλατα και ο σωστός τρόπος αποκατάστασής του αρμολογήματος

6. πρόταση επανάχρησης

6.1. Γενικά

Σκοπός της επανάχρησης αυτού του κτιρίου είναι η διατήρησή του στο χρόνο και η εξέλιξη του. Είναι επιθυμητό να αναγνωριστεί και να του δοθεί η απαραίτητη προσοχή και αξία, λόγω ιστορίας και αρχιτεκτονικής. Με τη νέα χρήση του κτιρίου θα υπάρχει η δυνατότητα να αναγνωριστεί από τον κόσμο και να γίνει ποιο γνωστή η ταυτότητα του, αφού δεν υπάρχει στις μέρες μας η απαραίτητη ενημέρωση για την αρχιτεκτονική ιστορία του τόπου και τις επιρροές της.

6.2. Χρήση-περιγραφή λειτουργίας (βλ.σχ.Δ)

Η οικία Χρονάκη προτείνεται να χρησιμοποιηθεί ως βιβλιοθήκη αρχιτεκτονικής ιστορίας και μελετών. Θα ‘φιλοξενεί’ βιβλία, μελέτες, αρχεία και υλικό με αναφορές στην αρχιτεκτονική, κυρίως στην οθωμανική και βαλκανική αρχιτεκτονική του νησιού και όχι μόνο.

Ισόγειο

Κατά την είσοδο στο κτίριο υπάρχει φωτογραφικό υλικό και άρθρα με αναφορές στο κτίριο, στην οθωμανική αρχιτεκτονική και την αντιμετώπιση της καθώς και στοιχεία μελετών και αρχιτεκτονικών τάσεων. Αριστερά διατηρείται η αποθήκη-γ’-, ενώ το άνοιγμα που υπάρχει έχει κλειστεί με ανοιγόμενο παράθυρο. Ο χώρος-δ’- θα διατηρηθεί ως έχει και θα αναδειχθεί με φωτισμό.

Μπαίνοντας στον κύριο χώρο του ισογείου βρισκόμαστε σε έναν προθάλαμο-ε’- που βρίσκεται η γραμματεία του κτιρίου. Δεξιά, στον χώρο του μικρού οντά-ζ’-, δημιουργείται χώρος βιβλιοθήκης και ανάγνωσης που φιλοξενεί αρχεία ιστορίας με θέμα την αρχιτεκτονική. Αριστερά του προθαλάμου στον χώρο-στ’- δίνεται η χρήση γραφείου διεύθυνσης και αρχείου.

Στο χώρο-θ’- φιλοξενείται αναψυκτήριο και μέσο μίας μικρής επέμβασης στον αυλότοιχο, γίνεται πρόσβαση στο διπλανό οικόπεδο για το οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω. Στο χώρο θα τοποθετηθούν τραπέζια λίγα σε αριθμό, ενώ απομακρύνεται ένα από τα δύο παρτέρια.

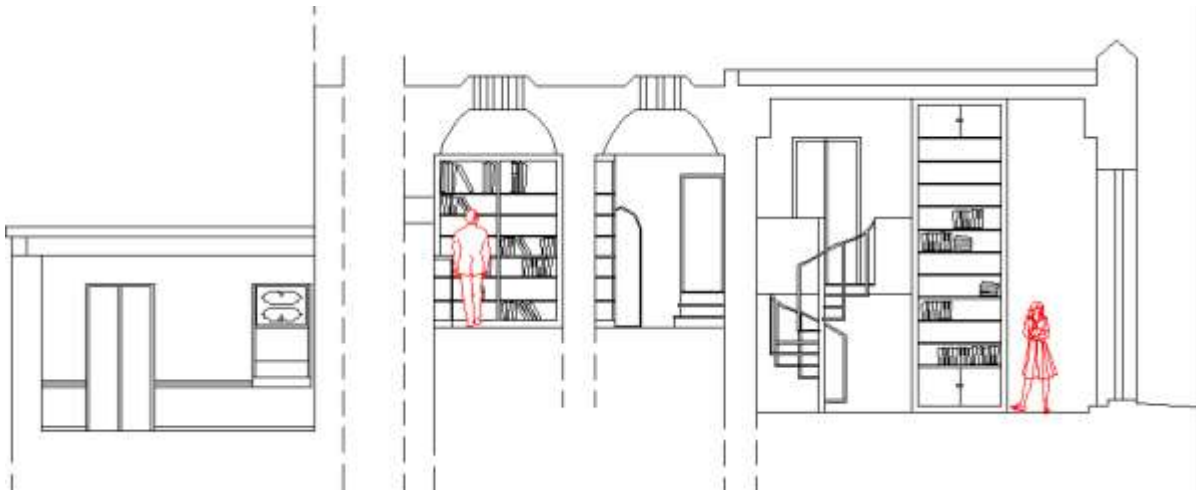
Όροφος

Από τη σκάλα της μπροστινής αυλής οδηγούμαστε στην κύρια είσοδο του ορόφου που ανοίγει σ’ ένα κεντρικό, μεγάλο χώρο-ια’-, με ένα γραφείο πληροφοριών και χώρο καθιστικού. Από τον προθάλαμο-ιγ’- οδηγείται κανείς από δεξιά της εισόδου στον μεγάλο οντά-ιδ’-, που θα διατηρηθεί ως αίθουσα μνημειακού χαρακτήρα με έπιπλα ανατολικής προελεύσεως. Απέναντι από τον προθάλαμο βρίσκεται ένα μικρό W.C.-ιε’- το οποίο θα επενδυθεί με καλύτερης ποιότητας πλακίδια, ώστε να ταιριάζουν με το σύνολο. Ο χώρος-ιστ’- θα

φιλοξενεί αρχείο poster-πόστερ-, φωτογραφιών κ.α. ενώ ο χώρος του χαμάμ-ιζ'-θα φιλοξενεί εικόνες και παραστάσεις από χαμάμ της εποχής καθώς και ένα μικρό αρχείο με υλικό που αναφέρεται στα χαμάμ.

Εξωτερικός ισόγειος χώρος

Στην αίθουσα-ιθ'- δημιουργείται χώρος οπτικοακουστικού υλικού - ενημερωτικό υλικό με θέμα την αρχιτεκτονική κ.α.-. Στον χώρο θα κατασκευαστεί νέο πατάρι μικρότερων διαστάσεων με ελικοειδή, ξύλινη σκάλα, που θα συνδέει το ισόγειο με τον όροφο, ώστε να εξυπηρετεί τον χώρο για την τοποθέτηση αρχείου γραφείων και συστημάτων.

εικ.249 (βλ.σχ.Δ4) Τομή κατά μήκος του χαμάμ και της αίθουσας-ιθ-, με δείγμα της νέας χρήσης

6.3. Ένταξη οικοπέδου στο οίκημα-χρήση-πρόταση διαμόρφωσης

Ως παλαιό τμήμα του οθωμανικού αυτού αρχοντικού, το οικόπεδο προτείνεται να ενταχθεί ξανά στο οίκημα. Η σημερινή χρήση του ως parking-πάρκινγκ-, προσβάλλει αισθητικά το κτίριο. Τα εναπομείναντα στοιχεία της τοιχοποιίας που διακρίνονται περιμετρικά του οικοπέδου θα συντηρηθούν τμηματικά, όπου χρειάζεται, ώστε να φανερώνει ότι υπήρχε τμήμα του κτιρίου, πέρα από αυτό που φαίνεται σήμερα.

Ο χώρος θα χρησιμοποιηθεί ως κήπος, ο οποίος την εποχή εκείνη ήταν απαραίτητος σε αρχοντικά όπως η οικία "Χρονάκη". Με τη χρήση αυτή θα "αποστασιοποιηθεί" το κτίριο από την γύρω δόμηση και θα προσφέρει στον επισκέπτη μία αίσθηση απομόνωσης και ηρεμίας.

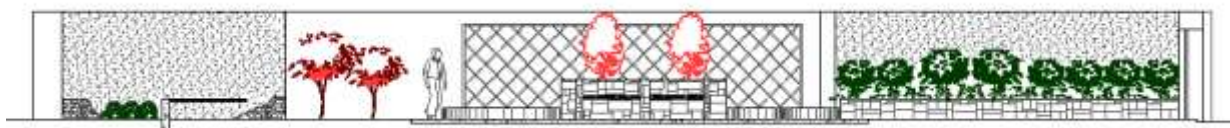
Στα σημεία όπου υπάρχει ακόμα λιθοδομή θα γίνει καθαρισμός και βαθύ αρμολόγημα για τη διοχέτευση ενεμάτων. Θα γίνει πλήρωση κενών και αποκατάσταση ρηγματώσεων. Το υπόλοιπο μέρος της τοιχοποιίας που

καλύπτεται από τσιμεντόλιθους, θα ανεγερθεί τμήμα τοίχου έως ένα ορισμένο ύψος, για την προφύλαξη του χώρου. (Βλ σχ.).

Περιμετρικά της τοιχοποιίας του κτιρίου θα κατασκευαστεί πλάκα για την απομάκρυνση των υδάτων από τους στραγγιστήρες και την αποστασιοποίηση του εδάφους από τα θεμέλια.

εικ.250(βλ.σχ.Δ5) Τομή κατά μήκος του οικοπέδου, συμπεριλαμβανομένου του κτιρίου με τη νέα χρήση

εικ.251(βλ.σχ.Δ5) Τομή κατά μήκος του οικοπέδου με τη νέα χρήση

Ακολουθούν εικόνες που προβάλλουν το οικόπεδο

εικ.252

εικ.253

εικ.254

εικ.255

εικ.256

εικ.257

εικ.258

εικ.259

εικ.260

εικ.261

6.4. Προτεινόμενη φύτευση και διακόσμηση

Δέντρα

Λεμονιά

Καλλοπιστική ελιά

Θάμνοι

Κυπαρίσσι νάνος

Λεμονοκυπάρισσο

Ρείκι

Τούγια

Πεύκο νάνος

Αγγελική

Φωτίνια

Αναρριχόμενα φυτά

Γιασεμί χιώτικο

Στεφανωτή

Διπλαδένια

Παρθενόκισσος

Θαμνώδη και λοιπά άνθη

Νάρκισσος

Νεραγκούλα Κρήτης

Φελίτσια

Πανσές

Τριαντάφυλλο

Γκαζάνια

Αρωματικά φυτά

Λεβάντα

Δεντρολίβανο

Βασιλικός

Δυόσμος

Προτεινόμενη διακόσμηση

Βραχόκηπος

Ανθοστήλη

Βραχόκηπος

Παγκάκι

Πλακόστρωση σε μορφή μονοπατιού με βοτσαλωτά στοιχεία

Πυξάρι για διακόσμηση αυλής

Παράρτημα

7. Ιστορικές συνθήκες, Διεθνείς συμβάσεις

Χάρτης της Βενετίας για την Αποκατάσταση και Συντήρηση Μνημείων και Μνημειακών Συνόλων

Άρθρο 7. Το μνημείο είναι αναπόσπαστο από την ιστορική στιγμή που αντιπροσωπεύει και από τον χώρο που είναι τοποθετημένο. Επομένως η μετακίνηση του όλου ή τμήματος ενός μνημείου μπορεί να γίνει παραδεκτή μόνο αν επιβάλλεται από την ανάγκη διασώσεως του, ή δικαιολογείται από λόγους μεγάλης εθνικής ή διεθνούς σημασίας.

Άρθρο 8. Τα γλυπτικά, ζωγραφικά ή διακοσμητικά στοιχεία που είναι αναπόσπαστα δεμένα με το μνημείο, δεν μπορούν να διαχωριστούν παρά μόνο αν το μέτρο αυτό είναι η μοναδική διέξοδος για να εξασφαλιστεί η διάσωση τους.

Αποκατάσταση και Αναστύλωση

Άρθρο 9. Η διαδικασία της αποκαταστάσεως είναι μια επέμβαση υψηλής εξειδίκευσης που επιβάλλεται να γίνεται καθ' εξαίρεση. Έχει σαν στόχο να διατηρήσει και να αποκαλύψει τις ιστορικές και αισθητικές αξίες του μνημείου και βασίζεται στον σεβασμό προς την αρχική του υπόσταση και τα αυθεντικά του στοιχεία. Σταματάει στο σημείο που αρχίζουν να υπάρχουν υποθέσεις. Πέρα από αυτό το σημείο, οποιαδήποτε εργασία που ενδεχομένως θα θεωρηθεί απαραίτητη για τεχνικούς ή αισθητικούς λόγους, θα πρέπει να διαχωρίζεται από την αρχική αρχιτεκτονική σύνθεση και να φέρνει την σφραγίδα της εποχής μας. Σε όλες τις περιπτώσεις η αρχαιολογική μελέτη θα προηγείται της αποκατάστασης και θα την ακολουθεί.

Άρθρο 10. Όταν οι παραδοσιακές τεχνικές αποδεικνύονται ανεπαρκείς, η στερέωση ενός μνημείου μπορεί να εξασφαλιστεί με την προσφυγή σε όλες σε όλες τις σύγχρονες τεχνικές συντηρήσεως και κατασκευές, που η αποτελεσματικότητα θα έχει αποδειχθεί από τα επιστημονικά δεδομένα και τις οποίες θα εγγυάται η πείρα της εφαρμογής τους.

Άρθρο 11. Οι αξιόλογες προσθήκες όλων των εποχών στη σημερινή υπόσταση ενός μνημείου πρέπει να γίνουν σεβαστές, γιατί σκοπός της αποκαταστάσεως του δεν είναι η ενότητα του αρχικού του ρυθμού. Όταν ένα κτίριο φέρνει υπερκείμενες φάσεις διαφόρων εποχών, η επαναφορά στην αρχική του κατάσταση δεν δικαιολογείται παρά μόνο κατ' εξαίρεση. Αν, δηλαδή, τα στοιχεία που θα αφαιρεθούν έχουν πολύ μικρή σημασία και η σύνθεση που θα αποκαλυφθεί είναι μεγάλης ιστορικής, αρχαιολογικής ή αισθητικής αξίας κι ακόμη αν η κατάσταση της διατηρήσεως του μνημείου κριθεί αρκετά ικανοποιητική. Η κρίση σχετικά με την αξιολόγηση των μεταγενέστερων στοιχείων και η απόφαση για την απάλειψή τους, δεν θα πρέπει να εξαρτώνται μόνο από το άτομο που ανέλαβε την μελέτη του έργου.

Άρθρο 12. Τα στοιχεία που προορίζονται να αντικαταστήσουν τμήματα του μνημείου που έχουν καταστραφεί, πρέπει να ενσωματώνονται αρμονικά στο

σύνολο, αλλά και να διακρίνονται από τα αυθεντικά μέρη, έτσι ώστε να μην πλαστογραφούνται τα καλλιτεχνικά και ιστορικά τεκμήρια του κτιρίου.

Άρθρο 13. Οι προσθήκες δεν μπορεί να γίνουν ανεκτές παρά μόνο αν σέβονται όλα τα ενδιαφέροντα μέρη του κτιρίου, το παραδοσιακό του πλαίσιο, την ισορροπία της συνθέσεως του και τις σχέσεις του με τον περιβάλλοντα χώρο.

Μνημειακά Σύνολα

καταρτίστηκε κατά τη διάρκεια του δευτέρου Διεθνούς Συνεδρίου Αρχιτεκτόνων και Τεχνικών των Ιστορικών Μνημείων, που πραγματοποιήθηκε στη Βενετία στις 25-31 Μαΐου 1964 και που διοργανώθηκε από το **Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS)**. Ο Χάρτης αναγνωρίζεται διεθνώς ως ένα διαχρονικό πλαίσιο κατευθυντήριων αρχών που διέπουν την θεωρία και κυρίως την πράξη της Αποκατάστασης και της Συντήρησης κάθε είδους Μνημείων.

Ορισμοί

Άρθρο 1. Η έννοια ενός ιστορικού μνημείου δεν καλύπτει μόνο το μεμονωμένο αρχιτεκτονικό έργο αλλά και την αστική ή την αγροτική τοποθεσία που μαρτυρεί ένα ιδιαίτερο πολιτισμό μια ενδεικτική εξέλιξη ή ένα ιστορικό γεγονός. Αυτό ισχύει όχι μόνο για τις μεγάλες δημιουργίες αλλά και για τα ταπεινά έργα που με τον καιρό απέκτησαν πολιτιστική σημασία.

Άρθρο 2. Η συντήρηση και η αποκατάσταση των μνημείων, αποτελεί έναν επιστημονικό κλάδο ο οποίος πρέπει να αποτείνεται στη συνεργασία όλων των επιστημών και όλων των τεχνών που μπορούν να συνεισφέρουν στη μελέτη και τη διάσωση της μνημειακής κληρονομιάς.

Στόχος

Άρθρο 3. Η συντήρηση και η αποκατάσταση των μνημείων αποσκοπούν να τα διασώσουν τόσο σαν έργα τέχνης όσο και σαν ιστορικές μαρτυρίες .

Συντήρηση

Άρθρο 4. Η συντήρηση των μνημείων έχει σαν πρωταρχική απαίτηση τη συνεχή και μόνιμη φροντίδα για την διατήρησή τους.

Άρθρο 5. Η συντήρηση των μνημείων ευνοείται πάντοτε από την καταλληλότητα τους να χρησιμοποιηθούν για κάποιο σκοπό ωφέλιμο στην κοινωνία. Μια τέτοια χρησιμοποίηση είναι βέβαια επιθυμητή, αλλά δεν πρέπει να αλλάζουν την διάρθρωση ή την διακόσμηση των κτιρίων. Οι διαρρυθμίσεις που επιβάλλει η αλλαγή της λειτουργίας τους (από νέες χρήσεις) πρέπει να αντιμετωπίζονται και ενδεχομένως να επιτρέπονται μέσα σ' αυτά τα όρια.

Άρθρο 6. Η συντήρηση ενός μνημείου συνεπάγεται την διατήρηση του άμεσου περιβάλλοντος του, στην κλίμακα του. Αν το παραδοσιακό πλαίσιο δεν έχει εξαφανισθεί, έχουμε καθήκον να το διατηρήσουμε αλλά και ταυτόχρονα να αποκλείσουμε κάθε άλλη προσθήκη, κάθε κατεδάφιση και κάθε αλλαγή που θα μπορούσε να αλλάξει τις σχέσεις των όγκων και των χρωμάτων.

Άρθρο 14. Τα μνημειακά σύνολα πρέπει να γίνουν αντικείμενο ειδικών φροντίδων για να σωθεί η ακεραιότητά τους και να εξασφαλισθεί η εξυγίανσή τους, η διαρρύθμιση και η αξιοποίησή τους. Οι εργασίες για την συντήρηση και

την αποκατάστασή τους, πρέπει να εμπνέονται από τις αρχές που διατυπώνονται στα προηγούμενα άρθρα.

Ανασκαφές

Άρθρο 15. Οι ανασκαφές πρέπει να γίνονται σύμφωνα με τους επιστημονικούς κανόνες και καθώς ορίζουν οι "συστάσεις για τους διεθνείς όρους που πρέπει να εφαρμόζονται στις αρχαιολογικές ανασκαφές" τις οποίες υιοθέτησε η UNESCO το 1956. Επιβάλλεται να γίνεται διευθέτηση των ερειπίων και να λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα για την συντήρηση και την μόνιμη προστασία των αρχιτεκτονικών στοιχείων και των ευρημάτων. Εξάλλου, θα είναι ευπρόσδεκτη κάθε πρωτοβουλία που θα διευκολύνει την κατανόηση του μνημείου χωρίς να παραμορφώνει την σημασία του. Ωστόσο, κάθε εργασία ανακατασκευής θα πρέπει να αποκλείεται εκ των προτέρων. Μόνο η αναστήλωση μπορεί να αντιμετωπισθεί, δηλαδή η ανασύνθεση μελών που σώθηκαν αλλά έχουν μετακινηθεί. Οι συμπληρώσεις όμως θα είναι πάντα αναγνωρίσιμες και θα αντιπροσωπεύουν το ελάχιστο που απαιτείται για να εξασφαλιστούν οι συνθήκες συντηρήσεως του μνημείου και να αποκατασταθεί η μορφολογική του συνέχεια.

Τεκμηρίωση και δημοσιεύσεις

Άρθρο 16. Οι εργασίες συντηρήσεως, αποκαταστάσεως και ανασκαφής θα πρέπει να βασίζονται σε εξακριβωμένη τεκμηρίωση, δηλαδή σε αναλυτικές και κριτικές εκθέσεις, εικονογραφημένες με σχέδια και φωτογραφίες. Όλες οι φάσεις των εργασιών για την απάλειψη νεώτερων στοιχείων, την στερέωση, την ανασύνθεση και την ένταξη νέων (στοιχείων), καθώς και όλα τα τεχνικά και μορφολογικά στοιχεία που θα εξακριβώνονται κατά την διάρκεια των εργασιών, θα πρέπει να καταγράφονται λεπτομερειακά. Αυτή η τεκμηρίωση θα κατατίθεται στα αρχεία ενός δημοσίου ιδρύματος και θα είναι προσιτή στους ερευνητές. Προτείνεται η δημοσίευση τους.

Μετάφραση στα ελληνικά: Ε. Φερεντίνου, Πηγή: Αρχιτεκτονικά θέματα 9/1975

8. Βιβλιογραφία

1. Ανακαίνιση και αποκατάσταση κτιρίων, Καούρη Π., Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών, τμήμα Ανακαίνισης και Αποκατάστασης Κτιρίων.
2. Αποκατάσταση και επανάχρηση ιστορικών κτιρίων, Φανουράκης Σ. Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών, τμήμα ανακαίνισης και αποκατάστασης κτιρίων.
3. Ειδικά συστήματα και τεχνικές αποκατάστασης ιστορικών κτιρίων, Γεωργειάδη, Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών, τμήμα ανακαίνισης και αποκατάστασης κτιρίων.
4. Ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική, εκδόσεις Μέλισσα.
5. Επιστροφή στο μεγάλο κάστρο, Μανόλης Δουλγεράκης, Ηράκλειο 1998
6. Η αρχιτεκτονική στην Κρήτη- περίοδος των νεωτέρων χρόνων, τόμος Α1, Τζωμπανάκη Χρ., Δεκέμβριος 2005.
7. Η οθωμανική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα, ΥΠΠΟ, διεύθυνση Βυζαντινών αρχαιοτήτων.
8. Η οικία Χρονάκη-μια περιήγηση στο παλιό αρχοντικό, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 1994.
9. Καλλωπιστική κηποκομία-κακοτεχνία Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, σχόλη τεχνολόγων γεωπονίας, από παραδόσεις Δρ Γεωργίου Τσοκτουρίδη Θεσσαλονίκη, 2004.
10. Προστασία και ανάδειξη της παλιάς πόλης του Ηρακλείου, Δήμος ηρακλείου, γραφείο παλαιάς πόλης.
11. Το Ηράκλειο εντός των τειχών, Τζωμπανάκη Χρ., ΤΕΕ/ΤΑΚ, 2000.
12. Το Ηράκλειο και η νομαρχεία του, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηρακλείου, Ηράκλειο 2005.
13. Το ηράκλειο και ο νομός του, Νομαρχία ηρακλείου, 1971.
14. Το ηράκλειο στο πέρασμα των αιώνων, Στεργ. Γ. Σπανάκη, δήμος Ηρακλείου, 1990.
15. Το Κρητικό σπίτι Β' έκδοση, Βασιλειάδης Δ., εκδόσεις Εστία, 1983.
16. Χάνδακας- η πόλη και τα τείχη, Τζωμπανάκη Χρ., Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, 1996.
17. Διαδικτυακές πηγές
 - Δήμος Ηρακλείου
www.heraklion.gr
 - Εθνικό τυπογραφείο
www.et.gr
 - Πατρίς, η καθημερινή πρωινή εφημερίδα της Κρήτης
www.patris.gr
 - Ελληνική Μακεδονία, ιστορία και πολιτισμός από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα
http://www.imma.edu.gr/macher/hm/hm_topic.php?el/topic_20_1.html

- Μορφολογία-ρυθμολογία, θεωρεία των αρχιτεκτονικών μορφών και ρυθμών
http://morfologia.arch.duth.gr/3o_etos/3o_exam_VI/paradosiaka.pdf
- Κρήτη Ιστορία και πολιτισμός
<http://www.cretan-history.gr>
- Φυτοσυμβουλές
- http://fytosymvoules.blogspot.com/p/blog-page_4798.html

18. Πληροφορίες-στοιχεία-φωτογραφικό υλικό

- Πολεοδομία
- 7^η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων
- Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
- 13^η Εφορεία Μνημείων
- Γραφείο παλιάς πόλης, Δήμου Ηρακλείου
- Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη
- Πρακτικά δημοτικού συμβουλίου Ηρακλείου

9. Κατάλογος εντύπου σχεδίων

Σχέδια αποτύπωσης

- Κατόψεις, τομές, όψεις

Σχέδια Παθολογίας

- Κατόψεις, τομές, όψεις

Σχέδια Χαρακτηρισμού υλικών

- Κατόψεις, τομές, όψεις

Σχέδια πρότασης

- Κατόψεις, τομές

Σχέδια φωτογραφικής αποτύπωσης

- Κατόψεις

Σκίτσα